

Eskiyeni

ISSN 1306-6218 eISSN 2636-8536 **Başlangıç** 2006

Yayıncı Anadolu İlahiyat Akademisi

Makale Süreç Raporu

Makale Başlığı: Yitik Cennet: Ütopya mı Gerçek mi? Düşüşten Dirilişe Sezai Karakoç'ta Medeniyet Meselesi

Rapor Tarihi: 19-09-2022

Süreç ve Raporlama Sistemi: DergiPark

İÇERİK

1. MAKALE ÜST VERİSİ

2. YAZARIN EKLEDİĞİ MAKALE DOSYALARININ İLK HALİ

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

a. Hakem Değerlendirmeleri

b. Editör Kararı

c. Yazardan Gelen Revizyon Dosyası

4. EDİTÖR SON KARARI

1. MAKALE ÜST VERİSİ

Makale Başlığı(en)	Paradise Lost: Utopia or Reality? From Fall to Resurrection: A Question of Civilization in Sezai Karakoç
Makale Başlığı(tr)	Yitik Cennet: Ütopya mı Gerçek mi? Düşüşten Diriliş Sezai Karakoç'ta Medeniyet Meselesi
Gönderilme Tarihi	24-04-2022
Öz (en)	<p>This study aims to investigate the conception of civilization that Sezai Karakoç tries to reveal based on his work titled Yitik Cennet, with its possibilities and limits. Karakoç seeks the rebuilding and maintenance of the civilization he thinks is in crisis in the establishment of a new connection between Islam/truth and life to be established under the responsibility of intellectuals. In this context, his proposal is labeled with a lifestyle based on moral common sense, which includes the attainment of man's metaphysical goals. The founders of this civilization, which differs from contemporary civilization theories in terms of its source and function, are prophets, and the road map is created with the stories of the Qur'an.</p> <p>Resurrection, which is a new organizational model produced for humanity, is not the antithesis or synthesis of any view, but is a third way that brings the tendency to nothingness back into existence. This path of existence, which can be read as a result of Karakoç's view of Being, refers to a state of "being", which shows that the ideal meets the ideal with a notion, instead of a concept, by turning its direction first to its essence while traversing its existence in its journey of becoming. Although Karakoç's seminal proposal, which will build civilization as a new attempt at subjectivity and provide ontological trust to the subject through beliefs, is extremely important, it remains ambiguous about the problems to be encountered in the field of experience.</p>

Öz (tr)	<p>Bu çalışma Sezai Karakoç'un Yitik Cennet adlı eserinden hareketle ortaya koymaya çalıştığı medeniyet tasavvurunu imkân ve sınırları ile soruşturmayı amaçlamaktadır. Karakoç, kriz içerisinde olduğunu düşündüğü medeniyetin yeniden inşa ve idamesini İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda kurulacak yeni bir irtibatın tesisinde arar. Bu bağlamda onun teklifi insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı içeren ahlaki sağduyuya bağlı bir yaşam tarzı ile etiketlenir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin kurucuları peygamberler olup yol haritası da Kur'an-ı Kerim kıssaları ile oluşturulur. İnsanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli olan diriliş, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi olmayıp, hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Karakoç'un Varlık görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine mefhum ile karşılaşmasını gösteren bir "olma" durumuna gönderme yapar. Karakoç'un yeni bir öznelik girişimi olarak medeniyeti inşa edecek ve özneye ontolojik güvenini inançlar üzerinden sağlayan ufuk açıcı teklifi son derece önemli olmakla birlikte deneyim alanında karşılaşılabilecek sorunlarla ilgili hususlarda muğlak kalmaktadır.</p>
Anahtar Kelimeler (en)	Islam, Civilization, Paradise Lost, Resurrection, Sezai Karakoç
Anahtar Kelimeler (tr)	İslam, Medeniyet, Yitik Cennet, Diriliş, Sezai Karakoç
Makale Türü (tr)	Araştırma Makalesi
Makale Türü (en)	Research Article
Konular (tr)	Din Bilimi
Konular (en)	Religion
Yazarlar	Emrullah KILIÇ , ekilic0676@gmail.com, Milli Eğitim Bakanlığı

2. YAZARIN EKLEDİĞİ MAKALE DOSYALARININ İLK HALİ

TAM METİN

Başlık: Yitik Cennet Ütopya mı Gerçek mi.docx

Yitik Cennet: Ütopya mı Gerçek mi?

Düşüşten Dirilişe Sezai Karakoç'ta Medeniyet Meselesi

Dr. Emrullah KILIÇ

Özet

Bu çalışma Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* adlı eserinden hareketle ortaya koymaya çalıştığı medeniyet tasavvurunu imkân ve sınırları ile sorgulamayı amaçlamaktadır. Karakoç, kriz içerisinde olduğunu düşündüğü medeniyetin yeniden inşa ve idamesini İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda kurulacak yeni bir irtibatın tesisinde arar. Bu bağlamda onun teklifi insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı içeren ahlaki sağduyuya bağlı bir yaşam tarzı ile etiketlenir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin kurucuları peygamberler olup yol haritası da Kur'an-ı Kerim kıssaları ile oluşturulur. İnsanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli olan diriliş, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi olmayıp, hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Karakoç'un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılaşmasını gösteren bir "olma" durumuna gönderme yapar. Karakoç'un yeni bir öznellik girişimi olarak medeniyeti inşa edecek ve özneye ontolojik güvenini inançlar üzerinden sağlayan ufuk açıcı teklifi son derece önemli olmakla birlikte deneyim alanında karşılaşılabilecek sorunlarla ilgili hususlarda muğlak kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Medeniyet, Yitik Cennet, Diriliş, Sezai Karakoç

Paradise Lost: Utopia or Reality?

From Fall to Resurrection: A Question of Civilization in Sezai Karakoç

This study aims to investigate the conception of civilization that Sezai Karakoç tries to reveal based on his work titled *Yitik Cennet*, with its possibilities and limits. Karakoç seeks the rebuilding and maintenance of the civilization he thinks is in crisis in the establishment of a new connection between Islam/truth and life to be established under the responsibility of

intellectuals. In this context, his proposal is labeled with a lifestyle based on moral common sense, which includes the attainment of man's metaphysical goals. The founders of this civilization, which differs from contemporary civilization theories in terms of its source and function, are prophets, and the road map is created with the stories of the Qur'an. Resurrection, which is a new organizational model produced for humanity, is not the antithesis or synthesis of any view, but is a third way that brings the tendency to nothingness back into existence. This path of existence, which can be read as a result of Karakoç's view of Being, refers to a state of "being", which shows that the ideal meets the ideal with a notion, instead of a concept, by turning its direction first to its essence while traversing its existence in its journey of becoming. Although Karakoç's seminal proposal, which will build civilization as a new attempt at subjectivity and provide ontological trust to the subject through beliefs, is extremely important, it remains ambiguous about the problems to be encountered in the field of experience.

Keywords: Islam, Civilization, Paradise Lost, Resurrection, Sezai Karakoç

Giriş

İnsan, teklifsizce, özgürlük ve sorumluluğa öncel biçimde yaşadığı cennetten dünyaya indirilmesi sonucu bir özne olarak şimdi-burada seçimler ve sorumluluklar yurdunda konaklayarak var olmaya başlamıştır. Tanrının teklifini kabul etmesiyle birlikte başlayan bu süreç aynı zamanda insan olma ya da öznellik sürecidir. Karakoç'a göre, cennette hiçbir sarsıntıya uğramadan yaşayan insanın dünyaya "düşüş"ünden sonra başlayan yolculuğu insanı sorumluluk sahibi kılan çileli bir yolculuk olmakla birlikte tıpkı yurdundan çeşitli sebeplerle ayrıldıktan sonra geri dönen insanın bağlılığına benzer biçimde ona "bahşedilen" yeni bir hayatın yolculuğudur. Diğer bir deyişle, insanlığın metafiziksel amacına ulaşabilmek için kurduğu yaşam tarzı ve gerçekleştireceği tüm çevreyi içeren medeniyet yolculuğudur.¹ Söz konusu bu yolculuk "iyi yaşam idealine" imkân sağlayan düşüşü *dirilişe* dönüştürecek anlamlı bir metafizik öykünün ya da varoluş ısrarının adıdır. Kaynağı ve işlevi bakımından modern medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin esas kurucuları ise peygamberlerdir.²

¹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 10.

² Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 16.

Diriliş tezi modern bir “medeniyet” tezidir.³ Her ne kadar Karakoç medeniyeti liberalizm, sosyalizm, milliyetçilik gibi modern anlatılar karşısında konumlandırırsa da modernliğin asıl ütopyası temelde kültür ve medeniyettir. Bunun nedeni ise farklı hayat tasavvurlarının bir arada yaşamasını mümkün kılabilesidir.⁴ Söz konusu bu teoriler ekseriyetle aşkın referanslardan ziyade insani eylemlere dayalı üstün bir medeniyet projesi olarak ortaya çıksalar da⁵ Karakoç medeniyete bunlardan farklı olarak yeni bir içerik yüklemeye çalışır ve bu şehri/site demokratik bir karakterle niteler. Hatırlanacağı üzere kültür kavramı ile de çoğunlukla eş anlamlı ve tamamlayıcı olarak kullanılan “medeniyet” “medine”den geldiği gibi “medeni” sözcüğü de “şehirli” anlamına gelir. Özellikle sanayileşme dönemi akabinde ortaya çıkan şehirler, yeni bir yaşam tarzını belirleyen talepler ve davranış formları neticesinde oluşmuştur.⁶ Yabancı ile karşılaşmanın en muhtemel olduğu yer olması bakımından şehir medeniyet, medeniyet şehir olarak düşünülür. Modernliğin karakteri olan medeniyet, tarihsel özelliğin ürünü olup esasında kültürü aşan bir içerikle etiketlenir.⁷

Karakoç bugün kriz içerisinde bulunduğunu düşündüğü medeniyeti Batılı paradigmaların ilerleme- gerileme dikotomisi içerisinde çözümler. Karakoç’un işaret ettiği bu anlayışın temeli tek boyutlu zaman kavrayışı ile şekillenen seküler bir sistemdir. Bunun temelleri İskoç Aydınlanmasına kadar götürülebilir. Nitekim söz konusu aydınlanmanın önemli düşünürlerinden Adam Ferguson’a göre toplumlar ilkelikten medeniyete doğru ilerler. İlerleyen bu toplum “civalı toplum” olarak isimlendirilir. Bu toplum aynı zamanda din, politika ve ahlaki sistemler gibi tarih üstü olarak görülemez. Kendiliğinden oluşan bu toplum, insan ihtiyaçlarına göre şekillenen “sivil toplum”dur.⁸ *Çağdaş Küresel Medeniyet* adlı eserinde Teoman Duralı da “ilerleme” yi esas olarak ihtiyaç üreten ve bunu kamçılayan iktisadi toplumu bir zihniyetin arkaik zemini olan İngiliz-Yahudi medeniyeti olarak niteleyerek olumsuzlar.⁹

³ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 20.

⁴ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020), 29.

⁵ Ralph Barton Perry, *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. (Cambridge: Harvard University Press, 1954), 356.

⁶ Şafak Ural, "Kültür" Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler", *Safakural* (Erişim 02 Şubat 2022).

⁷ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 33-37.

⁸ Adam Ferguson, "Of the General Characteristics of Human Nature" *An Essay on the History of The Civil Society*, ed. Fania Oz-Salzberger (London: Cambridge University Press, 2001). 7- 16.

⁹ Ş. Teoman Duralı, *Çağdaş Küresel Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2010), 19.

Karakoç, Kur'an-ı Kerim'deki kıssalardan hareketle medeniyet teorisi çerçevesinde mevcut yaşam biçimleri karşısında yeni bir varoluş kipi sunmaktadır. Sözü edilen bu durum, diriliş erinin kuracağı bağlantılarla diriliş eri, ereni ve piri olarak hem onun yetkinleşmesini sağlar hem de yürüyeceği yolla "yitik cenneti" bulma arayışını sürdürür. Diriliş eri ile sembolize edilen bu yolculuk Karakoç tarafından sembolik dil ile inşa edilir. Onun entelektüel bakışının ürünü olan bu dil aynı zamanda *Varlık* görüşünün bir sonucudur. Bütün kozmosu *Varlık*'ın tezahürü ve lütfu olarak gören Karakoç'un kıssalar ile anlattığı diriliş yolculuğunda kullandığı dil, kadim geleneğin de sık başvurduğu dini kavramların üstünde bir dil olup aynı zamanda onun edebi tutumunu yansıtır.

Tüm bu hususlardan hareketle çalışmamız Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* merkezli yeni bir insan olan diriliş insanının medeniyet inşasını inceleyecektir. Bu bağlamda "Neye inanmalıyım?" şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile "Nasıl inanmalıyım?" sorusuna karşılık gelen öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulandığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Düşüştürme: Medeniyet Yolculuğu

Bugün insanlığın kriz içerisinde olduğu tespitini yapan Karakoç'a göre yaşanan kriz, siyasi, ekonomik ya da zihniyet krizi olmanın ötesinde kelimenin tam anlamıyla bir "ruh" yani "metafizik" krizdir. Krizin çözümü, yeni yorum ve yeni tezlerle inşa edilecek kültür ve medeniyetten başlayacaktır.¹⁰ Karakoç'un *düşmüş* olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden *diriliş* ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Çünkü ona göre toplumlar ancak tezlerle yaşarlar. Bu tez, az önce ifade edildiği gibi onların deneyimlerinden, geçmiş tecrübelerinden faydalanmış olsa da herhangi bir antitez veya sentez değildir.¹¹ Karakoç'un tezi, diriliş nezdinde var olmak ve yok olmak dikotomisi ya da *med* ve *cezri* karşısında üçüncü bir yol olarak bizi karşılar. Çünkü ona göre bozulmuş, çöküş, yıkılış hiçliğe yani *cezre* gidişe, doğuş, büyüme ve yükseliş gibi kelimeler ise varoluş ve açılımları yönündeki *med* hadisesine tekabül eder. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren yeni bir yoldur. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* adlı eserinde diriliş şöyle ifade edilir: "Tabiatta diriliş, yenilenerek tekrarı; tarihte diriliş, geçmişten hız ve güç alarak, anılara ve özlemlere

¹⁰ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008),115.

¹¹ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığ* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 106.

dayanarak, realiteyi de gözden kaçırmayarak yeni bir tarihi-sosyolojik yapı oluşturmayı; metafizik planda ise bir cezalandırmanın bitişi, yeni bir mükafatlandırmanın başlangıcı perspektifi içinde, yeni bir dinamizme kavuşmayı ifade eder.”¹²

Bir toplumu, ülkeyi ya da milleti değerlendirmenin en geçerli yolunun onun medeniyet perspektifi olduğunu ifade eden¹³ Karakoç’a göre medeniyet hayatımızın her safhasında, duygular, düşünceler ve eylemlerle sürekli karşılaşılan bütüncül bir hadisedir. Daha açık bir ifadeyle Karakoç’a göre medeniyet inanç, ahlak, estetik, bilim gibi insanın her anı ve hareketi ile ölçülür. Bu nedenle “temel tez, ‘medeniyet tezi’dir. Medeniyet, zaten İslâm ve İman medeniyetidir.”¹⁴ Medeniyet “dinin en uzağa ulaşan halesidir.”¹⁵ Karakoç’a göre “düşmemiş” tabiri caizse cennetini yitirmemiş medeniyet yoktur. Fakat önemli olan medeniyetin düşmesi değil, “dirilmesiz ölüme dönüşmeden doğrulmasını bilmesidir.”¹⁶ Meydana gelecek bu diriliş için metafizik döneme ihtiyaç vardır ve bu dönem “mağara” ile sembolize edilir. “Mağaralar aydınlığa çıkmak içindir, bu uykular uyanmak içindir.”¹⁷ “Işığın değerini bilmek için karanlıkların mahpusu olmak gerekir” diyen Karakoç mağara dönemini tıpkı Platon’da doksa ile gerçeği ayırmanın mekânı olmasına benzer biçimde iğreti olan ile kalıcı olanın, ateşlerden geçerek hakikat hieroglifini çözebilmesinin mekânı olarak sembolize eder.¹⁸

Yeni insan ile başlayacak olan diriliş yolculuğu nihai anlamda bu dirilişinde kendi geleneğini tekrar yakalayacaktır. *Diriliş Neslinin Amentüsü* adlı eserinde kendisini de bir diriliş eri olarak tanımlayan¹⁹ Karakoç’a göre diriliş bir yaşam öyküsü, kendini yeniden yaşama girişimi, ortaya değer koyma eylemidir.²⁰ Diriliş insanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli,²¹ bir dünya görüşü ve yaşam tarzı davasıdır. Diriliş hamlesi, inşacı bir hareket olarak tedrici biçimde ilerler. Diriliş durmadan biçimlenmek ve bilinç kılıcını sürekli bilemektir.²² Medeniyet hadisesi çok cepheli kompleks bir gerçeklik olduğundan yeniden doğuş ve diriliş başkaldırı ve kıpırdanış gibi durumlarla mümkün olamaz. Aceleyle girişilen hareketler başarısızlıkla sonuçlanır ve aynı zamanda umutsuzluğa neden olur.²³ Bu bekleyiş

¹² Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 60-61.

¹³ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 34.

¹⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s.72.

¹⁵ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s. 65.

¹⁶ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2021), 11.

¹⁷ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003), 72.

¹⁸ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 57-59.

¹⁹ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2016), 7.

²⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 19.

²¹ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 108.

²² Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 7.

²³ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 62.

için ülkü adamının sembolü Ashab-ı Kehf'dir. Çünkü genç diriliş eri bir çağrının cezbesi veya düşün çağılıtısına kapılabilir. Bunun için kimi zaman zindanlarda, kimi zaman şehit olarak, kimi zaman toplumun masalında ve destanlarında bekleyerek gücünü toplayacaktır. Çünkü o maya, o düş günü geldiğinde kahramanlar elinde yükselecektir.²⁴

Söz konusu bu diriliş öncelikle sağduyunun dirilişine bağlıdır. Diriliş medeniyetinin parolası da budur. Çünkü sağduyu varoluşun en açık kanıtıdır. Karakoç'a göre Batı sağduyuyu sadece akıl ile irtibatlandırarak uyumsuzluğa ve çelişkilere neden olmuştur. Hatırlanacağı üzere modern döneme tahakküm eden Batı rasyonalitesi akıl karşısında geri kalan her şeyi nesneleştirme çabasına girerek beraberinde de pek çok problem ve krizi getirmiştir. Zaman zaman hümanizm, muhafazakârlık, bilimsellik ve postmodernlik gibi değişik görünümlemlerle tecessüm eden bu düşünceler, İslam düşünürlerinin de zihin haritalarını etkilemiştir.²⁵ İslam düşüncesinde klasik dönemde başarılabilen ve "yaşayan insan"a yönelik yaklaşımlar, tarihsel süreçlerde açığa çıkan "üretilen insan" etrafında "inanç"tan ziyade, "hakkındaki düşünce" üzerine yoğunlaşmıştır.²⁶ Nitekim Heidegger'e göre de aklın ilkeleri ışığındaki bilginin soyut otoriter kipi olan "kesinlik arayışı" ile öngörülemez gerçeklikler alanı olan hakikat nihai anlamda akıl ile irtibatlandırılıp kurgulanmış ve böylece Varlığın asli anlamının unutulmasına neden olmuştur.²⁷ Doğu dünyasında ise sağduyu duyarlılık ile etiketlenerek düşünce yok sayılmıştır. Çünkü "duyularımız uçarılığa, aklımız taşlaşıp donmaya eğilimlidir." Karakoç'a göre İslam sağduyusu ahlaki bir sağduyudur. Söz konusu bu sağduyu; duygu ve akıl, mekân ve zamanı, eşyayı ve tabiatı aşan bir bakış açısı ile kaynağını akıl ya da duyarlılık yerine ruhta bulan sağduyudur.²⁸ Böylece akıl ve duyarlılık arasında uyum ve denge kurulacak aynı zamanda inanca ve ahlaka yer açılarak yeniden doğuşun imkânı bulunabilecektir.

Karakoç'a göre işin temelini oluşturan metafizik perspektif ya da görüş hayatı kökten anlamlandıran yeni varoluş olarak konumlandırılmalıdır. Çünkü insanı insan yapan bu metafizik ile insanlık kendini yeniden kuracak ve kendini hep diri ve yeni tutacaktır. Söz konusu bu metafizik ile gerçekleşecek diriliş İslam'ın dirilişidir ve bu nedenle dıştan gelen "tanzimat", "ıslahat", "reform", "inkılap" ya da "devrim" gibi kavramlar bu kavramın

²⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 71.

²⁵ Emrullah Kılıç, "Usûl ve Yöntem Arasında Modern İslam Düşüncesi: Benliğin İnşası -Taha Abdurrahman ve Burhanettin Tatar Örneği". *Tetikik* 1 (Mart 2022), 1-20.

²⁶ Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 124-125.

²⁷ Martin Heidegger, "Metaphysics as History of Being", *The End of Philosophy*, trans. Joan Stambaugh (United States of America: University of Chicago Press, 2003), 20-21.

²⁸ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998), 45-55.

muhtevasını kapsayamaz. Diriliş kendi dinamiklerimizden gelen öz ülkümüze, ideallerimize ve medeniyetimize uygun bir kavramdır.²⁹ Bu ülkeye bağlı bir tek Ülke (Özülke) ideali düşünen Karakoç'a göre bunun gerçekleşmesi öncelikle Tarih ve Kültür birliği ile olacaktır. Bunların oluşması da Diriliş İdeali'nin temeli olan Millet İdeali'nin oluşmasını sağlayacaktır. Karakoç'a göre böylece İslam Medeniyetinin Dirilişi gerçekleşecektir.³⁰ Bu diriliş İslam'ın nezdinde Hz. Adem'den ve Hz. Nuh'tan sonra insanlığın üçüncü atası olmayı temsil eden bir diriliş olacaktır.³¹

Sezai Karakoç'un yeni insan olarak isimlendirdiği "diriliş insanı" üzerinden tasarladığı medeniyet de belirli kahramanlar ve semboller üzerinden ruhunu mayalar. Karakoç temellendirmesini soyut kavramlara dayalı bir nesnellik yerine düşünsel ve duygusal tüm zihinsel hallerin kapsayan öznelik ile etiketler. Bu öznelik köklere dayalı olmakla birlikte sadece en başta verilmiş tözsü bir entite değildir. Hakikatli yolda metafiziksel-ahlaki göndermeleri olan içtenlik, doğruluk, sabır ve fedakârlık gibi özneyi dönüştürücü tutumları içeren hak edilmiş bir liyakattir. Belirli bir *Varlık* kipine dayalı medeniyet organizasyonunu içeren söz konusu temellendirme "yitik cennet" in izine ermeyi amaçlayan ruha dayanır.³² Bu durum olguların diriliş eri tarafından tekrar yorumlanıp kendileştirilmesi veya temellük edilmesi olarak okunabilir.

Diriliş hareketi kendini arayan insanın hareketidir. Bu bağlamda diriliş eri geleneksel toplumlardaki erdemlere paralel biçimde yaşamını misyonuyla özdeş görür. Söz konusu bu durum Karakoç düşüncesinde geleneksel toplumsal yapıdaki roller ile benlikler arasındaki özdeşliğe benzer bir yaklaşımın yansıması olarak okunabilir.³³ Çünkü ödevini yaşamak diriliş erinin şanıdır. Benliğin oluşumu ise ödevi ile girip kendini misyonu ile tükettikten sonra yeni bir ben olarak ortaya çıkmasıyla olur. Çünkü Karakoç'a göre ben (ego) ruha sınav için konuk olarak gelmiş yabancı gibidir. Benliğin ölümü ile esasında ruhun dirilişi gerçekleşmiş olur. Bu bağlamda benliğin ölümünü saf anlamda kendini terk etmeden daha ziyade bir kendilik katmanından diğerine intisap ederek bir anlamda kendini yenilemek olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim Karakoç'a göre diriliş erleri "hakikat güveyle"dir. Katmanlı yeni bir benlik varsayan Karakoç'a göre üç benlik modeli ile temsil edilen diriliş

²⁹ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 33-35.

³⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 64.

³¹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 65.

³² Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 100.

³³ Emrullah Kılıç, *Metafiziksel İyi'den Değer'e Ahlakın Yolculuğu*, (Ankara: İlem Yayınları, 2022),35-36.

erleri-erenleri-pirleri varoluş misyonunda hakikat savaşçılarıdır.³⁴ Diriliş soyunun temsilcileri olan bu erler namaz ve oruç gibi ibadetlerle kendilerini hazırlayarak diriliş basamaklarını adım adım çıkarlar.³⁵ Böylece diriliş erinin varoluşunu dokuyan temel unsurların ben-idraki ile kapsamlı bir varlık bilinci ve davranış normları bütününe hazırlanılmış olunur. Çünkü bir medeniyetin kurulma/dirilmesi, yükselmesi ve öteki diğer medeniyetlerin muhtemel tahakkümlerine karşı direnebilmesini sağlayan temel unsur o medeniyetin ben-idrakidir. Söz konusu bu idrakin oluşmasını sağlayan nihaî etken de bireyin varlık sorunsalını anlamlı bir çerçeveye oturtan dünya görüşüne sahip olmasıdır.³⁶ Kendisi başta olmak üzere bu diriliş neslinin amentüsü anlamca ve eylemce bir “orman sesi gibi bir orkestra zenginliği” ile yüklüdür. Bu amentü sadece bir mutlu inanç değil, bir iş, eser tarih inşa etme ve coğrafyaya “hakikat rölyeflerini verme” mücadelesidir. Sürekli otokritiği gerektiren bu amentü ile benlikler erdem ve takva ile inşa ve ibdâ olur. Karakoç’un yaklaşımı düşüncüyü hem Batılılaşmaktan hem de Doğululaşmaktan daha farklı biçimde inşa etmektir. Bu anlamda ruhun en temel kavramı olan “ibdâ” kavramına da müracaat ederek söz konusu inşayı soyut aklın belirleniminden kurtarmayı hedefler. Bu okumanın Kur’an’ı bilimsel veya rasyonalist bir okumadan ziyade Kur’an aklının (ayetlerin/değerlerin) yön verici ayrıcı özelliklerinin ifşa olmasına imkân tanıyabilmeye yönelik bir ontolojiye dayalı okuma olduğu söylenebilir. Söz konusu bu bakış açısı özneye tahakküm eden ontoloji karşısında bir tavır alışı seslendirir. Dolayısıyla diriliş eri diriliş ereni ya da piri olmanın iddiasında olma değil hakikatin peşinde olmanın yolu ve yeni bir yorumdur amentü. “Çağdaş bir kandil” olan amentü Müslümanlar için yeni bir varoluşun manifestosudur.³⁷

Varoluşu ölü ruhun dirilişi olarak gören Karakoç’a göre söz gelimi Nietzsche’nin dediğinin aksine Tanrı ölmemiş, ruh ölmüş yani varoluş hikmetinden habersizleşmiş adeta kaçmıştır.³⁸ Karakoç’un tezi Batı nihilizmine bir cevap olarak da okunabilir. Bilindiği üzere Tanrı ya da ruhun ölümünü ilan eden Nietzsche ile Avrupa nihilizmi hakikat güç elde etme iradesi biçiminde değere dönüşmüş “inancın” karşılığı da bir “perspektif”e indirgenmiştir. Tanrının ölümü esasında temelci rasyonel düşüncenin ve metafiziğin sonunu simgelediği için hümanizmin de bunalımıdır.³⁹ Mevcut bu bunalımdan çıkıp yeni bir dünya inşa etmek için

³⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 42-43.

³⁵ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 62.

³⁶ Ahmet Davutoğlu, “Medeniyetlerin Ben-idraki”, *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 10-11.

³⁷ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 24-28.

³⁸ Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000), 11.

³⁹ Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*, çev. Şehabettin Yalçın (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 86.

diriliş erinin öncelikle yapması gereken şey ise dünyayı yorumlamaktır. Karakoç'a göre yorum, yapmanın ve kurmanın ipucudur. Diriliş eri yorumladığı dünyayı yeni atılım ve eylemleriyle dönüştürecek ve nihayetinde insanlıkla bütünleştirecektir.⁴⁰ Söz konusu bu durum onun insanın tanımı çerçevesinde insan özgür iradesiyle yaptığı faaliyetleri amaca matuf *yönlendirilmiş bir faaliyet olarak görmesini ve diriliş erini* Batı geleneğinde olduğu gibi bilgi-bilgi arasındaki bir süreci işleten değil, iman, bilgi, ve amel arasında kuracağı diyalektik ilişki sayesinde hakikate ulaşabileceğini düşünmesi sonucudur.

Nitekim Karakoç'a göre sadece bilgi ya da duyarlılık üzerine kurulmuş yapılar mevcut durumda krizlere neden olmaktadır. Dolayısıyla ahlaki sağduyu ile temellendirilmiş aklın inşa ettiği yeniden bir yapılandırılma ile medeniyeti inşa etmek gerekmektedir. Buradan hareketle Karakoç İslam'ı, medeniyetin tüm niteliklerinin kendisinden dal budak salacağı kök olarak görür ve diriliş sistematik nesneleştirici bir yöntem yerine doğrudan Kur'an'dan kıssalar biçiminde sunulur. Bu bağlamda *Yitik Cennet* adlı eserinde Müslümanların kurmuş olduğu medeniyette yaşadıkları hayatı "Adem'le Havva'nın Cennette öncesiz sonrasızmışçasına mutlu bir hayatı yaşadıkları zaman"a benzeterek yüceltir. Fakat "Batı'nın soluğu gelmeden önce" mümkün olan bu yaşam dışarıdan gelen soluğun dokunuşuyla değişmeye ve bozulmaya başlamıştır. "Dışarıdan gelen şeytanın çağrısını dinlemeye hazır kulağın hemen içeride hazır olması" bu durumu kolaylaştırmıştır.⁴¹ Dolayısıyla bu tür durumlar karşısında sürekli yakaza halinde ve medeniyetin banisi olacak, inancını gaybla benliğinin psikolojisini hayâ ile taçlandıran diriliş erinin⁴² mevcudiyetine ihtiyaç vardır. Karakoç'a göre imanın sağladığı yeni farkındalık ufukları ile yetişecek diriliş erleri, varoluşu anlamlı hale getirebilecek ve modern insanın düştüğü anlamsızlıktan kurtulabileceklerdir. Bahsedilen bu yaklaşım Tanrı'nın ölümünü ilan ederek Nietzsche'nin dediği gibi köken önemsizliğini ifşa eden Batı düşünce geleneği karşısında *Varlık* çağının yeni bir yorumuna işaret eder. Fakat Karakoç'un yaptığı yorumlama bu konuda yapılan tarihsel yorumlamaları aşan bir değerlendirme olması hasebiyle de yeni bir boyut kazanır. *Varlık* fikrine dayalı metafiziğin nesneleştirici düşüncesi karşısında *Varlık*'ın manasını geçmişe yapılan bir gezinti olmaktan çıkaran Karakoç solmaya veya ölmeye yatmış bu düşünceyi diriliş ile etiketleyerek yaratıcı bir ufuk verir. Heidegger'in ölüm ile tekil olarak irtibatlandırarak "dünya içinde olmak" ile kurmaya çalıştığı Da-sein yani beşerî varoluşu Karakoç "diriliş" ile Cennet üzerinden kurduğu farklı bir varoluş sahnesi ile yapmaya çalışır. Çünkü Karakoç'a göre olup biteni sadece burada olan ile irtibatlandırmak ya da bu dünyaya

⁴⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 54.

⁴¹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 7-11.

⁴² Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 45.

yerleştirmek “sürgün” edilmektir. Fakat Karakoç dünyadaki tecrübeyi de yok saymaz, onu da aşan bir öz ve akla gönderme yapan bu yaklaşıma bizi davet eder. Heidegger’de olduğu gibi hakikatin sadece yorumlar ve anlamlardan ibaret olmadığını ortaya koyan Karakoç’un yaklaşımı “kıyamet aşısı” olarak mottolaşır.⁴³ Hakikat, varlıkların toplamından daha fazla bir şey olduğundan⁴⁴ *Varlık*, hakikate ulaşmak için tüm duraklarından geçerek kendi macerasını kat eder ve nihai varacağına yani kıyamete varır. Bu nedenle bu dünya öte dünyanın mayasıdır ve diriliş eri de kıyamet adamıdır.⁴⁵

Hayatı “varoluş”a yükseltmeyi amaçlayan Karakoç’un daha önce de ifade edildiği gibi *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek söz konusu bu yaklaşımı ile varlığın halini de bir yolculuk hali olarak gördüğu söylenebilir. İdeal düzlemde görülen *Varlık*-ın bir kere ve toptan verilmiş ya da olup-bitmiş bir şey olmasından ziyade hakikatine doğru yol olarak varolan bir şey olmasına gönderme yapan bu tasavvur bize varlığın kendini *durumsal* olarak gösterip *oluşşallığında* duyup-anlamamıza karşılık gelir. Bir başka ifadeyle Varlığı sabitlik ya da *durmak* üzerinden değil de *olmak* üzerinden düşünmeye karşılık gelen bu kavrayışta özne için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne ya da fitratına çevirmeyi temel alan bu hadise “kavramlardan ziyade, duya-düşüne ya da seze-düşüne veyahut da imgeleye-düşüne fahmedilen bir hadisedir.” İdeal olanın kavram yerine *mefhum* olarak muhatabını karşılmasını gösteren bu görüşe göre “olma” tam olarak kavranamayacağından hakikatin de kavram yoluyla anlatılmadığı ifade edilebilir.⁴⁶ Kavram yerine *olayın* vukuu ile kalbin/gönlün/vicdanın inkılap suretinde uyarılarak düştüğu “durumdan” yeniden “oluş”a geçebilmesini temsil eden bir yol⁴⁷ olup diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içerir. Çünkü olay, zaman-mekân algısına bağlı nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir.⁴⁸ Karakoç’un kıssalardaki *olaylar* üzerinden kavramsal analizlerden ziyade yeni bir varlık tarzları kazanan diriliş erlerinin varoluş tarzlarını yansıttığı söylenebilir.

Karakoç’un dini-metafizik olarak nitelendirebileceğimiz kıyamet vurgusunu yaşanan krizleri aşmada fenomenal gerçeklikleri sadece akıl ya da duyarlılık üzerine kurulu bir çözüm yerine gaybı da içine alan bir sistemle görünmeyen (gayb) ile görünen (şehâdet) arasında teorik

⁴³ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 28.

⁴⁴ İbrahim Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2016), 46.

⁴⁵ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, s. 7-9.

⁴⁶ Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021), 22-25.

⁴⁷ Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak*, 47.

⁴⁸ Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 86-88.

ufukları genişletip pratik hayata egemen olan tahakkümü bertaraf etmek istemesine gönderme yapar. Böylece kutsiyeti ve gaybı soyutlayan seküler yorumlar yerine onları armağan olarak gören yeni bir benlik modeli temellendirmeye çalışır.⁴⁹

Diriliş ruhunu harekete geçirecek kahramanlar ise yeni İslam aydınlardır. Zira Karakoç'a göre yeni bir zihniyetin gelişebilmesi için her şeyden önce bir toplumda aydın hareketi olmalıdır.⁵⁰ Karakoç'a göre ruhi, sosyal, politik, ekonomik, kültürel, estetik yönleriyle somut İslam ülküsünü yeniden hayata geçirecek olan bu aydınlardan hayattan, realiteden ve tarih şuurundan kopuk olmayacaklardır.⁵¹ Aksi takdirde insanlığın temel hatalarını temel hakikatler gibi göstermeleri kaçınılmazdır. Yapılması gereken tarihi kontrol edip tüm değerlerin temeli olan yüce değerleri esas alan hakikat medeniyetini yeniden tesis etmektir.

Medeniyetin Referans Değeri: Sevgi

Yeni bir insan, yeni bir toplum ve buna bağlı olarak yeni bir insanlık için değişim ve yeniden doğuş gerekir. Karakoç'a göre dış etki ya da zorlama olmaksızın kendi iç dinamiklerimizle değişmemiz gerekmektedir. Lakin bu anlamda yeterince başarılı olunamadığını ileri süren Karakoç'a göre dinin özünde olmayan konularda değişmeyi ve yenilenmeyi kabul etmek gerekmektedir. Fakat Batı hayranlığı ile zuhur eden ve kendi değerlerimize muhalif olan yenilikçi hareketlere haliyle tepkisel davranılmış ve bu anlamda direnç gösterilmiştir. Karakoç'un *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* adlı eserinde konuyla ilgili oldukça esnek bir yaklaşımı benimsediğini görebiliriz. Ona göre değişime ayak diremek yerine "zamana bağlı olup da zamanla gelenin zamanla gitmesini içeren bir yumuşa prensibi" ile hareket edip yenilenip tazelendiğimizde yitirilmemesi gerekeni korumuş oluruz.⁵²

Yukarıda ifade edilen söz konusu bu değişimin yönü ne Doğu ne de Batı, kendi öykümüzle birlikte içimize doğru olmalıdır. Çünkü bu ruha uygun biçimde yeni bir bakış açısıyla gerçekleşecek olan diriliş, inanmışların başlatacağı bir diriliş olup bütün insanlığı kuşatacak ve değiştirecektir. İnsanın değişmesi daha doğrusu öncelikle bakış açısının değişmesi gerekmektedir. Bunun için de yeni bir çağırış ya da metoda ihtiyaç vardır. Bu metod peygamberlerin kıssalarında zaten mevcuttur. Ona göre her peygamber dirilişe giden yolda

⁴⁹ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 23-25.

⁵⁰ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 35.

⁵¹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2007), 102-103.

⁵² Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 30-32.

her biri farklı bir sembolle karşımıza çıkar. Bu bağlamda kıssalar üzerinden sembolik anlatılarla Karakoç'un kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını aşip daha bütünlükçü olmaya çalıştığı söylenebilir. Kıssalara ilaveten efsane ve mitlere de yer veren Karakoç'a göre bu anlatılar hakikati tümüyle kucaklayamasa da olayların tarihi özleri olup esasında olayların odak noktasını gösterirler.⁵³ Dolayısıyla Karakoç'un nesneleştirici bir yaklaşım tarzının ötesinde sembolik yaklaşımla temelinde omurgasını ahlaki "özneliğin" oluşturduğu bir İslam Medeniyeti inşa etmeye çalıştığını söyleyebiliriz. O, hakikati sadece nesnel ya da mantiki bağlamdan ziyade ahlaki bir bağlamla ilişkilendirir. Böylece Karakoç, epistemik teoriler ya da kesinliklerle doğrulama nesnesi olmak yerine insanın ulaşması gereken amaçlara matuf ilkeleri, kıssalarla medeniyet tezini "diriliş" üzerinden inanç ve ikna nesnesi haline getirir. Onun teleolojik tezinin son noktası sürekli ilerleme değil "cennet"tir. Onun medeniyet rüyası, "üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kurusu gibi" olan ve diğer renklerin varlıklarını sürdürdüğü çoğulcu bir yapıya karşılık gelir.⁵⁴ Karakoç bu metodu *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* isimli eserinde yine peygamberlere refere ederek sembolize eder: "Nasıl, Hz. İbrahim, hükümdarın tanrılaştığı o çağda sesini duyurmanın, etkisini hissettirmenin yolunu bulmuşsa, nasıl Hz. Musa, firavunun karşısına çıkıp: 'Ya hakikati kabul edip Allah'ın önünde eğil, ya da bunu yapmıyorsan, Allah'a inanan kavmini bırak da çekip memleketimize gidelim.'" diyebilecek güce ermişse, nasıl Hz. İsa ve havarilerinin mütevazı çalışmaları koca Roma İmparatorluğunu sarsmışsa, nasıl Peygamber Efendimizin kurduğu İslam Devleti, akılları durduracak kadar kısa bir sürede, o günün süper devletleri olan Pers ve Bizans İmparatorluklarının karşısına çıkmış ve onların dev ordularını tarumar etmişse, bugün de, Amerika'da da, Avrupa'da da, Rusya'da da, Japonya'da, Çin'de ve Hint'de, Afrika'da İslamın yeniden sesini duyurması, kendisini öz gerçeği ve tüm güzelliğiyle insanoğlunun inanisına sunma imkân ve hakkına kavuşması için bir usul, bir yol aramalı ve bulmalıyız." Karakoç'a göre bu doğrultuda yapılması gereken Doğu ve Batıyı bilen idealistler yetiştirmektir.⁵⁵

Söz konusu değişim *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* adlı eserinde ifade edildiği şekliyle üç perspektifli bir yönelim üzerine kurulur. Birincisi; insanın Allah'a bakışı, İkincisi; insanın kendine bakışı, üçüncüsü; insanın eşyaya bakışı. Karakoç'a göre bu üçlü kombinasyon içerisinde daha önce kuramadığı uyum ve dengeyi diriliş ruhu çerçevesinde kurabilme

⁵³ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 12.

⁵⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 153.

⁵⁵ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 10-11.

imkanına kavuşur. Ruhun bakımı ve dirilişi için de insanın sürekli olarak dirilişi yinelemesi ve tazelenmesi gerekir.⁵⁶

Değişimin ateşini kahramanlar yakar ve toplumu onlar değiştirir. Fakat kahramanın ortaya çıkışını da toplum hazırlar. Esasında kahraman kendisini değiştirmeye yönelmiş bir toplumda ortaya çıkar. Karakoç'a göre kahraman, toplumları yeniden organize eden, onları bir ülkü ve hedefin meşruiyet ve düzeni etrafında motive ederek toplayan ve gökteki erdemi yere indiren kişidir. Değişimin mimarı olan kahraman bütüne bakarak ayrıntılarla uğraşmaz. Detay, sadece bütün ile ilişkili olduğunda onun gündeminde olabilir. Kahraman hakikati yalın ve çıplak haliyle yakalamak ister. Ona göre kahraman klişeci de olamaz. Teori ve pratiği aynı realitenin iki yüzü olarak gören kahramanın toplumu yönelttiği yol diriliş yoludur. Toplumun tabi tutulduğu bu yoldaki değişimi tûba ağacına benzetir. Devrimci değişimi ise zakkum ağacı ile eşleştirir.⁵⁷ Tûba ağacının diriliş medeniyetinin sembolü olması onun sevgi ile olan alakasıyla ilgilidir. Karakoç'un düşüncesinde tıpkı Yunus Emre ve Mevlana'da olduğu gibi *sevgi* temel değerdir. Ona göre "sevgi uygarlığı her dalında iyiliklerden altın armağanların salındığı Tûba Ağacı'dır." Yaradılışın aşktan doğması gibi diriliş de sevgiyle mayalanır. Çünkü sevgi, şeytanı yenen metafizik güçtür.⁵⁸ Karakoç *Kıyamet Aşısı* adlı eserinde bu aşkı sınırları zorlayan, bütün usuller ve vasıtalar sona erdikten sonra adeta miracın son hamlesi olarak süren ve insana verilen gök armağanı olarak niteler. Bu nedenle sürekli aşma hali Son Sınır'ı (Sidretülmünteha) içinde teyakkuzda olmak gerekir. Çünkü ona göre "sınırlar birbirini çağırırlar. Bir ufka varıldı mı, önümüzde yeni bir ufuk belirir."⁵⁹ Fakat bu sevgi insanın egosu üzerinden benliğini kışkırtmasına ve hazların doyumuna teşvik edici bir sevgi değildir. Fedakârlık ve ötekini düşünmeye dayalı bu sevgi, evrensel olarak bütün insanlarda bulunduğu kabul edilen ve insan deneyimlerine daha yüksek irtifa ve ciddiyet kazandırmaya, içeriğini aklın ufukları içerisinde diğer bireylerle birlikte ilişki içerisinde olmaya dayalı kavramların oluşturduğu sevgiden farklı bir sevgidir.⁶⁰ Onun düşüncesinde sevgi dirilişin dinamiklerini tayin eden referans bir kavramdır.

Medeniyet: Dirilişin Habitatı

⁵⁶ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 19-21.

⁵⁷ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 64-70

⁵⁸ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 154-155.

⁵⁹ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 56.

⁶⁰ Luc Ferry, *Sevgi Devrimi*, çev. Emre Akçaoğlu (Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015), 32.

Düşünceler I Kavramlar kitabında Karakoç medeniyeti “insanoğlunun, asıl amacını gerçekleştirmesi çalışmalarından, ona varma arayışlarından, onu bulmuşsa kaybetmeme çabasından, onu süsleyip püslemesinden, o yöndeki duygularını ve düşüncelerini ifade etme isteğinden doğan, kaynaklanan ve beslenen niyet ve faaliyetlerinin, teori ve pratiğinin, tasarım ve eserlerinin, reel ve potansiyel güçlerinin tümü”⁶¹ olarak ifade eder. Karakoç’un zihin haritasında medeniyet İslam medeniyetidir. İslam medeniyeti ise insan psikolojisinin iki aşırı ucunu temsil eden Doğu ve Batı medeniyetleri arasında bir orta yol ve denge medeniyetidir.⁶² Bu denge aynı zamanda Karakoç’a göre karşıt iki kutbu temsil eden düşünce ve duyarlılığı dengede tutacak* ve nihayetinde “yeniden oluş”u yoğuracak bir uyumu ve dirilişi esas alır.⁶³

Dirilmek için önce ne olduğumuzu ve olmadığımızı, başka medeniyetler ile nerede ayrıldığımızı iyi tespit etmemiz gerekir.⁶⁴ Karakoç’un medeniyet tasavvuru *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* adlı eserinde belirttiği gibi üç temel ilkeye dayanır: Bilimin hakikat arayışını temsil eden “doğruluk ideası”; ikincisi ahlakın meşgul olduğu “iyilik ideali” ve üçüncüsü ise sanatın alanına giren “güzellik ideali”. Karakoç’a göre söz gelimi Yunan ve Roma medeniyetlerinden farklı olarak en büyük ideal ahlaki alanda ortaya çıkar. İslam medeniyetinin ayırıcı vasfı ahlaki yönüdür.⁶⁵ Çünkü insan yaşamında ahlak çok merkezi bir rol oynar. Ahlak aynı zamanda hem bireysel hem de kurumsal anlamda normları belirleyerek en genelde medeniyeti oluşturan seçkin değerleri oluşturur. Bu anlamda İslam medeniyetinin durumlanması ya da tavrını üç ana eksene oturtur. Birincisi teorik temeli belirleyen metafizik perspektif; ikincisi bu perspektife bağlı bir realizm olarak dünya ve tabiat görüşü; üçüncüsü ise ilahi olana teslimiyet.⁶⁶

Karakoç’un bu tezinin tecessüm edeceği habitat, devlettir. Bu devlet her şeyden önce bir ülkü bir ideal ve erdem devletidir. Karakoç bu ideal devletin siyasal formasyonunu Aristoteles ve Farabi’de olduğu gibi belirli erdemlere dayalı site devleti şeklinde düşünür. Fakat onlardan farklı olarak aracın amaca dönüştürülmediği ya da putlaştırılmadığı toplumu önceleyen demokratik bir site olacaktır. Diriliş er/eren/pirlerinin ödevi mutlak olarak

⁶¹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 9.

⁶² Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 53.

^{63*} Bu yaklaşım Aliya İzzet Begoviç’in medeniyet meselesine yaklaşımı ile örtüşür. Nitekim Begoviç’e göre de İslam medeniyeti ruh ve maddenin varoluşundan ortaya çıkan ve ahengi muhafaza etmek için inşa edilmiş bir medeniyettir. (Bkz. *Aliya İzzet Begoviç, Doğu ve Batı Arasında İslam*, çev. Salih Şaban (İstanbul; Klasik Yayınları, 2006), 11-22.)

⁶³ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*, 33.

⁶⁴ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 45.

⁶⁵ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 33, s. 87.

⁶⁶ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 142-143.

gerçekleşmesi bakımından ütöpik gibi gözükten ideal siteyi kurma gayreti göstermeleridir.⁶⁷ Görüldüğü gibi Karakoç’un erdem sahibi diriliş eri ve misyonu erdemli devlet ile doğrudan ilişkilidir. Fakat Karakoç’a göre mevcut şartlarda tüm insanlık için tek bir medeniyet ve devlet oluşturmak tam olarak mümkün değildir ya da şimdilik bir ütopya olabilir. Zaten medeniyet iddiası barındıran ve “olması gereken”e yönelen her siyasal teorinin belirli bir ütöpik yanı vardır.⁶⁸ Fakat Karakoç’a göre İslam dininde bu toplumu ve devleti oluşturacak ilke ve ahlak bilkuvve olarak mevcuttur. İslam Medeniyeti son aşamada bir İnsanlık Medeniyeti olma liyakatine haizdir. Ona göre bu konuda çizilmesi gereken yol haritası Kur’an kıssalarında verilmiştir. İnsanın tüm imkân ve kapasitelerini kullanmayı içeren bu yöntem Hz. Yakub’un oğullarına öğüdünde Müslümanlara bir yol haritası çizmektedir. “Tek kapıdan değil, bütün kapılardan girmek gerekir. Hem kişi hem devlet, hem toplum, hem ülke, hem iman, hem medeniyet, hem barış, hem savaş, hem ledün, hem politika kapısından. Çok boyutlu, çok cepheli, çok karmaşık, uzun vadeli, dallı budaklı, dolaylı dolambaçlı bir çalışma sistemiyle bir noktaya varılabilir. Ancak, kapının kapı olduğunu, şehir olmadığını unutmamak şartıyla. Yani amacı araç yapmamak şartıyla.”⁶⁹

Yeni bir oluşum yeni bir hedef ve yeni bir diriliş ortaya koyacak bir örgütlenme biçimi ve model üretmek gerekmektedir. Bu model yeni deneyimleri beraberinde getirecek ve medeniyetin karakterini teşkil edecektir. Cenneti yitirme bu örgütlenme modelinin aslında ilk adımını teşkil eder. Çünkü Karakoç’a göre “bulmak için yitirmek gerekir.” Bu bağlamda yine Âdem ile Havva örneğine başvuran Karakoç’a göre cennette Havva’nın Adem’e “ikinci ben” olarak eklenmesi bir dışa doğru gidiş daha açık bir ifadeyle Havva’nın gelişi ilk toplanma yeri olan cennetten bir dağılma ya da “yabancılaşma”nın başlamasıdır. Diğer medeniyetler ile karşılaşma ile başlayan ölümcül alışveriş nihai anlamda medeniyetin eski güvenine kavuşmasına tahkim edilmiş olarak daha da gelişmesine yol açar. Bunun için “çerçeveyi kırmadan çerçeveyi aşmak, kabuğu zedelemeyen dışarıya neşvünemasını duyurmak” ile mümkün olabilir. Öteki benler ile karşılaşmayı temsil eden söz konusu bu durum Cennetten kovularak yine Cennete ulaşacak Adem’in ya da insanın yazgısı olarak etiketlenir. Karakoç’a göre Hz. Âdem ile Havva’nın hayatlarında bir kader olarak yaşanan, her insan ve medeniyetin ömründe sürekli tekrar eden bir şemadır: “Saf ve masum çocukluk ve Cennet hayatı yaşarlar, sonra bir nevi dişilerini doğururlar, sonra onunla diyalogdan dışa açılış, öbür medeniyetlerle boy ölçüşme başlar. Bu öylesine çetin bir varoluş sınavıdır ki, bunu başaramayan

⁶⁷ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 45-46.

⁶⁸ Veli Urhan, *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem* (Ankara: Fol Yayınları, 2020), 21.

⁶⁹ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, 120-121.

medeniyetler kaçınılmaz düşüşe uğrarlar, tarihin dehlizine, bodrumuna gömülürler ama bu imtihandan başarıyla çıkıp kendi olgunluğunu bütünleyenler, tekrar Cenneti bulmuşçasına kurtuluşa ererler.”⁷⁰ Karakoç’a göre düşüş ve yıkılış unsurların çözülüşüdür. Modern dünyanın “ayrılın” çağrısı karşısında⁷¹ meydana gelen çözülmeye karşı diriliş ise, unsurları yeniden bir araya getirdikten sonra üflenecek ruhla varoluştur. Karakoç söz konusu bu düşüş ve dirilişi, yine kıssalar üzerinden hareket ederek temellendirir. Hz. İbrahim’in hayatı ve onun kuş parçalarını tepelerden çağırarak kuşun dirilişi ile medeniyetin dirilişi özdeşleştirilir.⁷²

Daha güncel bir deneyim olarak Osmanlı modeli ve deneyimi Karakoç’a göre bu konuda bir hareket noktası olabilir fakat onu taklit ederek değil onu aşarak bu modeli inşa etmek gerekir.⁷³ Medeniyeti temellendirmesini doğrudan Kur’an-ı Kerim’deki kıssalar üzerinden yapan Karakoç’un amacı diriliş erinin önündeki temel problematiği oluşturan epistemolojik engelleri aşmaktır diyebiliriz. Bu doğrultuda varoluşsal dönüşüme neden olacak anlamların izinden hareket ederek varoluşu, sürekli güncellemeye ve anlamı yeniden üretmeye matuf kıssalara yöneltilir. Bu bağlamda Karakoç *Yitik Cennet*’te sekiz kapısıyla nitelediği Cenneti sekiz peygamber üzerinden açıklımlayarak medeniyet ufku olarak idealize eder: Hz. Âdem, her ne kadar ilk insan olsa da aslında hakikatin tecellisidir. Çünkü hakikat Hakikat-ı Muhammedi’dir. Hz. Nuh her ne kadar insanlığı kurtuluş gemisine alsın da asıl Kurtuluş Gemisi O’nun getirdiği İslam’dır. Hz. İbrahim putları kırarak Millet’i kurandır. Hz. Yusuf hükümlerliliği bir işaret bir nişan olurken Hz. Musa O’nun toplum kuruculuğundan bir müjdedir. Hz. Süleyman ise O’nun Devleti’ni Levh-i Mahfuzdan yeryüzüne indirerek nakşetmiştir. Hz. Yahya tebliğin sesini yükselten, Hz. İsa ise O’nun muştı cephesidir. Hz. Peygamber O’nun bütün cephelerinin bütünleşmesidir. Çünkü *Yitik Cennet*, Hz. Muhammed nezdinde yeniden Bulunmuş Cennet’e dönüşmüştür.⁷⁴

Medeniyet üzerinden tezini ortaya koyan Karakoç’a göre bir inanç, bir düşünce ya da bir dünya görüşü kitlelere mal olduğunda yaşayabilmesi için ya bir medeniyet oluşturmak ya da bir medeniyetle kaynaşmak zorundadır.⁷⁵ Bu bağlamda Karakoç toplumsal yaşamın hemen her alanını kuşatan kültür kavramına müracaat eder. Çünkü “her kültürün kendine özgü bir

⁷⁰ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 17-19.

⁷¹ Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 82.

⁷² Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 81.

⁷³ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 122.

⁷⁴ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 131.

⁷⁵ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 19.

örneği, kendini yaratan güçlere özgü bir düzeni vardır.”⁷⁶ Kültür ve medeniyet kavramları yeni bir “iktidar” ve “hegemonya” biçimi olarak tezahür eder. Hegemonya toplumsal vasatı belirleyen ortalama kültür üzerinden gerçekleşen bir iktidar biçimidir.⁷⁷ Nitekim Nurettin Topçu da *Kültür ve Medeniyet* adlı eserinde kültürü *hegemonya* yerine *hakimiyet* ile izah ederek bu anlamda toplumsal bozulmayı da “hakimiyet eşyanın eline geçirildi ve eşya insanla izah edilecek yerde, insan eşya ile izah edilmeye başlandı” şeklinde ifade eder.⁷⁸ Söz konusu anlamda belirli toplumsal koşulların çevresinde örgütlendiği anahtar bir kavram olan *kültür* bu bağlamda siyasi bir boyuta bürünmüş olur. Çünkü belirli değerler seçkisine bağlı duyarlılıkların ön plana çıkarılması belirli bir politik öznellik biçimi olarak okunabilir.⁷⁹ Fakat Karakoç kültürü, söz gelimi Terry Eagleton’ın *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür* adlı eserindeki tespit ettiği gibi “temel değerleri, törensel pratikleri, duygusal sembolizmi, tinsel içe dönüklüğü, ahlaki gelişimi, ortak kimliği ve bir toplumsal misyonu içeren” dinin etkisinin zayıflaması karşısında onun yerini alabilecek en yakın aday olarak görmez.⁸⁰ Kültür, insani edimlere dayalıdır fakat referansını ve standardını aşkın olan belirler. Nitekim Karakoç’a göre kültür medeniyetin fizyolojisidir. Ayrıca bu yaklaşımıyla Karakoç kültür kavramına farklı bir bakış açısı getirir. Çünkü ona göre örneğin Ziya Gökalp kültürü milli, medeniyeti ise milletlerarası kabul eder. Fakat Karakoç’a göre medeniyet İslam Medeniyetidir ve kültür de belirli ırk veya uluslara ait değildir. Bu bağlamda İslam Medeniyeti denildiğinde İslam kültüründen bahsedebiliriz. Kültür medeniyetin işler halidir. Karakoç’a göre ırkların gerek kültür gerekse medeniyete katkısı mizaç katkısı olabilir. Çünkü mizaç davranışlara insanın damgasını vurarak kişilikteki nüansları belirler.⁸¹ Buradan hareketle söz gelimi Arab’ın mizacı yatınlığına uygun biçimde İslam medeniyetinin bilim ve düşünce yönüne; Acem mizacı sanat ve edebiyata; Türk mizacı ise örgütlenme ve yönetime daha çok katkı vermiştir. Aksi durum medeniyeti indirgeme ve aşırı nesnelleştirme sonucunu doğurur.⁸² Bu yaklaşımıyla Karakoç kültürü onu oluşturan millete atfeden⁸³ Nurettin Topçu gibi düşünürlerden de ayrılırken kültürü medeniyetin basit bir ikizi olarak görmekten öte irfana giden yolda “hayatın kalıbı” olarak gören Cemil Meriç’e yaklaşır.⁸⁴ Karakoç’a göre diriliş eri de belirli bir mizaca sahiptir. Bu mizaç metafizik mizaçtır. Çünkü insanın bir ülke, bir toplum veya insan çıkmaza

⁷⁶ John Dewey, *Özgürlük ve Kültür*, çev. Vedat Günyol (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988), 24-27.

⁷⁷ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 326

⁷⁸ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2018), 23.

⁷⁹ Terry Eagleton, *Kültür Yorumları*, çev. Özge Çelik (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016), 68.

⁸⁰ Terry Eagleton, *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür*, çev. Selin Dingiloğlu (İstanbul: Yordam Kitap, 2014), 160.

⁸¹ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 44.

⁸² Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 10-11.

⁸³ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, 20.

⁸⁴ Cemil Meriç, *Umrandan Uygurlığa* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 92.

saplanmış ve bundan kurtulma ümidini büsbütün yitirmemişse bundan kurtulma çabası için gerekli olan “metafizik gerilim” e ihtiyacı vardır. Mistisizmden de ayrı olan bu anlayış ve onun getirdiği gerilim, ruhu statik bir yorumdan dinamik bir duruma, aktif bir kavrayış ve değişim arzusuna götüren bir gerilimdir.⁸⁵ Kitleleri harekete geçiren ve idare eden gerilimler, tarihi ve toplumsal dinamiklerden insanlığı dirilişe götürecektir şuurlu ve sürekli bir gerilimi temsil eder.

Sonuç

Karakoç kriz içerisinde olan bireysel ve toplumsal hayatın inşa ve idamesini sağlayacak medeniyeti İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda yeni bir irtibat tesisinin imkânında arar. Bu bağlamda onun insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı umduğu bu yolculuk teklifi belirli bir yaşam tarzını içerir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin kurucuları ise peygamberlerdir. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Karakoç’un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılaşmasını gösteren bir “olma” durumuna gönderme yapar. Diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içererek başlayan süreç nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir. Bu bağlamda Karakoç, medeniyet tasavvurunun temelini kıssalar üzerinden oluşturur.

Düşmüş olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden diriliş ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Site devleti formatında tasarlanan bu medeniyet aynı zamanda demokratik bir karaktere sahiptir. Teklif ettiği varoluş kipini sembolik dille inşa eden Karakoç, her peygamberi dirilişe giden yolda farklı bir sembolle karşımıza çıkarır. Kıssalar üzerinden anlatisinin gücünü artırarak yaptığı girişim ile anlatisinin gücünü artırmaya yönelik Karakoç’un kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını zorladığı görülür. Ahlaki sağduyu üzerine kurulu bir öznellik ile İslam Medeniyeti inşa etmeye çalışan Karakoç’un teleolojik medeniyet tezinin son uğrağı ise başlangıç noktası “üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kurusu gibi” olan “cennet”tir.

⁸⁵ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2009), 88-93.

Karakoç'un medeniyet teorisi için sistematik bir diskur geliştirdiğini söylemek mümkün değildir. Bunun yerine onun kıssalar ve simgeler üzerinden inançlar ve metafizik tarihinin izlerini sürerek kendini sınırladığını ifade edebiliriz. Site devleti şeklinde idealleştirdiği İslam şehrinin yapısı açık değildir. Yeni bir aydın ve yeni bir hayat tarzına sık sık vurgu olmakla birlikte bunun deneyim alanındaki çözümlenmeleri muğlak kalmaktadır.

Karakoç, günümüzde özellikle performans varlığı olarak tanımlanan insan karşısında iman, ideal, hayâ ve fedakârlık gibi kelimelerle tanımladığı diriliş eri ile medeniyeti yeniden inşa etmenin fitilini ateşlemeye çalışır. Her ne kadar antitez ve sentez kelimelerine mesafeli olsa da modernleşme karşısında bir cevap olan medeniyet tezi yine modern bir öneri olarak karşımızda durmaktadır. Fakat medeniyeti inşa edecek özneye ontolojik güvenin zemininin yeniden inançlar üzerinden sağlanmasıyla, estetize edilmiş hakikat güzellikleri karşısında onun tezi son derece önemlidir. Bu bağlamda onun girişimini İslam nezdinde hakikati nihayetinde yeni bir öznelik biçimi oluşturacak bir tercih ve o sese kulak verecek toplumun yönelimleri ile inşa girişimi olarak görmek gerekmektedir. Kavram yerine kıssaları öne çıkarıp bu bağlamda medeniyeti sadece ilişkiler, çıkarlar, duygular ve arzular bakımından temellendiren seküler anlayışlardan farklı olarak bir şeyi, başka bir var olanın varlık zemininde arayarak, daha açık bir ifadeyle hakikati referans alarak onu anlam ve zamansallıkta Kur'an ile asli bir rabıta içinde araması da farklı bir arayışı seslendirmektedir.

İnsanın kendisini içinde bulunduğu belirli bir sahneyi tasavvur ederek kendisini konumlandırarak yeni varoluş kazanmasını içeren bu tez olması gereken ile olan arasında varlık kazanan insan için yeni bir imkân olarak durmaktadır. Bu imkân "Neye inanmalıyım?" şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile "Nasıl inanmalıyım?" sorusuna karşılık gelen ve öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulanacağına karşılık gelen olumsuzluk alanı arasındaki dengelerin kurulması ile mümkün olabilir. Fakat "Nasıl?" sorusu karşısında Karakoç'un çözümlenmeleri deneyim yoluyla açığa çıkan hakikat deneyiminde diriliş erine /özneye rehberliği daha fazla açıklamaya gereksinim duymaktadır. Sonuç olarak Karakoç'un idealin kendisinden sonra bu alanda yapılacak çalışmalara ilham verip temel olabilecek olması son derece önem arz etmektedir. Özellikle ontolojik ve metafizik varlığına dair kabullerin sorgulanmaya açıldığı transhümanizm gibi ütopyalar karşısında Karakoç'un teorisi bir ütopya olarak kalsa bile vazettiği fedakârlık, vefa ve merhamet gibi değerlerle var olan sorunların daha da artmasını engelleyebileceğini de ifade etmeliyiz.

Kaynakça

- Adam Ferguson, "Of the General Characteristics of Human Nature". *An Essay on the History of The Civil Society*. Ed. Fania Oz-Salzberger. Part I, Section I. London: Cambridge University Press, Third Published, 2001.
- Begoviç, Aliya İzzet. *Doğu ve Batı Arasında İslam*. çev. Salih Şaban, İstanbul: Klasik Yayınları, 2006.
- Davutoğlu, Ahmet. "Medeniyetlerin Ben-idraki". *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 1-53.
- Dellaloğlu, Besim. *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2020.
- Dewey, John. *Özgürlük ve Kültür*. çev. Vedat Günyol, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988.
- Duralı, Ş. Teoman. *Çağdaş Küresel Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 4. Basım, 2010.
- Eagleton, Terry. *Kültür Yorumları*. çev. Özge Çelik, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Basım, 2016.
- Eagleton, Terry. *Tanrı'nın Ölümü ve Kültür*. çev. Selin Dingiloğlu, İstanbul: Yordam Kitap, 2014.
- Ferry, Luc. *Sevgi Devrimi*. çev. Emre Akçaoğlu, Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015.
- Gözel, Özkan. *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.
- Heidegger, Martin. "Metaphysics as History of Being". *The End of Philosophy*. Çev. Joan Stambaugh. 1-54. United States of America: University of Chicago Press, 2003.
- Kalın İbrahim. *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş*. İstanbul: İnsan Yayınları, 3. Basım, 2016.
- Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 7. Basım, 2009.
- Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2007.
- Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998.
- Karakoç, Sezai. *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 3. Basım, 2008.
- Karakoç, Sezai. *Diriliş Muştusu*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003.
- Karakoç, Sezai. *Diriliş Neslinin Amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 38. Basım, 2016.
- Karakoç, Sezai. *Düşünceler I Kavramlar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2015.
- Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.
- Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.

- Karakoç, Sezai. *Kıyamet Aşısı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 13. Basım, 2015.
- Karakoç, Sezai. *Ruhun Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000.
- Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2. Basım, 1999.
- Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999.
- Karakoç, Sezai. *Yitik Cennet*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 60. Basım, 2021.
- Kılıç, Emrullah. "Usûl ve Yöntem Arasında Modern İslam Düşüncesi: Benliğin İnşası -Taha Abdurrahman ve Burhanettin Tatar Örneği". *Tetikik*, 1 (Mart 2022), 1–20. <https://doi.org/10.55709/tetikikdergisi.21>
- Kılıç, Emrullah. *Metafiziksel İyi'den Değer'e Ahlakın Yolculuğu*. Ankara: İlem Yayınları, 2022.
- Meric, Cemil. *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: İletişim Yayınları, 23. Basım, 2016.
- Perry, Ralph Barton. *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. Cambridge: Harvard University Press, 1954.
- Tatar, Burhanettin, *İslam Düşüncesine Giriş*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2016.
- Topçu, Nurettin. *Kültür ve Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 15. Basım, 2018.
- Ural, Şafak. "Kültür" Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler", *Safakural*. Erişim 02 Şubat 2022. <https://www.safakural.com/kultur-kavrami-ve-kapsami-uzerine-dusunceler>
- Urhan, Veli. *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem*. Ankara: Fol Yayınları, 2020.
- Vattimo, Gianni. *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, İstanbul: İz Yayıncılık, 1999.

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

1. Değerlendirme

Hakem Değerlendirmesi-1

Hakem: [REDACTED] (Kurul Üyesi)

E-posta: [REDACTED]

Kurum: [REDACTED] FAKÜLTESİ

Değerlendirme Tarihi: 26-04-2022

Değerlendirdiği Dosya: Makale İlk Hali

Form Cevabı:

Çalışma belli bir probleme odaklanıyor mu? / Does the manuscript focus on a particular problem?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışmanın alana özgün katkısı var mı? / Does the manuscript contribute to the field?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the manuscript appropriate?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışmada yazar araştırma sorusuna cevap vermiş midir? / Did the author answer the research question in the study?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışma Eskiye ni dergisinin yayın kapsamında uygun mu? / Is the manuscript appropriate for the scope of Eskiye ni?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Karar / Decision: *Çalışma hakem sürecine alınabilir. / The manuscript can be sent out for external peer review. (Yazara Açık)*

Yazara Önerilerileriniz: *başlığınız biraz dha analitik olabilir.Akademik bir dergi için lirik ve edebi bir çağrışımı var.Sezai Krakoç hakkında son dönemlerde doktora tezleri ve akademik çalışmlara yapıldı.Bunları görmeden makalenizi eksik kalır eleştirilere uğrarsınız. bkz.*

<https://www.kitapyurdu.com/yazar/munire-kevser-bas/44532.html> isam MAKALE VERİ TABANINA BAKARSANIZ 400 Ü AŞKIN SEZAI KRAKOÇ İLE İLGİLİ MAKALE GÖRÜRSÜNÜZ. bakınız

<http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php> (Yazara Açık)

Editöre Yorumunuz: *başlığını biraz dha analitik KURGULAMALI. Akademik bir dergi için lirik ve edebi bir çağrışımı var. Sezai Krakoç hakkında son dönemlerde doktora tezleri ve akademik çalışmlara yapıldı.Bunları görmeden makale i eksik kalır eleştirilere uğrar. bkz.*

<https://www.kitapyurdu.com/yazar/munire-kevser-bas/44532.html> İSAM MAKALE VERİ TABANINA BAKARSANIZ 400 Ü AŞKIN SEZAI KRAKOÇ İLE İLGİLİ MAKALE GÖRÜRSÜNÜZ.

<http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php>

Öneri: *Minör Revizyon*

Yazarın Cevabı: Sayın hakem, yazı öneriler dikkate alınarak revize edilmiştir.

Hakemin yüklediği değerlendirme dosyası bulunmamaktadır.

Hakem Değerlendirmesi-2

Hakem: [REDACTED] (Kurul Üyesi)

E-posta: [REDACTED]

Kurum: [REDACTED] ÜNİVERSİTESİ

Değerlendirme Tarihi: 30-04-2022

Değerlendirdiği Dosya: Makale İlk Hali

Form Cevabı:

Çalışma belli bir probleme odaklanıyor mu? / Does the manuscript focus on a particular problem?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışmanın alana özgün katkısı var mı? / Does the manuscript contribute to the field?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the manuscript appropriate?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışmada yazar araştırma sorusuna cevap vermiş midir? / Did the author answer the research question in the study?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışma Eskiyei dergisinin yayın kapsamına uygun mu? / Is the manuscript appropriate for the scope of Eskiyei?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Karar / Decision: *Çalışma hakem sürecine alınabilir. / The manuscript can be sent out for external peer review. (Yazara Açık)*

Yazara Önerilerinizin: (Yazara Açık)

Editöre Yorumunuz:

Öneri: *Minör Revizyon*

Yazarın Cevabı: Sayın hakem, yazı öneriler dikkate alınarak revize edilmiştir.

Hakemin yüklediği değerlendirme dosyası bulunmamaktadır.

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abdillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ, TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM

MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Karar Tarihi: 01-05-2022

Yazara Not: Sn. Yazar, Çalışmanız Yayın Kurulu'nca incelenerek hazırlanan 2 rapor(lar) tarafınıza sunulmuştur. Metni, bu raporları dikkate alarak tashih etmeniz ve sisteme yüklemeniz beklenmektedir. Sizden geldikten sonra revize metin, 2 dış hakeme değerlendirmeye gönderilecektir. Bilgilerinize sunarım. Dr. Abdullah Demir Editör

Karar: Minör Revizyon

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: Makalenin İlk Tashih Hali - Eskiyesi.docx

Tarih:03-05-2022

Yitik Cennet: Ütopya mı Gerçek mi?

Düşüşten Dirilişe Sezai Karakoç'ta Medeniyet Meselesi

Öz

Bu çalışma Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* adlı eserinden hareketle ortaya koymaya çalıştığı medeniyet tasavvurunu imkân ve sınırları ile soruşturmayı amaçlamaktadır. Karakoç, kriz içerisinde olduğunu düşündüğü medeniyetin yeniden inşa ve idamesini İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda kurulacak yeni bir irtibatın tesisinde arar. Bu bağlamda onun teklifi insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı içeren ahlaki sağduyuya bağlı bir yaşam tarzı ile etiketlenir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin kurucuları peygamberler olup yol haritası da Kur'an-ı Kerim kıssaları ile oluşturulur. İnsanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli olan diriliş, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi olmayıp, hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Karakoç'un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığını kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılaşmasını gösteren bir "olma" durumuna gönderme yapar. Karakoç'un yeni bir öznellik girişimi olarak medeniyeti inşa edecek ve özneye ontolojik güvenini inançlar üzerinden sağlayan ufuk açıcı teklifi son derece önemli olmakla birlikte deneyim alanında karşılaşılabilecek sorunlarla ilgili hususlarda muğlak kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Medeniyet, Yitik Cennet, Diriliş, Sezai Karakoç

Paradise Lost: Utopia or Reality? From Fall to Resurrection: A Question of Civilization in Sezai Karakoç

This study aims to investigate the conception of civilization that Sezai Karakoç tries to reveal based on his work titled *Yitik Cennet*, with its possibilities and limits. Karakoç seeks the rebuilding and maintenance of the civilization he thinks is in crisis in the establishment of a new connection between Islam/truth and life to be established under the responsibility of intellectuals. In this context, his proposal is labeled with a lifestyle based on moral common sense, which includes the attainment of man's metaphysical goals. The founders of this civilization, which differs from contemporary civilization theories in terms of its source and function, are prophets, and the road map is created with the stories of the Qur'an. Resurrection, which is a new organizational model produced for humanity, is not the antithesis or synthesis of any view, but is a third way that brings the tendency to nothingness back into existence. This path of existence, which can be read as a result of Karakoç's view of Being, refers to a state of "being", which shows that the ideal meets the ideal with a notion, instead of a concept, by turning its direction first to its essence while traversing its existence in its journey of becoming. Although Karakoç's seminal proposal, which will build civilization as a new attempt at subjectivity and provide ontological trust to the subject through beliefs, is extremely important, it remains ambiguous about the problems to be encountered in the field of experience.

Keywords: Islam, Civilization, Paradise Lost, Resurrection, Sezai Karakoç

Giriş

İnsan, teklifsizce, özgürlük ve sorumluluğa öncel biçimde yaşadığı cennetten dünyaya indirilmesi sonucu bir özne olarak şimdi-burada seçimler ve sorumluluklar yurdunda konaklayarak var olmaya başlamıştır. Tanrının teklifini kabul etmesiyle birlikte başlayan bu süreç aynı zamanda insan olma ya da öznellik sürecidir. Karakoç'a göre, cennette hiçbir sarsıntıya uğramadan yaşayan insanın dünyaya “düşüş”ünden sonra başlayan yolculuğu insanı sorumluluk sahibi kılan çileli bir yolculuk olmakla birlikte tıpkı yurdundan çeşitli sebeplerle ayrıldıktan sonra geri dönen insanın bağlılığına benzer biçimde ona “bahşedilen” yeni bir hayatın yolculuğudur. Diğer bir deyişle, insanlığın metafiziksel amacına ulaşabilmek için kurduğu yaşam tarzı ve gerçekleştireceği tüm çevreyi içeren medeniyet yolculuğudur.¹ Söz konusu bu yolculuk “iyi yaşam idealine” imkân sağlayan düşüşü *dirilişe* dönüştürecek anlamlı bir metafizik öykünün ya da varoluş ısrarının adıdır. Kaynağı ve işlevi bakımından modern medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin esas kurucuları ise peygamberlerdir.²

Diriliş tezi modern bir “medeniyet” tezidir.³ Hatırlanacağı üzere **medeniyet söylemi Cumhuriyet dönemi İslâmcılığının önemli isimlerinden Necip Fazıl Kısakürek'in eserlerinde de oldukça önemli bir yere sahiptir ve bu söylem Kısakürek'in yazılarında hem Müslümanların hem de insanlığın felahı için alternatif bir çözüm olarak karşımıza çıkar. Medeniyet kavramı Cumhuriyet dönemi İslâmcılığında “İslâm Medeniyeti” kavramı olarak Batı modernitesine alternatif bir yapı ve model oluşturmanın gayretinin merkezi kavramı olur. Sezai Karakoç'un, söz konusu bu kavramı “diriliş” etrafında bir örgütlenme modeli olarak ortaya koyan en iyi isim olduğunu söyleyebiliriz.⁴ Bu bağlamda her ne kadar Karakoç medeniyeti liberalizm, sosyalizm, milliyetçilik gibi modern anlatılar karşısında konumlandırırsa da modernliğin asıl ütopyası temelde kültür ve medeniyettir. Bunun nedeni ise farklı hayat tasavvurlarının bir arada yaşamasını mümkün kılabilmesidir.⁵ Söz konusu bu teoriler ekseriyetle aşkın referanslardan ziyade insani eylemlere dayalı üstün bir medeniyet projesi**

¹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 10.

² Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 16.

³ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 20.

⁴ Burhanettin Duran, “Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi”, *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri* ed. İsmail Kara & Asım Öz (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları), 2013, 291-292.

⁵ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020), 29.

olarak ortaya çıksalar da⁶ Karakoç medeniyete bunlardan farklı olarak yeni bir içerik yüklemeye çalışır. Söz konusu bu tutumu, onun, daima çağın gündemi olan kavramlarıyla girmiş olduğu hesaplaşmanın yansıması olarak okunabilir. Fakat Karakoç bu hesaplaşmayı kendi metafiziksel hakikatini ortaya koyabileceği ılımlı bir dil ve üslupla yapar.⁷ Hatırlanacağı üzere kültür kavramı ile de çoğunlukla eş anlamlı ve tamamlayıcı olarak kullanılan “medeniyet” “medine”den geldiği gibi “medeni” sözcüğü de “şehirli” anlamına gelir. Özellikle sanayileşme dönemi akabinde ortaya çıkan şehirler, yeni bir yaşam tarzını belirleyen talepler ve davranış formları neticesinde oluşmuştur.⁸ Yabancı ile karşılaşmanın en muhtemel olduğu yer olması bakımından şehir medeniyet, medeniyet şehir olarak düşünülür. Modernliğin karakteri olan medeniyet, tarihsel özneliğin ürünü olup esasında kültürü aşan bir içerikle etiketlenir.⁹

Karakoç bugün kriz içerisinde bulunduğunu düşündüğü medeniyeti Batılı paradigmaların ilerleme- gerileme dikotomisi içerisinde çözümler. Karakoç’un işaret ettiği bu anlayışın temeli tek boyutlu zaman kavrayışı ile şekillenen seküler bir sistemdir. Bunun temelleri İskoç Aydınlanmasına kadar götürülebilir. Nitekim söz konusu aydınlanmanın önemli düşünürlerinden Adam Ferguson’a göre toplumlar ilkelikten medeniyete doğru ilerler. İlerleyen bu toplum “cılız toplum” olarak isimlendirilir. Bu toplum aynı zamanda din, politika ve ahlaki sistemler gibi tarih üstü olarak görülemez. Kendiliğinden oluşan bu toplum, insan ihtiyaçlarına göre şekillenen “sivil toplum”dur.¹⁰ *Çağdaş Küresel Medeniyet* adlı eserinde Teoman Duralı da “ilerleme” yi esas alarak ihtiyaç üreten ve bunu kamçılayan iktisadi toplumu bir zihniyetin arkaik zemini olan İngiliz-Yahudi medeniyeti olarak niteleyerek olumsuzlar.¹¹

Karakoç, Kur’an-ı Kerim’deki kıssalardan hareketle medeniyet teorisi çerçevesinde mevcut yaşam biçimleri karşısında yeni bir varoluş kipi sunmaktadır. Sözü edilen bu durum, diriliş erinin kuracağı bağlantılarla diriliş eri, ereni ve piri olarak hem onun yetkinleşmesini sağlar hem de yürüyeceği yolla “yitik cenneti” bulma arayışını sürdürür. Diriliş eri ile sembolize edilen bu yolculuk Karakoç tarafından sembolik dil ile inşa edilir. Onun entelektüel bakışının

⁶ Ralph Barton Perry, *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. (Cambridge: Harvard University Press, 1954), 356.

⁷ Münire Kevser Baş, “Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Metafizik”, *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*, ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık (İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011), 236.

⁸ Şafak Ural, “Kültür” Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler”, *Safakural* (Erişim 02 Şubat 2022).

⁹ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 33-37.

¹⁰ Adam Ferguson, “Of the General Characteristics of Human Nature” *An Essay on the History of The Civil Society*, ed. Fania Oz-Salzberger (London: Cambridge University Press, 2001). 7- 16.

¹¹ Ş. Teoman Duralı, *Çağdaş Küresel Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2010), 19.

ürünü olan bu dil aynı zamanda *Varlık* görüşünün bir sonucudur. Bütün kozmosu *Varlık*ın tezahürü ve lütfu olarak gören Karakoç'un kıssalar ile anlattığı diriliş yolculuğunda kullandığı dil, kadim geleneğin de sık başvurduğu dini kavramların üstünde bir dil olup aynı zamanda onun edebi tutumunu yansıtır. İslam'ın ilk kaynağına referansla hem geleneği korumayı hem de hedeflerini gerçekleştirmeyi mümkün kılacak bir modernleşme ihtiyacını karşılamayı amaçlayan Karakoç'un **bunu yaparken geçmişin büyüklüğüne öykünen bir muhafazakârlık üretmekten ziyade İslâm medeniyetinin yaratıcılığını modern dönemde korumaya ve açığa çıkarmaya yönelik bir İslâmcılık ürettiği söylenebilir.**¹²

Tüm bu hususlardan hareketle çalışmamız Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* merkezli yeni bir insan olan diriliş insanının medeniyet inşasını inceleyecektir. Bu bağlamda "Neye inanmalıyım?" şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile "Nasıl inanmalıyım?" sorusuna karşılık gelen öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulandığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Düşüşten Dirilişe: Medeniyet Yolculuğu

Bugün insanlığın kriz içerisinde olduğu tespitini yapan Karakoç'a göre yaşanan kriz, siyasi, ekonomik ya da zihniyet krizi olmanın ötesinde kelimenin tam anlamıyla bir "ruh" yani "metafizik" krizdir. Krizin çözümü, yeni yorum ve yeni tezlerle inşa edilecek kültür ve medeniyetten başlayacaktır.¹³ Karakoç'un *düşmüş* olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden *diriliş* ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Çünkü ona göre toplumlar ancak tezlerle yaşarlar. Bu tez, az önce ifade edildiği gibi onların deneyimlerinden, geçmiş tecrübelerinden faydalanmış olsa da herhangi bir antitez veya sentez değildir.¹⁴ Karakoç'un tezi, diriliş nezdinde var olmak ve yok olmak dikotomisi ya da *med* ve *cezri* karşısında üçüncü bir yol olarak bizi karşılar. Çünkü ona göre bozuluş, çöküş, yıkılış hiçliğe yani *cezre* gidişe, doğuş, büyüyüş ve yükseliş gibi kelimeler ise varoluş ve açılımları yönündeki *med* hadisesine tekabül eder. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren yeni bir yoldur. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* adlı eserinde diriliş şöyle ifade edilir: "Tabiatta diriliş, yenilenerek tekrarı; tarihte diriliş, geçmişten hız ve güç alarak, anılara ve özlemlere dayanarak, realiteyi de gözden kaçırmayarak yeni bir tarihi-sosyolojik yapı oluşturmayı;

¹² Burhanettin Duran, "Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi", 29.

¹³ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008),115.

¹⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 106.

metafizik planda ise bir cezalandırmanın bitişi, yeni bir mükafatlandırmanın başlayışı perspektifi içinde, yeni bir dinamizme kavuşmayı ifade eder.”¹⁵

Bir toplumu, ülkeyi ya da milleti değerlendirmenin en geçerli yolunun onun medeniyet perspektifi olduğunu ifade eden¹⁶ Karakoç’a göre medeniyet hayatımızın her safhasında, duygular, düşünceler ve eylemlerle sürekli karşılaşılan bütüncül bir hadisedir. Daha açık bir ifadeyle Karakoç’a göre medeniyet inanç, ahlak, estetik, bilim gibi insanın her anı ve hareketi ile ölçülür. Bu nedenle “temel tez, ‘medeniyet tezi’dir. Medeniyet, zaten İslâm ve İman medeniyetidir.”¹⁷ Medeniyet “dinin en uzağa ulaşan halesidir.”¹⁸ Karakoç’a göre “düşmemiş” tabiri caizse cennetini yitirmemiş medeniyet yoktur. Fakat önemli olan medeniyetin düşmesi değil, “dirilmesiz ölüme dönüşmeden doğrulmasını bilmesidir.”¹⁹ Meydana gelecek bu diriliş için metafizik döneme ihtiyaç vardır ve bu dönem “mağara” ile sembolize edilir. “Mağaralar aydınlığa çıkmak içindir, bu uykular uyanmak içindir.”²⁰ “Işığın değerini bilmek için karanlıkların mahpusu olmak gerekir” diyen Karakoç mağara dönemini tıpkı Platon’da doksa ile gerçeği ayırmanın mekânı olmasına benzer biçimde iğreti olan ile kalıcı olanın, ateşlerden geçerek hakikat hiyeroglifini çözebilmesinin mekânı olarak sembolize eder.²¹

Yeni insan ile başlayacak olan diriliş yolculuğu nihai anlamda bu dirilişinde kendi geleneğini tekrar yakalayacaktır. *Diriliş Neslinin Amentüsü* adlı eserinde kendisini de bir diriliş eri olarak tanımlayan²² Karakoç’a göre diriliş bir yaşam öyküsü, kendini yeniden yaşama girişimi, ortaya değer koyma eylemidir.²³ Diriliş insanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli,²⁴ bir dünya görüşü ve yaşam tarzı davadır. Diriliş hamlesi, inşacı bir hareket olarak tedrici biçimde ilerler. Diriliş durmadan biçimlenmek ve bilinç kılıcını sürekli bilemektir.²⁵ Medeniyet hadisesi çok cepheli kompleks bir gerçeklik olduğundan yeniden doğuş ve diriliş başkaldırı ve kıpırdanış gibi durumlarla mümkün olamaz. Aceleyle girişilen hareketler başarısızlıkla sonuçlanır ve aynı zamanda umutsuzluğa neden olur.²⁶ Bu bekleyiş için ülkü adamının sembolü Ashab-ı Kehf’dir. Çünkü genç diriliş eri bir çağrının cezbesi veya

¹⁵ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 60-61.

¹⁶ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 34.

¹⁷ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s.72.

¹⁸ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s. 65.

¹⁹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2021), 11.

²⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003), 72.

²¹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 57-59.

²² Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2016), 7.

²³ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 19.

²⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 108.

²⁵ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 7.

²⁶ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 62.

düşün çağılıtısına kapılabilir. Bunun için kimi zaman zindanlarda, kimi zaman şehit olarak, kimi zaman toplumun masalında ve destanlarında bekleyerek gücünü toplayacaktır. Çünkü o maya, o düş günü geldiğinde kahramanlar elinde yükselecektir.²⁷

Söz konusu bu diriliş öncelikle sağduyunun dirilişine bağlıdır. Diriliş medeniyetinin parolası da budur. Çünkü sağduyu varoluşun en açık kanıtıdır. Karakoç'a göre Batı sağduyuyu sadece akıl ile irtibatlandırarak uyumsuzluğa ve çelişkilere neden olmuştur. Hatırlanacağı üzere modern döneme tahakküm eden Batı rasyonalitesi akıl karşısında geri kalan her şeyi nesneleştirme çabasına girerek beraberinde de pek çok problem ve krizi getirmiştir. Zaman zaman hümanizm, muhafazakârlık, bilimsellik ve postmodernlik gibi değişik görünümlemlerle tecessüm eden bu düşünceler, İslam düşünürlerinin de zihin haritalarını etkilemiştir.²⁸ İslam düşüncesinde klasik dönemde başarılabilen ve "yaşayan insan"a yönelik yaklaşımlar, tarihsel süreçlerde açığa çıkan "üretilen insan" etrafında "inanç"tan ziyade, "hakkındaki düşünce" üzerine yoğunlaşmıştır.²⁹ Nitekim Heidegger'e göre de aklın ilkeleri ışığındaki bilginin soyut otoriter kipi olan "kesinlik arayışı" ile öngörülemez gerçeklikler alanı olan hakikat nihai anlamda akıl ile irtibatlandırılıp kurgulanmış ve böylece Varlığın asli anlamının unutulmasına neden olmuştur.³⁰ Doğu dünyasında ise sağduyu duyarlılık ile etiketlenerek düşünce yok sayılmıştır. Çünkü "duyularımız uçarılığa, aklımız taşlaşıp donmaya eğilimlidir." Karakoç'a göre İslam sağduyusu ahlaki bir sağduyudur. Söz konusu bu sağduyu; duygu ve akılı, mekânı ve zamanı, eşyayı ve tabiatı aşan bir bakış açısı ile kaynağını akıl ya da duyarlılık yerine ruhta bulan sağduyudur.³¹ Böylece akıl ve duyarlılık arasında uyum ve denge kurulacak aynı zamanda inanca ve ahlaka yer açılarak yeniden doğuşun imkânı bulunabilecektir.

Karakoç'a göre işin temelini oluşturan metafizik perspektif ya da görüş hayatı kökten anlamlandırılan yeni varoluş olarak konumlandırılmalıdır. Çünkü insanı insan yapan bu metafizik ile insanlık kendini yeniden kuracak ve kendini hep diri ve yeni tutacaktır. Söz konusu bu metafizik ile gerçekleşecek diriliş İslam'ın dirilişidir ve bu nedenle dıştan gelen "tanzimat", "ıslahat", "reform", "inkılap" ya da "devrim" gibi kavramlar bu kavramın muhtevasını kapsayamaz. Diriliş kendi dinamiklerimizden gelen öz ülkümüze, ideallerimize

²⁷ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 71.

²⁸ Emrullah Kılıç, "Usûl ve Yöntem Arasında Modern İslam Düşüncesi: Benliğin İnşası -Taha Abdurrahman ve Burhanettin Tatar Örneği". *Tetik* 1 (Mart 2022), 1-20.

²⁹ Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 124-125.

³⁰ Martin Heidegger, "Metaphysics as History of Being", *The End of Philosophy*, trans. Joan Stambaugh (United States of America: University of Chicago Press, 2003), 20-21.

³¹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998), 45-55.

ve medeniyetimize uygun bir kavramdır.³² Bu ÷lküye baēlı bir tek Ülke (Özülke) ideali düşünöen Karakoç’a göre bunun gerçekleşmesi öncelikle Tarih ve Kültür birliēi ile olacaktır. Bunların oluşması da Diriliş İdeali’nin temeli olan Millet İdeali’nin oluşmasını sağlayacaktır. Karakoç’a göre böylece İslam Medeniyetinin Diriliş gerçekleşecektir.³³ Bu diriliş İslam’ın nezdinde Hz. Adem’den ve Hz. Nuh’tan sonra insanlığın üçüncü atası olmayı temsil eden bir diriliş olacaktır.³⁴

Sezai Karakoç’un yeni insan olarak isimlendirdiēi “diriliş insanı” üzerinden tasarladığı medeniyet de belirli kahramanlar ve semboller üzerinden ruhunu mayalar. Karakoç temellendirmesini soyut kavramlara dayalı bir nesnellik yerine düşünsel ve duysal tüm zihinsel hallerin kapsayan öznelik ile etiketler. Bu öznelik köklere dayalı olmakla birlikte sadece en başta verilmiş tözsü bir entite deēildir. Hakikatli yolda metafiziksel-ahlaki göndermeleri olan içtenlik, doğruluk, sabır ve fedakârlık gibi özneyi dönüştürücü tutumları içeren hak edilmiş bir liyakattir. Belirli bir *Varlık* kipine dayalı medeniyet organizasyonunu içeren söz konusu temellendirme “yitik cennet”in izine ermeyi amaçlayan ruha dayanır.³⁵ Bu durum olguların diriliş eri tarafından tekrar yorumlanıp kendileştirilmesi veya temellük edilmesi olarak okunabilir.

Diriliş hareketi kendini arayan insanın hareketidir. Bu bağlamda diriliş eri geleneksel toplumlardaki erdemlere paralel biçimde yaşamını misyonuyla özdeş görür. Söz konusu bu durum Karakoç düşüncesinde geleneksel toplumsal yapıdaki roller ile benlikler arasındaki özdeşliğe benzer bir yaklaşımın yansıması olarak okunabilir.³⁶ Çünkü ödevini yaşamak diriliş erinin şanındandır. Benliğinin oluşumu ise ödevi ile girip kendini misyonu ile tükettikten sonra yeni bir ben olarak ortaya çıkmasıylaadır. Çünkü Karakoç’a göre ben (ego) ruha sınav için konuk olarak gelmiş yabancı gibidir. Benliēin ölümü ile esasında ruhun diriliş gerçekleşmiş olur. Bu bağlamda benliēin ölümünü saf anlamda kendini terk etmeden daha ziyade bir kendilik katmanından diēerine intisap ederek bir anlamda kendini yenilemek olarak deēerlendirmek mümkündür. Nitekim Karakoç’a göre diriliş erleri “hakikat güveyleri”dir. Katmanlı yeni bir benlik varsayan Karakoç’a göre üç benlik modeli ile temsil edilen diriliş erleri-erenleri-pirleri varoluş misyonunda hakikat savaşçılarıdır.³⁷ Diriliş soyunun temsilcileri

³² Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiēi An*, 33-35.

³³ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 64.

³⁴ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 65.

³⁵ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 100.

³⁶ Emrullah Kılıç, *Metafiziksel İyi’den Deēer’e Ahlakın Yolculuēu*, (Ankara: İlem Yayınları, 2022),35-36.

³⁷ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 42-43.

olan bu erler namaz ve oruç gibi ibadetlerle kendilerini hazırlayarak diriliş basamaklarını adım adım çıkarlar.³⁸ Böylece diriliş erinin varoluşunu dokuyan temel unsurların ben-idraki ile kapsamlı bir varlık bilinci ve davranış normları bütününe hazırlanılmış olunur. Çünkü bir medeniyetin kurulma/dirilmesi, yükselmesi ve öteki diğer medeniyetlerin muhtemel tahakkümlerine karşı direnebilmesini sağlayan temel unsur o medeniyetin ben-idrakidir. Söz konusu bu idrakin oluşmasını sağlayan nihaî etken de bireyin varlık sorunsalını anlamlı bir çerçeveye oturtan dünya görüşüne sahip olmasıdır.³⁹ Kendisi başta olmak üzere bu diriliş neslinin amentüsü anlamca ve eylemce bir “orman sesi gibi bir orkestra zenginliği” ile yüklüdür. Bu amentü sadece bir mutlu inanç değil, bir iş, eser tarih inşa etme ve coğrafyaya “hakikat rölyeflerini verme” mücadelesidir. Sürekli otokritiği gerektiren bu amentü ile benlikler erdem ve takva ile inşa ve ibdâ olur. Karakoç’un yaklaşımı düşünceyi hem Batılılaşmaktan hem de Doğululaşmaktan daha farklı biçimde inşa etmektir. Bu anlamda ruhun en temel kavramı olan “ibdâ” kavramına da müracaat ederek söz konusu inşayı soyut aklın belirleniminden kurtarmayı hedefler. Bu okumanın Kur’an’ı bilimsel veya rasyonalist bir okumadan ziyade Kur’an aklının (ayetlerin/değerlerin) yön verici ayrıcı özelliklerinin ifşa olmasına imkân tanıyabilmeye yönelik bir ontolojiye dayalı okuma olduğu söylenebilir. Söz konusu bu bakış açısı özneye tahakküm eden ontoloji karşısında bir tavır alışı seslendirir. Dolayısıyla diriliş eri diriliş ereni ya da piri olmanın iddiasında olma değil hakikatin peşinde olmanın yolu ve yeni bir yorumdur amentü. “Çağdaş bir kandil” olan amentü Müslümanlar için yeni bir varoluşun manifestosudur.⁴⁰

Varoluşu ölü ruhun dirilişi olarak gören Karakoç’a göre söz gelimi Nietzsche’nin dediğinin aksine Tanrı ölmemiş, ruh ölmüş yani varoluş hikmetinden habersizleşmiş adeta kaçmıştır.⁴¹ Karakoç’un tezi Batı nihilizmine bir cevap olarak da okunabilir. Bilindiği üzere Tanrı ya da ruhun ölümünü ilan eden Nietzsche ile Avrupa nihilizmi hakikat güç elde etme iradesi biçiminde değere dönüşmüş “inancın” karşılığı da bir “perspektif”e indirgenmiştir. Tanrının ölümü esasında temelci rasyonel düşüncenin ve metafiziğin sonunu simgelediği için hümanizmin de bunalımıdır.⁴² Mevcut bu bunalımdan çıkıp yeni bir dünya inşa etmek için diriliş erinin öncelikle yapması gereken şey ise dünyayı yorumlamaktır. Karakoç’a göre yorum, yapmanın ve kurmanın ipucudur. Diriliş eri yorumladığı dünyayı yeni atılım ve eylemleriyle

³⁸ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 62.

³⁹ Ahmet Davutoğlu, “Medeniyetlerin Ben-idraki”, *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 10-11.

⁴⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 24-28.

⁴¹ Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000), 11.

⁴² Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*, çev. Şehabettin Yalçın (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 86.

dönüştürecek ve nihayetinde insanlıkla bütünleştirecektir.⁴³ Söz konusu bu durum onun insanın tanımı çerçevesinde insan özgür iradesiyle yaptığı faaliyetleri amaca matuf *yönlendirilmiş bir faaliyet olarak görmesini ve diriliş erini* Batı geleneğinde olduğu gibi bilgi-bilgi arasındaki bir süreci işleten değil, iman, bilgi, ve amel arasında kuracağı diyalektik ilişki sayesinde hakikate ulaşabileceğini düşünmesi sonucudur.

Nitekim Karakoç'a göre sadece bilgi ya da duyarlılık üzerine kurulmuş yapılar mevcut durumda krizlere neden olmaktadır. Dolayısıyla ahlaki sağduyu ile temellendirilmiş aklın inşa ettiği yeniden bir yapılandırılma ile medeniyeti inşa etmek gerekmektedir. Buradan hareketle Karakoç İslam'ı, medeniyetin tüm niteliklerinin kendisinden dal budak salacağı kök olarak görür ve diriliş sistematik nesneleştirici bir yöntem yerine doğrudan Kur'an'dan kıssalar üzerinden tablolar aracılığıyla adeta zihinsel bir peyzaja yerleştirerek oluşturur.⁴⁴ Bu bağlamda *Yitik Cennet* adlı eserinde Müslümanların kurmuş olduğu medeniyette yaşadıkları hayatı "Adem'le Havva'nın Cennette öncesiz sonrasızmışçasına mutlu bir hayatı yaşadıkları zaman"a benzeterek yüceltir. Fakat "Batı'nın soluğu gelmeden önce" mümkün olan bu yaşam dışarıdan gelen soluğun dokunuşuyla değişmeye ve bozulmaya başlamıştır. "Dışarıdan gelen şeytanın çağrısını dinlemeye hazır kulağın hemen içeride hazır olması" bu durumu kolaylaştırmıştır.⁴⁵ Dolayısıyla bu tür durumlar karşısında sürekli yakaza halinde ve medeniyetin banisi olacak, inancını gaybla benliğinin psikolojisini hayâ ile taçlandırın diriliş erinin⁴⁶ mevcudiyetine ihtiyaç vardır. Karakoç'a göre imanın sağladığı yeni farkındalık ufukları ile yetişecek diriliş erleri, varoluşu anlamlı hale getirebilecek ve modern insanın düştüğü anlamsızlıktan kurtulabileceklerdir. Bahsedilen bu yaklaşım Tanrı'nın ölümünü ilan ederek Nietzsche'nin dediği gibi köken önemsizliğini ifşa eden Batı düşünce geleneği karşısında *Varlık* çağının yeni bir yorumuna işaret eder. Fakat Karakoç'un yaptığı yorumlama bu konuda yapılan tarihsel yorumlamaları aşan bir değerlendirme olması hasebiyle de yeni bir boyut kazanır. *Varlık* fikrine dayalı metafiziğin nesneleştirici düşüncesi karşısında *Varlık*'ın manasını geçmişe yapılan bir gezinti olmaktan çıkaran Karakoç solmaya veya ölmeye yatmış bu düşüncüyü diriliş ile etiketleyerek yaratıcı bir ufuk verir. Heidegger'in ölüm ile tekil olarak irtibatlandırarak "dünya içinde olmak" ile kurmaya çalıştığı Da-sein yani beşerî varoluşu Karakoç "diriliş" ile Cennet üzerinden kurduğu farklı bir varoluş sahnesi ile yapmaya çalışır. Çünkü Karakoç'a göre olup biteni sadece burada olan ile irtibatlandırmak ya da bu dünyaya yerleştirmek "sürgün"

⁴³ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 54.

⁴⁴ İshak Arslan, "Ruhun Dirilişi Üzerinden Sezai Karakoç'u Okumak", *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*, ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık (İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011), 302.

⁴⁵ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 7-11.

⁴⁶ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 45.

edilmektir. Fakat Karakoç dünyadaki tecrübeyi de yok saymaz, onu da aşan bir öz ve akla gönderme yapan bu yaklaşıma bizi davet eder. Heidegger’de olduğu gibi hakikatin sadece yorumlar ve anlamlardan ibaret olmadığını ortaya koyan Karakoç’un yaklaşımı “kıyamet aşısı” olarak mottolaşır.⁴⁷ Hakikat, varlıkların toplamından daha fazla bir şey olduğundan⁴⁸ *Varlık*, hakikate ulaşmak için tüm duraklarından geçerek kendi macerasını kat eder ve nihai varağına yani kıyamete varır. Bu nedenle bu dünya öte dünyanın mayasıdır ve diriliş eri de kıyamet adamıdır.⁴⁹

Hayatı “varoluş” a yükseltmeyi amaçlayan Karakoç’un daha önce de ifade edildiği gibi *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek söz konusu bu yaklaşımı ile varlığın halini de bir yolculuk hali olarak gördüğü söylenebilir. İdeal düzlemde görülen *Varlık*-ın bir kere ve toptan verilmiş ya da olup-bitmiş bir şey olmasından ziyade hakikatine doğru yol olarak varolan bir şey olmasına gönderme yapan bu tasavvur bize varlığın kendini *durumsal* olarak gösterip *oluşşallığında* duyup-anlamamıza karşılık gelir. Bir başka ifadeyle Varlığı sabitlik ya da *durmak* üzerinden değil de *olmak* üzerinden düşünmeye karşılık gelen bu kavrayışta özne için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne ya da fitratına çevirmeyi temel alan bu hadise “kavramlardan ziyade, duya-düşüne ya da seze-düşüne veyahut da imgeleye-düşüne fahmedilen bir hadisedir.” İdeal olanın kavram yerine *mefhum* olarak muhatabını karşılama gösteren bu görüşe göre “olma” tam olarak kavranamayacağından hakikatin de kavram yoluyla anlatılmadığı ifade edilebilir.⁵⁰ Kavram yerine *olayın* vukuu ile kalbin/gönlün/vicdanın inkılap suretinde uyarılarak düştüğü “durumdan” yeniden “oluş” a geçebilmesini temsil eden bir yol⁵¹ olup diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içerir. Çünkü olay, zaman-mekân algısına bağlı nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir.⁵² Karakoç’un kıssalardaki *olaylar* üzerinden kavramsal analizlerden ziyade yeni bir varlık tarzları kazanan diriliş erlerinin varoluş tarzlarını yansıttığı söylenebilir.

Karakoç’un dini-metafizik olarak nitelendirebileceğimiz kıyamet vurgusunu yaşanan krizleri aşmada fenomenal gerçeklikleri sadece akıl ya da duyarlılık üzerine kurulu bir çözüm yerine gaybı da içine alan bir sistemle görünmeyen (gayb) ile görünen (şehâdet) arasında teorik

⁴⁷ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 28.

⁴⁸ İbrahim Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2016), 46.

⁴⁹ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, s. 7-9.

⁵⁰ Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021), 22-25.

⁵¹ Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak*, 47.

⁵² Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 86-88.

ufukları genişletip pratik hayata egemen olan tahakkümü bertaraf etmek istemesine gönderme yapar. Böylece kutsiyeti ve gaybı soyutlayan seküler yorumlar yerine onları armağan olarak gören yeni bir benlik modeli temellendirmeye çalışır.⁵³

Medeniyetin asıl kurucuları olan peygamberler ile birlikte diriliş ruhunu harekete geçirecek kahramanlar ise yeni İslam aydınlarıdır. Çünkü birer kahraman olan aydınlara tarih şuuru ve tefekkürü hem geçmişi hem bugünü hem de geleceği tümel-tikel bütünlük içerisinde yaşatacak ufka sahiptir.⁵⁴ Bu bağlamda Karakoç'a göre yeni bir zihniyetin gelişebilmesi için her şeyden önce bir toplumda aydın hareketi olmalıdır.⁵⁵ Karakoç'a göre ruhi, sosyal, politik, ekonomik, kültürel, estetik yönleriyle somut İslam ülküsünü yeniden hayata geçirecek olan bu aydınlar hayattan, realiteden ve tarih şuurundan kopuk olmayacaklardır.⁵⁶ Aksi takdirde insanlığın temel hatalarını temel hakikatler gibi göstermeleri kaçınılmazdır. Yapılması gereken tarihi kontrol edip tüm değerlerin temeli olan yüce değerleri esas alan hakikat medeniyetini yeniden tesis etmektir.

Medeniyetin Referans Değeri: Sevgi

Yeni bir insan, yeni bir toplum ve buna bağlı olarak yeni bir insanlık için değişim ve yeniden doğuş gerekir. Karakoç'a göre dış etki ya da zorlama olmaksızın kendi iç dinamiklerimizle değişmemiz gerekmektedir. Lakin bu anlamda yeterince başarılı olunamadığını ileri süren Karakoç'a göre dinin özünde olmayan konularda değişmeyi ve yenilenmeyi kabul etmek gerekmektedir. Fakat Batı hayranlığı ile zuhur eden ve kendi değerlerimize muhalif olan yenilikçi hareketlere haliyle tepkisel davranılmış ve bu anlamda direnç gösterilmiştir. Karakoç'un *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* adlı eserinde konuyla ilgili oldukça esnek bir yaklaşımı benimsediğini görebiliriz. Ona göre değişime ayak diremek yerine "zamana bağlı olup da zamanla gelenin zamanla gitmesini içeren bir yumuşa prensibi" ile hareket edip yenilenip tazelendiğimizde yitirilmemesi gerekeni korumuş oluruz.⁵⁷

Yukarıda ifade edilen söz konusu bu değişimin yönü ne Doğu ne de Batı, kendi öykümüzle birlikte içimize doğru olmalıdır. Çünkü bu ruha uygun biçimde yeni bir bakış açısıyla gerçekleşecek olan diriliş, inanmışların başlatacağı bir diriliş olup bütün insanlığı kuşatacak

⁵³ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 23-25.

⁵⁴ Münire Kevser Baş, *Diriliş'in Yapıtaşları: Sezai Karakoç'un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar* (İstanbul: Lim Yayınları, 2015), 152.

⁵⁵ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 35.

⁵⁶ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2007), 102-103.

⁵⁷ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 30-32.

ve değiştirecektir. İnsanın değişmesi daha doğrusu öncelikle bakış açısının değişmesi gerekmektedir. Bunun için de yeni bir çağırış ya da metoda ihtiyaç vardır. Bu metod peygamberlerin kıssalarında zaten mevcuttur. Ona göre her peygamber dirilişe giden yolda her biri farklı bir sembolle karşımıza çıkar. Bu bağlamda kıssalar üzerinden sembolik anlatılarla Karakoç'un kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını aşıp daha bütünlükçü olmaya çalıştığı söylenebilir. Kıssalara ilaveten efsane ve mitlere de yer veren Karakoç'a göre bu anlatılar hakikati tümüyle kucaklayamasa da olayların tarihi özleri olup esasında olayların odak noktasını gösterirler.⁵⁸ Dolayısıyla Karakoç'un nesneleştirici bir yaklaşım tarzının ötesinde sembolik yaklaşımla temelinde omurgasını ahlaki "özneliğin" oluşturduğu bir İslam Medeniyeti inşa etmeye çalıştığını söyleyebiliriz. O, hakikati sadece nesnel ya da mantiki bağlamdan ziyade ahlaki bir bağlamla ilişkilendirir. Böylece Karakoç, epistemik teoriler ya da kesinliklerle doğrulama nesnesi olmak yerine insanın ulaşması gereken amaçlara matuf ilkeleri, kıssalarla medeniyet tezini "diriliş" üzerinden inanç ve ikna nesnesi haline getirir. Onun teleolojik tezinin son noktası sürekli ilerleme değil "cennet"tir. Onun medeniyet rüyası, "üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kuruşu gibi" olan ve diğer renklerin varlıklarını sürdürdüğü çoğulcu bir yapıya karşılık gelir.⁵⁹ Karakoç bu metodu *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* isimli eserinde yine peygamberlere refere ederek sembolize eder: "Nasıl, Hz. İbrahim, hükümdarın tanrılaştığı o çağda sesini duyurmanın, etkisini hissettirmenin yolunu bulmuşsa, nasıl Hz. Musa, firavunun karşısına çıkıp: 'Ya hakikati kabul edip Allah'ın önünde eğil, ya da bunu yapmıyorsan, Allah'a inanan kavmini bırak da çekip memleketimize gidelim.'" diyebilecek güce ermişse, nasıl Hz. İsa ve havarilerinin mütevazı çalışmaları koca Roma İmparatorluğunu sarsmışsa, nasıl Peygamber Efendimizin kurduğu İslam Devleti, akılları durduracak kadar kısa bir sürede, o günün süper devletleri olan Pers ve Bizans İmparatorluklarının karşısına çıkmış ve onların dev ordularını tarumar etmişse, bugün de, Amerika'da da, Avrupa'da da, Rusya'da da, Japonya'da, Çin'de ve Hint'de, Afrika'da İslamın yeniden sesini duyurması, kendisini öz gerçeği ve tüm güzelliğiyle insanoğlunun inanışına sunma imkân ve hakkına kavuşması için bir usul, bir yol aramalı ve bulmalıyız." Karakoç'a göre bu doğrultuda yapılması gereken Doğu ve Batıyı bilen idealistler yetiştirmektir.⁶⁰

Söz konusu değişim *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* adlı eserinde ifade edildiği şekliyle üç perspektifli bir yönelim üzerine kurulur. Birincisi; insanın Allah'a bakışı, İkincisi; insanın

⁵⁸ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 12.

⁵⁹ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 153.

⁶⁰ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 10-11.

kendine bakışı, üçüncüsü; insanın eşyaya bakışı. Karakoç'a göre bu üçlü kombinasyon içerisinde daha önce kuramadığı uyum ve dengeyi diriliş ruhu çerçevesinde kurabilme imkanına kavuşur. Ruhun bakımı ve dirilişi için de insanın sürekli olarak dirilişi yinelemesi ve tazelenmesi gerekir.⁶¹

Değişimin ateşini kahramanlar yakar ve toplumu onlar değiştirir. Fakat kahramanın ortaya çıkışını da toplum hazırlar. Esasında kahraman kendisini değiştirmeye yönelmiş bir toplumda ortaya çıkar. Karakoç'a göre kahraman, toplumları yeniden organize eden, onları bir ülkü ve hedefin meşruiyet ve düzeni etrafında motive ederek toplayan ve gökteki erdemi yere indiren kişidir. Değişimin mimarı olan kahraman bütüne bakarak ayrıntılarla uğraşmaz. Detay, sadece bütün ile ilişkili olduğunda onun gündeminde olabilir. Kahraman hakikati yalın ve çıplak haliyle yakalamak ister. Ona göre kahraman klişeci de olamaz. Teori ve pratiği aynı realitenin iki yüzü olarak gören kahramanın toplumu yönelttiği yol diriliş yoludur. Toplumun tabii tutulduğu bu yoldaki değişimi tûba ağacına benzetir. Devrimci değişimi ise zakkum ağacı ile eşleştirir.⁶² Tûba ağacının diriliş medeniyetinin sembolü olması onun sevgi ile olan alakasıyla ilgilidir. Karakoç'un düşüncesinde tıpkı Yunus Emre ve Mevlana'da olduğu gibi *sevgi* temel değerdir. Ona göre "sevgi uygarlığı her dalında iyiliklerden altın armağanların salındığı Tûba Ağacı'dır." Yaradılışın aşktan doğması gibi diriliş de sevgiyle mayalanır. Çünkü sevgi, şeytanı yenen metafizik güçtür.⁶³ Karakoç *Kıyamet Aşısı* adlı eserinde bu aşkı sınırları zorlayan, bütün usuller ve vasıtalar sona erdikten sonra adeta miracın son hamlesi olarak süren ve insana verilen gök armağanı olarak niteler. Bu nedenle sürekli aşma hali Son Sınır'ı (Sidretülmünteha) içinde teyakkuzda olmak gerekir. Çünkü ona göre "sınırlar birbirini çağırırlar. Bir ufka varıldı mı, önümüzde yeni bir ufuk belirir."⁶⁴ Fakat bu sevgi insanın egosu üzerinden benliğini kıskırtmasına ve hazların doyumuna teşvik edici bir sevgi değildir. Fedakârlık ve ötekini düşünmeye dayalı bu sevgi, evrensel olarak bütün insanlarda bulunduğu kabul edilen ve insan deneyimlerine daha yüksek irtifa ve ciddiyet kazandırmaya, içeriğini aklın ufukları içerisinde diğer bireylerle birlikte ilişki içerisinde olmaya dayalı kavramların oluşturduğu sevgiden farklı bir sevgidir.⁶⁵ Onun düşüncesinde sevgi dirilişin dinamiklerini tayin eden referans bir kavramdır.

Medeniyet: Dirilişin Habitatı

⁶¹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 19-21.

⁶² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 64-70

⁶³ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 154-155.

⁶⁴ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 56.

⁶⁵ Luc Ferry, *Sevgi Devrimi*, çev. Emre Akçaoğlu (Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015), 32.

Düşünceler I Kavramlar kitabında Karakoç medeniyeti “insanoğlunun, asıl amacını gerçekleştirme çalışmalarından, ona varma arayışlarından, onu bulmuşsa kaybetmeme çabasından, onu süsleyip püslemesinden, o yöndeki duygularını ve düşüncelerini ifade etme isteğinden doğan, kaynaklanan ve beslenen niyet ve faaliyetlerinin, teori ve pratiğinin, tasarım ve eserlerinin, reel ve potansiyel güçlerinin tümü”⁶⁶ olarak ifade eder. Karakoç’un zihin haritasında medeniyet İslam medeniyetidir. İslam medeniyeti ise insan psikolojisinin iki aşırı ucunu temsil eden Doğu ve Batı medeniyetleri arasında bir orta yol ve denge medeniyetidir.⁶⁷ Bu denge aynı zamanda Karakoç’a göre karşıt iki kutbu temsil eden düşünce ve duyarlılığı dengede tutacak* ve nihayetinde “yeniden oluş”u yoğuracak bir uyumu ve dirilişi esas alır.⁶⁸

Dirilmek için önce ne olduğumuzu ve olmadığımızı, başka medeniyetler ile nerede ayrıldığımızı iyi tespit etmemiz gerekir.⁶⁹ Karakoç’un medeniyet tasavvuru *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* adlı eserinde belirttiği gibi üç temel ilkeye dayanır: Bilimin hakikat arayışını temsil eden “doğruluk ideası”; ikincisi ahlakın meşgul olduğu “iyilik ideali” ve üçüncüsü ise sanatın alanına giren “güzellik ideali”. Karakoç’a göre söz gelimi Yunan ve Roma medeniyetlerinden farklı olarak en büyük ideal ahlaki alanda ortaya çıkar. İslam medeniyetinin ayırıcı vasfı ahlaki yönüdür.⁷⁰ Çünkü insan yaşamında ahlak çok merkezi bir rol oynar. Ahlak aynı zamanda hem bireysel hem de kurumsal anlamda normları belirleyerek en genelde medeniyeti oluşturan seçkin değerleri oluşturur. Bu anlamda İslam medeniyetinin durumlanması ya da tavrını üç ana eksene oturtur. Birincisi teorik temeli belirleyen metafizik perspektif; ikincisi bu perspektife bağlı bir realizm olarak dünya ve tabiat görüşü; üçüncüsü ise ilahi olana teslimiyet.⁷¹

Karakoç’un bu tezinin tecessüm edeceği habitat, devlettir. Bu devlet her şeyden önce bir ülkü bir ideal ve erdem devletidir. Karakoç bu ideal devletin siyasal formasyonunu Aristoteles ve Farabi’de olduğu gibi belirli erdemlere dayalı site devleti şeklinde düşünür. Fakat onlardan farklı olarak aracın amaca dönüştürülmediği ya da putlaştırılmadığı toplumu önceleyen demokratik bir site olacaktır. Diriliş er/eren/pirlerinin ödevi mutlak olarak

⁶⁶ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 9.

⁶⁷ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 53.

^{68*} Bu yaklaşım Aliya İzzet Begoviç’in medeniyet meselesine yaklaşımı ile örtüşür. Nitekim Begoviç’e göre de İslam medeniyeti ruh ve maddenin varoluşundan ortaya çıkan ve ahengi muhafaza etmek için inşa edilmiş bir medeniyettir. (Bkz. *Aliya İzzet Begoviç, Doğu ve Batı Arasında İslam*, çev. Salih Şaban (İstanbul; Klasik Yayınları, 2006), 11-22.)

⁶⁸ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*, 33.

⁶⁹ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 45.

⁷⁰ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 33, s. 87.

⁷¹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 142-143.

gerçekleşmesi bakımından ütöpik gibi gözükten ideal siteyi kurma gayreti göstermeleridir.⁷² Görüldüğü gibi Karakoç'un erdem sahibi diriliş eri ve misyonu erdemli devlet ile doğrudan ilişkilidir. Fakat Karakoç'a göre mevcut şartlarda tüm insanlık için tek bir medeniyet ve devlet oluşturmak tam olarak mümkün değildir ya da şimdilik bir ütopya olabilir. Zaten medeniyet iddiası barındıran ve "olması gereken"e yönelen her siyasal teorinin belirli bir ütöpik yanı vardır.⁷³ Fakat Karakoç'a göre İslam dininde bu toplumu ve devleti oluşturacak ilke ve ahlak bilkuvve olarak mevcuttur. İslam Medeniyeti son aşamada bir İnsanlık Medeniyeti olma liyakatine haizdir. Ona göre bu konuda çizilmesi gereken yol haritası Kur'an kıssalarında verilmiştir. İnsanın tüm imkân ve kapasitelerini kullanmayı içeren bu yöntem Hz. Yakub'un oğullarına öğüdünde Müslümanlara bir yol haritası çizmektedir. "Tek kapıdan değil, bütün kapılardan girmek gerekir. Hem kişi hem devlet, hem toplum, hem ülke, hem iman, hem medeniyet, hem barış, hem savaş, hem ledün, hem politika kapısından. Çok boyutlu, çok cepheli, çok karmaşık, uzun vadeli, dallı budaklı, dolaylı dolambaçlı bir çalışma sistemiyle bir noktaya varılabilir. Ancak, kapının kapı olduğunu, şehir olmadığını unutmamak şartıyla. Yani amacı araç yapmamak şartıyla."⁷⁴

Yeni bir oluşum yeni bir hedef ve yeni bir diriliş ortaya koyacak bir örgütlenme biçimi ve model üretmek gerekmektedir. Bu model yeni deneyimleri beraberinde getirecek ve medeniyetin karakterini teşkil edecektir. Cenneti yitirme bu örgütlenme modelinin aslında ilk adımını teşkil eder. Çünkü Karakoç'a göre "bulmak için yitirmek gerekir." Bu bağlamda yine Âdem ile Havva örneğine başvuran Karakoç'a göre cennette Havva'nın Adem'e "ikinci ben" olarak eklenmesi bir dışa doğru gidiş daha açık bir ifadeyle Havva'nın gelişi ilk toplanma yeri olan cennetten bir dağılma ya da "yabancılaşma"nın başlamasıdır. Diğer medeniyetler ile karşılaşma ile başlayan ölümcül alışveriş nihai anlamda medeniyetin eski güvenine kavuşmasına tahkim edilmiş olarak daha da gelişmesine yol açar. Bunun için "çerçeveyi kırmadan çerçeveyi aşmak, kabuğu zedelemeyen dışarıya neşvünemasını duyurmak" ile mümkün olabilir. Öteki benler ile karşılaşmayı temsil eden söz konusu bu durum Cennetten kovularak yine Cennete ulaşacak Adem'in ya da insanın yazgısı olarak etiketlenir. Karakoç'a göre Hz. Âdem ile Havva'nın hayatlarında bir kader olarak yaşanan, her insan ve medeniyetin ömründe sürekli tekrar eden bir şemadır: "Saf ve masum çocukluk ve Cennet hayatı yaşarlar, sonra bir nevi dişilerini doğururlar, sonra onunla diyalogdan dışa açılış, öbür medeniyetlerle boy ölçüşme başlar. Bu öylesine çetin bir varoluş sınavıdır ki, bunu başaramayan

⁷² Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 45-46.

⁷³ Veli Urhan, *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem* (Ankara: Fol Yayınları, 2020), 21.

⁷⁴ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, 120-121.

medeniyetler kaçınılmaz düşüşe uğrarlar, tarihin dehlizine, bodrumuna gömülürler ama bu imtihandan başarıyla çıkıp kendi olgunluğunu bütünleyenler, tekrar Cenneti bulmuşçasına kurtuluşa ererler.”⁷⁵ Karakoç’a göre düşüş ve yıkılış unsurların çözülüşüdür. Modern dünyanın “ayrılın” çağrısı karşısında⁷⁶ meydana gelen çözülmeye karşı diriliş ise, unsurları yeniden bir araya getirdikten sonra üflenecek ruhla varoluştur. Karakoç söz konusu bu düşüş ve dirilişi, yine kıssalar üzerinden hareket ederek temellendirir. Hz. İbrahim’in hayatı ve onun kuş parçalarını tepelerden çağırarak kuşun dirilişi ile medeniyetin dirilişi özdeşleştirilir.⁷⁷

Daha güncel bir deneyim olarak Osmanlı modeli ve deneyimi Karakoç’a göre bu konuda bir hareket noktası olabilir fakat onu taklit ederek değil onu aşarak bu modeli inşa etmek gerekir.⁷⁸ Medeniyeti temellendirmesini doğrudan Kur’an-ı Kerim’deki kıssalar üzerinden yapan Karakoç’un amacı diriliş erinin önündeki temel problematiği oluşturan epistemolojik engelleri aşmaktır diyebiliriz. Bu doğrultuda varoluşsal dönüşüme neden olacak anlamların izinden hareket ederek varoluşu, sürekli güncellemeye ve anlamı yeniden üretmeye matuf kıssalara yöneltilir. Bu bağlamda Karakoç *Yitik Cennet*’te sekiz kapısıyla nitelediği Cenneti sekiz peygamber üzerinden açıklımlayarak medeniyet ufku olarak idealize eder: Hz. Âdem, her ne kadar ilk insan olsa da aslında hakikatin tecellisidir. Çünkü hakikat Hakikat-ı Muhammedi’dir. Hz. Nuh her ne kadar insanlığı kurtuluş gemisine alsın da asıl Kurtuluş Gemisi O’nun getirdiği İslam’dır. Hz. İbrahim putları kırarak Millet’i kurandır. Hz. Yusuf hükümlerliliği bir işaret bir nişan olurken Hz. Musa O’nun toplum kuruculuğundan bir müjdedir. Hz. Süleyman ise O’nun Devleti’ni Levh-i Mahfuzdan yeryüzüne indirerek nakşetmiştir. Hz. Yahya tebliğin sesini yükselten, Hz. İsa ise O’nun muştı cephesidir. Hz. Peygamber O’nun bütün cephelerinin bütünleşmesidir. Çünkü *Yitik Cennet*, Hz. Muhammed nezdinde yeniden Bulunmuş Cennet’e dönüşmüştür.⁷⁹

Medeniyet üzerinden tezini ortaya koyan Karakoç’a göre bir inanç, bir düşünce ya da bir dünya görüşü kitlelere mal olduğunda yaşayabilmesi için ya bir medeniyet oluşturmak ya da bir medeniyetle kaynaşmak zorundadır.⁸⁰ Bu bağlamda Karakoç toplumsal yaşamın hemen her alanını kuşatan kültür kavramına müracaat eder. Çünkü “her kültürün kendine özgü bir

⁷⁵ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 17-19.

⁷⁶ Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 82.

⁷⁷ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 81.

⁷⁸ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 122.

⁷⁹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 131.

⁸⁰ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 19.

örneği, kendini yaratan güçlere özgü bir düzeni vardır.”⁸¹ Kültür ve medeniyet kavramları yeni bir “iktidar” ve “hegemonya” biçimi olarak tezahür eder. Hegemonya toplumsal vasatı belirleyen ortalama kültür üzerinden gerçekleşen bir iktidar biçimidir.⁸² Nitekim Nurettin Topçu da *Kültür ve Medeniyet* adlı eserinde kültürü *hegemonya* yerine *hakimiyet* ile izah ederek bu anlamda toplumsal bozulmayı da “hakimiyet eşyanın eline geçirildi ve eşya insanla izah edilecek yerde, insan eşya ile izah edilmeye başlandı” şeklinde ifade eder.⁸³ Söz konusu anlamda belirli toplumsal koşulların çevresinde örgütlendiği anahtar bir kavram olan *kültür* bu bağlamda siyasi bir boyuta bürünmüş olur. Çünkü belirli değerler seçkisine bağlı duyarlılıkların ön plana çıkarılması belirli bir politik öznellik biçimi olarak okunabilir.⁸⁴ Fakat Karakoç kültürü, söz gelimi Terry Eagleton’ın *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür* adlı eserindeki tespit ettiği gibi “temel değerleri, törensel pratikleri, duygusal sembolizmi, tinsel içe dönüklüğü, ahlaki gelişimi, ortak kimliği ve bir toplumsal misyonu içeren” dinin etkisinin zayıflaması karşısında onun yerini alabilecek en yakın aday olarak görmez.⁸⁵ Kültür, insani edimlere dayalıdır fakat referansını ve standardını aşkın olan belirler. Nitekim Karakoç’a göre kültür medeniyetin fizyolojisidir. Ayrıca bu yaklaşımıyla Karakoç kültür kavramına farklı bir bakış açısı getirir. Çünkü ona göre örneğin Ziya Gökalp kültürü milli, medeniyeti ise milletlerarası kabul eder. Fakat Karakoç’a göre medeniyet İslam Medeniyetidir ve kültür de belirli ırk veya uluslara ait değildir. Bu bağlamda İslam Medeniyeti denildiğinde İslam kültüründen bahsedebiliriz. Kültür medeniyetin işler halidir. Karakoç’a göre ırkların gerek kültür gerekse medeniyete katkısı mizaç katkısı olabilir. Çünkü mizaç davranışlara insanın damgasını vurarak kişilikteki nüansları belirler.⁸⁶ Buradan hareketle söz gelimi Arab’ın mizacı yatınlığına uygun biçimde İslam medeniyetinin bilim ve düşünce yönüne; Acem mizacı sanat ve edebiyata; Türk mizacı ise örgütlenme ve yönetime daha çok katkı vermiştir. Aksi durum medeniyeti indirgeme ve aşırı nesnelleştirme sonucunu doğurur.⁸⁷ Bu yaklaşımıyla Karakoç kültürü onu oluşturan millete atfeden⁸⁸ Nurettin Topçu gibi düşünürlerden de ayrılırken kültürü medeniyetin basit bir ikizi olarak görmekten öte irfana giden yolda “hayatın kalıbı” olarak gören Cemil Meriç’e yaklaşır.⁸⁹ Karakoç’a göre diriliş eri de belirli bir mizaca sahiptir. Bu mizaç metafizik mizaçtır. Çünkü insanın bir ülke, bir toplum veya insan çıkmaza

⁸¹ John Dewey, *Özgürlük ve Kültür*, çev. Vedat Günyol (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988), 24-27.

⁸² Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 326

⁸³ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2018), 23.

⁸⁴ Terry Eagleton, *Kültür Yorumları*, çev. Özge Çelik (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016), 68.

⁸⁵ Terry Eagleton, *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür*, çev. Selin Dingiloğlu (İstanbul: Yordam Kitap, 2014), 160.

⁸⁶ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 44.

⁸⁷ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 10-11.

⁸⁸ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, 20.

⁸⁹ Cemil Meriç, *Umrandan Uygurlığa* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 92.

saplanmış ve bundan kurtulma ümidini büsbütün yitirmemişse bundan kurtulma çabası için gerekli olan “metafizik gerilim” e ihtiyacı vardır. Mistisizmden de ayrı olan bu anlayış ve onun getirdiği gerilim, ruhu statik bir yorumdan dinamik bir duruma, aktif bir kavrayış ve değişim arzusuna götüren bir gerilimdir.⁹⁰ Kitleleri harekete geçiren ve idare eden gerilimler, tarihi ve toplumsal dinamiklerden insanlığı dirilişe götürecektir şuurlu ve sürekli bir gerilimi temsil eder.

Sonuç

Karakoç kriz içerisinde olan bireysel ve toplumsal hayatın inşa ve idamesini sağlayacak medeniyeti İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda yeni bir irtibat tesisinin imkânında arar. Bu bağlamda onun insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı umduğu bu yolculuk teklifi belirli bir yaşam tarzını içerir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin kurucuları ise peygamberlerdir. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Karakoç’un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılaşmasını gösteren bir “olma” durumuna gönderme yapar. Diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içererek başlayan süreç nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir.

Düşmüş olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden diriliş ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Site devleti formatında tasarlanan bu medeniyet aynı zamanda demokratik bir karaktere sahiptir. Teklif ettiği varoluş kipini sembolik dille inşa eden Karakoç, her peygamberi dirilişe giden yolda farklı bir sembolle karşımıza çıkarır. Kıssalar üzerinden anlatisının gücünü artırarak yaptığı girişim ile anlatisının gücünü artırmaya yönelik Karakoç’un kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını zorladığı görülür. Ahlaki sağduyu üzerine kurulu bir öznellik ile İslam Medeniyeti inşa etmeye çalışan Karakoç’un teleolojik medeniyet tezinin son uğrağı ise başlangıç noktası “üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kuruşu gibi” olan “cennet”tir.

Karakoç’un medeniyet teorisi için sistematik bir diskur geliştirdiğini söylemek mümkün değildir. Bunun yerine onun kıssalar ve simgeler üzerinden inançlar ve metafizik tarihinin

⁹⁰ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2009), 88-93.

izlerini sürerek kendini sınırladığını ifade edebiliriz. Site devleti şeklinde idealleştirdiği İslam şehrinin yapısı açık değildir. Yeni bir aydın ve yeni bir hayat tarzına sık sık vurgu olmakla birlikte bunun deneyim alanındaki çözümlenmeleri oldukça muğlak olup eleştiriye açıktır.

Karakoç, günümüzde özellikle performans varlığı olarak tanımlanan insan karşısında iman, ideal, hayâ ve fedakârlık gibi kelimelerle tanımladığı diriliş eri ile medeniyeti yeniden inşa etmenin fitilini ateşlemeye çalışır. Her ne kadar antitez ve sentez kelimelerine mesafeli olsa da modernleşme karşısında bir cevap olan medeniyet tezi yine modern bir öneri olarak karşımızda durmaktadır. Fakat medeniyeti inşa edecek özneye ontolojik güvenin zemininin yeniden inançlar üzerinden sağlanmasıyla, estetize edilmiş hakikat güzellemleri karşısında onun tezi son derece önemlidir. Bu bağlamda onun girişimini İslam nezdinde hakikati nihayetinde yeni bir öznellik biçimi oluşturacak bir tercih ve o sese kulak verecek toplumun yönelimleri ile inşa girişimi olarak görmek gerekmektedir. Kavram yerine kıssaları öne çıkarıp bu bağlamda medeniyeti sadece ilişkiler, çıkarlar, duygular ve arzular bakımından temellendiren seküler anlayışlardan farklı olarak bir şeyi, başka bir var olanın varlık zemininde arayarak, daha açık bir ifadeyle hakikati referans alarak onu anlam ve zamansallıkta Kur'an ile asli bir rabıta içinde araması da farklı bir arayışı seslendirmektedir.

Diriliş erinin belirli bir sahneyi tasavvuru sonucu kendisini konumlandırarak yeni varoluş kazanmasını içeren bu tez, olması gereken ile olan arasında varlık kazanan insan için yeni bir imkân olarak durmaktadır. Bu imkân “Neye inanmalıyım?” şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile “Nasıl inanmalıyım?” sorusuna karşılık gelen ve öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulanacağına karşılık gelen olumsuzluk alanı arasındaki dengelerin kurulması ile mümkün olabilir. Fakat “Nasıl?” sorusu karşısında Karakoç’un çözümlenmeleri deneyim yoluyla açığa çıkan hakikat deneyiminde diriliş erine /özneye rehberliği açıklamaya fazlasıyla muhtaçtır. Fakat Karakoç’un diriliş hamlesine başladığı dönemin tarihsel koşullarında dünyayı algılama biçimine bağlı olarak ortaya koyduğu hakikat arayışını kendi sosyo-kültürel bağlamında okuduğumuzda onun ilham verici tezinin değerini taktir ettiğimiz gibi zihnimizi de olası yanılgılardan sakındırmış oluruz. Kanaatimizce Karakoç’un güncelliğini ve gücünü koruyan en önemli şey, özellikle ontolojik ve metafizik varlığa dair kabullerin sorgulanmaya açıldığı transhümanizm gibi ütopyalar karşısında -tezi bir ütopya olarak kalsa bile- yaptığı uyarı, önerdiği ahlaki sağduyu ve insana yeniden ontolojik güvenini temin etme konusunda vermiş olduğu güven ve destektir.

Kaynakça

Arslan, İshak. “Ruhun Dirilişi Üzerinden Sezai Karakoç’u Okumak”. *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*. ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık. 295-306. İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011.

Baş, Münire Kevser. “Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Metafizik”. *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*. ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık. 235-248. İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011.

Baş, Münire Kevser. *Yapıtaşları: Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar*. İstanbul: Lim Yayınları, 2. Basım, 2015.

Begoviç, Aliya İzzet. *Doğu ve Batı Arasında İslam*. çev. Salih Şaban, İstanbul: Klasik Yayınları, 2006.

Davutoğlu, Ahmet. “Medeniyetlerin Ben-idraki”. *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 1-53.

Dellaloğlu, Besim. *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2020.

Dewey, John. *Özgürlük ve Kültür*. çev. Vedat Günyol, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988.

Duralı, Ş. Teoman. *Çağdaş Küresel Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 4. Basım, 2010.

Duran, Burhanettin. “Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi”. *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri*. ed. İsmail Kara & Asım Öz. 289-306. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 2013.

Eagleton, Terry. *Kültür Yorumları*. çev. Özge Çelik, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Basım, 2016.

Eagleton, Terry. *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür*. çev. Selin Dingiloğlu, İstanbul: Yordam Kitap, 2014.

Ferguson, Adam. “Of the General Characteristics of Human Nature”. *An Essay on the History of The Civil Society*. ed. Fania Oz-Salzberger. Part I, Section I. London: Cambridge University Press, Third Published, 2001.

Ferry, Luc. *Sevgi Devrimi*. çev. Emre Akçaoğlu, Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015.

Gözel, Özkan. *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.

Heidegger, Martin. “Metaphysics as History of Being”. *The End of Philosophy*. çev. Joan Stambaugh. 1-54. United States of America: University of Chicago Press, 2003.

Kalın İbrahim. *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş*. İstanbul: İnsan Yayınları, 3. Basım, 2016.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 7. Basım, 2009.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2007.

- Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998.
- Karakoç, Sezai. *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 3. Basım, 2008.
- Karakoç, Sezai. *Diriliş Muştusu*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003.
- Karakoç, Sezai. *Diriliş Neslinin Amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 38. Basım, 2016.
- Karakoç, Sezai. *Düşünceler I Kavramlar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2015.
- Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.
- Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.
- Karakoç, Sezai. *Kıyamet Aşısı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 13. Basım, 2015.
- Karakoç, Sezai. *Ruhun Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000.
- Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2. Basım, 1999.
- Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999.
- Karakoç, Sezai. *Yitik Cennet*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 60. Basım, 2021.
- Meriç, Cemil. *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: İletişim Yayınları, 23. Basım, 2016.
- Perry, Ralph Barton. *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. Cambridge: Harvard University Press, 1954.
- Tatar, Burhanettin, *İslam Düşüncesine Giriş*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2016.
- Topçu, Nurettin. *Kültür ve Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 15. Basım, 2018.
- Ural, Şafak. "Kültür" Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler". *Safakural*. Erişim 02 Şubat 2022. <https://www.safakural.com/kultur-kavrami-ve-kapsami-uzerine-dusunceler>
- Urhan, Veli. *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem*. Ankara: Fol Yayınları, 2020.
- Vattimo, Gianni. *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, İstanbul: İz Yayıncılık, 1999.

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

2. Değerlendirme

Hakem Değerlendirmesi-1

Hakem: [REDACTED]

E-posta: [REDACTED]

Kurum: [REDACTED] ÜNİVERSİTESİ

Değerlendirme Tarihi: 17-05-2022

Değerlendirdiği Dosya: Revizyon-1

Form Cevabı:

Eski yeni dergisi Yayın Kurulu, Mart 2022 tarihinde yayımlanacak sayısından itibaren, yayımlanan tüm makalelerin hakem raporlarını da hakem isimlerini gizli tutarak yayımlama kararı almıştır.: Anladım, değerlendirmeyi kabul ediyorum. / I understand, I accept the review. (Yazara Açık)

Başlıklar yazının konusunu kısa açık ve yeterli ölçüde yansıtıyor mu? / Does the title reflect the subject matter of the article clearly and exactly?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Özet yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the Turkish abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Abstract yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Makale dil bilgisi kurallarına uygun açık ve yalın bir anlatım yolu izlenmiş mi? / Is the text of the article clear and flawless as per the grammar rules?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışmanın konusu yeterli ölçüde ele alınabilmiş mi? / Has the author presented the subject of the article in a proper methodological perspective?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışmanın amacı yeterli ölçüde belirtilmiş mi? / Has the author presented the aim of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Araştırmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the research appropriate?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışma neticesinde ulaşılan sonuçlar yeterli mi? / Has the author presented the result of the article sufficiently?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Yazarın ele aldığı konu hakkındaki yorum ve analizleri yeterli mi? / Are the comments and analysis of the subject covered by the author sufficient?: Kısmen / Partially (Yazara Açık)

Makalede kullanılan kaynaklar makale yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş mi? /Are the resources which are referred in the article shown in accordance with the rules of the Journal?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Kullanılan eserlere kaynakça kısmında yer verilmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown properly in the bibliography?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışma bilimsel yayın etiğine uygun hazırlanmış mı? /Is the study prepared in accordance with scientific publication ethics?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

İncelediğiniz makale bilime katkısı olan özgün bir çalışma mıdır? /Does the article have an original contribution to knowledge and the field?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Görüş ve önerilerinizi belirttiğiniz makale metnini WORD veya PDF formatında Dosya olarak eklediniz mi? / Have you attached the article text containing your comments and suggestions to your report in MS Word or Pdf format?: *Hayır / No (Yazara Açık)*

Düzeltilmeler yapıldıktan sonra tarafınızdan tekrar incelenmesi gerekir mi?: *Hayır / No (Yazara Açık)*

Yazara Not: *Tabrik ederim. Ancak, Farabi'nin Devlet anlayışıyla bağlantı kurulması çalışmayı zenginleştirirdi. Aristo ve Farabi'ye dair sadece bir cümlede temas edilerek bırakılmış. Oysa Karakoç'un Diriliş Sitesi, Özülke gibi adlar verdiği toplum yapısının Farabi'nin Medinetü'l-Fâzıla'sı ile oldukça fazla benzerlikleri var. Bir kaç paragrafla bunlara değinmek zannımca güzel olurdu. Başarılar, hayırlı olsun. (Yazara Açık)*

Editöre Not: *Çalışma genel anlamıyla başarılı olmuş. Yayımlanması kanaatimce uygundur.*

Öneri: *Kabul (Yazara Açık)*

Yazarın Cevabı: Sayın Hakem 1; Sayın Hakem, eleştiriniz dikkate alınarak Farabi ile ilgili bir paragraf eklenerek konuya genişlik kazandırılmıştır. Teşekkür ederim.

Hakemin yüklediği değerlendirme dosyası bulunmamaktadır.

Hakem Değerlendirmesi-2

Hakem: 

E-posta: 

Kurum: ██████████ fakültesi

Değerlendirme Tarihi: 12-06-2022

Değerlendirdiği Dosya: Revizyon-1

Form Cevabı:

Eski yeni dergisi Yayın Kurulu, Mart 2022 tarihinde yayımlanacak sayısından itibaren, yayımlanan tüm makalelerin hakem raporlarını da hakem isimlerini gizli tutarak yayımlama kararı almıştır.: Anladım, değerlendirmeyi kabul ediyorum. / I understand, I accept the review. (Yazara Açık)

Başlıklar yazının konusunu kısa açık ve yeterli ölçüde yansıtıyor mu? / Does the title reflect the subject matter of the article clearly and exactly?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Özet yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the Turkish abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Abstract yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Makale dil bilgisi kurallarına uygun açık ve yalın bir anlatım yolu izlenmiş mi? / Is the text of the article clear and flawless as per the grammar rules?: Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised (Yazara Açık)

Çalışmanın konusu yeterli ölçüde ele alınabilmiş mi? / Has the author presented the subject of the article in a proper methodological perspective?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışmanın amacı yeterli ölçüde belirtilmiş mi? / Has the author presented the aim of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Araştırmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the research appropriate?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışma neticesinde ulaşılan sonuçlar yeterli mi? / Has the author presented the result of the article sufficiently?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Yazarın ele aldığı konu hakkındaki yorum ve analizleri yeterli mi? / Are the comments and analysis of the subject covered by the author sufficient?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Makalede kullanılan kaynaklar makale yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown in accordance with the rules of the Journal?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Kullanılan eserlere kaynakça kısmında yer verilmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown properly in the bibliography?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Çalışma bilimsel yayın etiğine uygun hazırlanmış mı? /Is the study prepared in accordance with scientific publication ethics?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

İncelediğiniz makale bilime katkısı olan özgün bir çalışma mıdır? /Does the article have an original contribution to knowledge and the field?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Görüş ve önerilerinizi belirttiğiniz makale metnini WORD veya PDF formatında Dosya olarak eklediniz mi? / Have you attached the article text containing your comments and suggestions to your report in MS Word or Pdf format?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Düzeltilmeler yapıldıktan sonra tarafınızdan tekrar incelenmesi gerekir mi?: *Hayır / No* (Yazara Açık)

Yazara Not: *Sayın Hocam, Metin üzerinde gösterilen tashihler yapılırsa iyi olur.* (Yazara Açık)

Editöre Not: *Sayın Hocam, Öncelikle değerlendirmeyi geciktirdiğim için kusuruma bakmayın lütfen. Makale metni üzerinde gösterilen ufak tefek tashihler -özellikle dille ilgili olanlar- yapılırsa iyi olur.*

Öneri: *Kabul* (Yazara Açık)

Yazarın Cevabı: *Sayın Hakem 2; Metin üzerinde gösterilen tashihler yapılarak ilgili yerler kırmızı ile gösterilmiştir. Teşekkür ederim.*

Hakemin Yükleği Değerlendirme Dosyaları

Yitik Cennet: Ütopya mı Gerçek mi?

Düşüşten Dirilişe Sezai Karakoç'ta Medeniyet Meselesi

Öz

Bu çalışma Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* adlı eserinden hareketle ortaya koymaya çalıştığı medeniyet tasavvurunu imkân ve sınırları ile soruşturmayı amaçlamaktadır. Karakoç, kriz içerisinde olduğunu düşündüğü medeniyetin yeniden inşa ve idamesini İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda kurulacak yeni bir irtibatın tesisinde arar. Bu bağlamda onun teklifi insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı içeren ahlaki sağduyuya bağlı bir yaşam tarzı ile etiketlenir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin kurucuları peygamberler olup yol haritası da Kur'an-ı Kerim kıssaları ile oluşturulur. İnsanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli olan diriliş, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi olmayıp, hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Karakoç'un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı/mı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılmasını gösteren bir "olma" durumuna gönderme yapar. Karakoç'un yeni bir öznellik girişimi olarak medeniyeti inşa edecek ve özneye ontolojik güvenini inançlar üzerinden sağlayan ufuk açıcı teklifi son derece önemli olmakla birlikte deneyim alanında karşılaşılabilecek sorunlarla ilgili hususlarda muğlak kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Medeniyet, Yitik Cennet, Diriliş, Sezai Karakoç

Paradise Lost: Utopia or Reality? From Fall to Resurrection: A Question of Civilization in Sezai Karakoç

This study aims to investigate the conception of civilization that Sezai Karakoç tries to reveal based on his work titled *Yitik Cennet*, with its possibilities and limits. Karakoç seeks the rebuilding and maintenance of the civilization he thinks is in crisis in the establishment of a new connection between Islam/truth and life to be established under the responsibility of intellectuals. In this context, his proposal is labeled with a lifestyle based on moral common sense, which includes the attainment of man's metaphysical goals. The founders of this civilization, which differs from contemporary civilization theories in terms of its source and function, are prophets, and the road map is created with the stories of the Qur'an. Resurrection, which is a new organizational model produced for humanity, is not the antithesis or synthesis of any view, but is a third way that brings the tendency to nothingness back into existence. This path of existence, which can be read as a result of Karakoç's view of Being, refers to a state of "being", which shows that the ideal meets the ideal with a notion, instead of a concept, by turning its direction first to its essence while traversing its existence in its journey of becoming. Although Karakoç's seminal proposal, which will build civilization as a new attempt at subjectivity and provide ontological trust to the subject through beliefs, is extremely important, it remains ambiguous about the problems to be encountered in the field of experience.

Keywords: Islam, Civilization, Paradise Lost, Resurrection, Sezai Karakoç

Giriş

İnsan, teklifsizce, özgürlük ve sorumluluğa öncel biçimde yaşadığı cennetten dünyaya indirilmesi sonucu bir özne olarak şimdi-burada seçimler ve sorumluluklar yurdunda konaklayarak var olmaya başlamıştır. Tanrı'nın teklifini kabul etmesiyle birlikte başlayan bu süreç aynı zamanda insan olma ya da öznellik sürecidir. Karakoç'a göre, cennette hiçbir sarsıntıya uğramadan yaşayan insanın dünyaya “düşüş”ünden sonra başlayan **yolculuğu** insanı sorumluluk sahibi kılan çileli bir yolculuk olmakla birlikte tıpkı yurdundan çeşitli sebeplerle ayrıldıktan sonra geri dönen insanın bağlılığına benzer biçimde ona “bahşedilen” yeni bir hayatın **yolculuğudur**. Diğer bir deyişle, insanlığın metafiziksel amacına ulaşabilmek için kurduğu yaşam tarzı ve gerçekleştireceği tüm çevreyi içeren medeniyet yolculuğudur.¹ Söz konusu bu yolculuk “iyi yaşam idealine” imkân sağlayan düşüşü *dirilişe* dönüştürecek anlamlı bir metafizik öykünün ya da varoluş ısrarının adıdır. Kaynağı ve işlevi bakımından modern medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin esas kurucuları ise peygamberlerdir.²

Diriliş **tezi** modern bir “medeniyet” **tezidir**.³ Hatırlanacağı üzere medeniyet söylemi Cumhuriyet dönemi İslâmcılığının önemli isimlerinden Necip Fazıl Kısakürek'in eserlerinde de oldukça önemli bir yere sahiptir ve bu söylem Kısakürek'in yazılarında hem Müslümanların hem de insanlığın felahı için alternatif bir çözüm olarak karşımıza çıkar. Medeniyet kavramı Cumhuriyet dönemi İslâmcılığında “İslâm Medeniyeti” kavramı olarak Batı modernitesine alternatif bir yapı ve model **oluşturmanın gayretinin** merkezi kavramı olur. Sezai Karakoç'un, söz konusu bu kavramı “diriliş” etrafında bir örgütlenme modeli olarak ortaya koyan en iyi isim olduğunu söyleyebiliriz.⁴ Bu bağlamda her ne kadar Karakoç medeniyeti liberalizm, sosyalizm, milliyetçilik gibi modern anlatılar karşısında konumlandırırsa da modernliğin asıl ütopyası temelde kültür ve medeniyettir. Bunun nedeni ise farklı hayat tasavvurlarının bir arada yaşamasını mümkün kılabilmesidir.⁵ Söz konusu bu teoriler ekseriyetle aşkın referanslardan ziyade insani eylemlere dayalı üstün bir medeniyet projesi

¹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 10.

² Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 16.

³ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 20.

⁴ Burhanettin Duran, “Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi”, *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri* ed. İsmail Kara & Asım Öz (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları), 2013, 291-292.

⁵ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020), 29.

olarak ortaya çıksalar da⁶ Karakoç medeniyete bunlardan farklı olarak yeni bir içerik yüklemeye çalışır. Söz konusu bu tutumu, onun, daima çağın gündemi olan kavramlarıyla girmiş olduğu hesaplaşmanın yansıması olarak okunabilir. Fakat Karakoç bu hesaplaşmayı kendi metafiziksel hakikatini ortaya koyabileceği ılımlı bir dil ve üslupla yapar.⁷ Hatırlanacağı üzere kültür kavramı ile de çoğunlukla eş anlamlı ve tamamlayıcı olarak kullanılan “medeniyet” “medine”den geldiği gibi “medeni” sözcüğü de “şehirli” anlamına gelir. Özellikle sanayileşme dönemi akabinde ortaya çıkan şehirler, yeni bir yaşam tarzını belirleyen talepler ve davranış formları neticesinde oluşmuştur.⁸ Yabancı ile karşılaşmanın en muhtemel olduğu yer olması bakımından şehir medeniyet, medeniyet şehir olarak düşünülür. Modernliğin karakteri olan medeniyet, tarihsel özneliğin ürünü olup esasında kültürü aşan bir içerikle etiketlenir.⁹

Karakoç bugün kriz içerisinde bulunduğunu düşündüğü medeniyeti Batılı paradigmaların ilerleme- gerileme dikotomisi içerisinde çözümler. Karakoç’un işaret ettiği bu anlayışın temeli tek boyutlu zaman kavrayışı ile şekillenen seküler bir sistemdir. Bunun temelleri İskoç Aydınlanmasına kadar götürülebilir. Nitekim söz konusu aydınlanmanın önemli düşünürlerinden Adam Ferguson’a göre toplumlar ilkelikten medeniyete doğru ilerler. İlerleyen bu toplum “civalı toplum” olarak isimlendirilir. Bu toplum aynı zamanda din, politika ve ahlaki sistemler gibi tarih üstü olarak görülemez. Kendiliğinden oluşan bu toplum, insan ihtiyaçlarına göre şekillenen “sivil toplum”dur.¹⁰ *Çağdaş Küresel Medeniyet* adlı eserinde Teoman Duralı da “ilerleme” yi esas olarak ihtiyaç üreten ve bunu kamçılayan iktisadi toplumu bir zihniyetin arkaik zemini olan İngiliz-Yahudi medeniyeti olarak niteleyerek olumsuzlar.¹¹

Karakoç, Kur’an-ı Kerim’deki kıssalardan hareketle medeniyet teorisi çerçevesinde mevcut yaşam biçimleri karşısında yeni bir varoluş kipi sunmaktadır. Sözü edilen bu durum, diriliş erinin kuracağı bağlantılarla diriliş eri, ereni ve piri olarak hem onun yetkinleşmesini sağlar hem de yürüyeceği yolla “yitik cenneti” bulma arayışını sürdürür. Diriliş eri ile sembolize edilen bu yolculuk Karakoç tarafından sembolik dil ile inşa edilir. Onun entelektüel bakışının

⁶ Ralph Barton Perry, *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. (Cambridge: Harvard University Press, 1954), 356.

⁷ Münire Kevser Baş, “Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Metafizik”, *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*, ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık (İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011), 236.

⁸ Şafak Ural, “Kültür” Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler”, *Safakural* (Erişim 02 Şubat 2022).

⁹ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 33-37.

¹⁰ Adam Ferguson, “Of the General Characteristics of Human Nature” *An Essay on the History of The Civil Society*, ed. Fania Oz-Salzberger (London: Cambridge University Press, 2001). 7- 16.

¹¹ Ş. Teoman Duralı, *Çağdaş Küresel Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2010), 19.

ürünü olan bu dil aynı zamanda *Varlık* görüşünün bir sonucudur. Bütün kozmosu *Varlık* tezahürü ve lütfu olarak gören Karakoç'un kıssalar ile anlattığı diriliş yolculuğunda kullandığı dil, kadim geleneğin de sık başvurduğu dini kavramların üstünde bir dil olup aynı zamanda onun edebi tutumunu yansıtır. İslam'ın ilk kaynağına referansla hem geleneği korumayı hem de hedeflerini gerçekleştirmeyi mümkün kılacak bir modernleşme ihtiyacını karşılamayı amaçlayan Karakoç'un bunu yaparken geçmişin büyüklüğüne öykünen bir muhafazakârlık üretmekten ziyade İslâm medeniyetinin yaratıcılığını modern dönemde korumaya ve açığa çıkarmaya yönelik bir İslâmcılık ürettiği söylenebilir.¹²

Tüm bu hususlardan hareketle çalışmamız Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* merkezli yeni bir insan olan diriliş insanının medeniyet inşasını inceleyecektir. Bu bağlamda "Neye inanmalıyım?" şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile "Nasıl inanmalıyım?" sorusuna karşılık gelen öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulandığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Düşüşten Dirilişe: Medeniyet Yolculuğu

Bugün insanlığın kriz içerisinde olduğu tespitini yapan Karakoç'a göre yaşanan kriz, siyasi, ekonomik ya da zihniyet krizi olmanın ötesinde kelimenin tam anlamıyla bir "ruh" yani "metafizik" krizdir. Krizin çözümü, yeni yorum ve yeni tezlerle inşa edilecek kültür ve medeniyetten başlayacaktır.¹³ Karakoç'un *düşmüş* olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden *diriliş* ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Çünkü ona göre toplumlar ancak tezlerle yaşarlar. Bu tez, az önce ifade edildiği gibi onların deneyimlerinden, geçmiş tecrübelerinden faydalanmış olsa da herhangi bir antitez veya sentez değildir.¹⁴ Karakoç'un tezi, diriliş nezdinde var olmak ve yok olmak dikotomisi ya da *med* ve *cezri* karşısında üçüncü bir yol olarak bizi karşılar. Çünkü ona göre bozuluş, çöküş, yıkılış hiçliğe yani *cezre* gidişe, doğuş, büyüyüş ve yükseliş gibi kelimeler ise varoluş ve açılımları yönündeki *med* hadisesine tekabül eder. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren yeni bir yoldur. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* adlı eserinde diriliş şöyle ifade edilir: "Tabiatta diriliş, yenilenerek tekrarı; tarihte diriliş, geçmişten hız ve güç alarak, anılara ve özlemlere dayanarak, realiteyi de gözden kaçırmayarak yeni bir tarihi-sosyolojik yapı oluşturmayı;

¹² Burhanettin Duran, "Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi", 29.

¹³ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008),115.

¹⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığ* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 106.

metafizik planda ise bir cezalandırmanın bitişi, yeni bir mükafatlandırmanın başlayışı perspektifi içinde, yeni bir dinamizme kavuşmayı ifade eder.”¹⁵

Bir toplumu, ülkeyi ya da milleti değerlendirmenin en geçerli yolunun onun medeniyet perspektifi olduğunu ifade eden¹⁶ Karakoç’a göre medeniyet hayatımızın her safhasında, duygular, düşünceler ve eylemlerle sürekli karşılaşılan bütüncül bir hadisedir. Daha açık bir ifadeyle Karakoç’a göre medeniyet inanç, ahlak, estetik, bilim gibi insanın her anı ve hareketi ile ölçülür. Bu nedenle “temel tez, ‘medeniyet tezi’dir. Medeniyet, zaten İslâm ve İman medeniyetidir.”¹⁷ Medeniyet “dinin en uzağa ulaşan halesidir.”¹⁸ Karakoç’a göre “düşmemiş” tabiri caizse cennetini yitirmemiş medeniyet yoktur. Fakat önemli olan medeniyetin düşmesi değil, “dirilmesiz ölüme dönüşmeden doğrulmasını bilmesidir.”¹⁹ Meydana gelecek bu diriliş için metafizik döneme ihtiyaç vardır ve bu dönem “mağara” ile sembolize edilir. “Mağaralar aydınlığa çıkmak içindir, bu uykular uyanmak içindir.”²⁰ “Işığın değerini bilmek için karanlıkların mahpusu olmak gerekir”turnak sonunda dipnot olmalıdır. diyen Karakoç mağara dönemini tıpkı Platon’da **doksa ile gerçeği**(Platon’un Devlet’inden dipnot olabilir. Doksa ile episteme/gerçekten kasıt zanni bilgi ile hakikatin bilgisi/hakiki bilgi) ayırmanın mekânı (doksa ile epistemenin ayırt edilebilmesi diyalektikçinin rehberliğinde mağaradan çıktuktan sonra mümkün olur. Mağarada olduğu sürece kişi, aydınlanmamış olacağından böyle bir ayırımı da yapamaz.) olmasına benzer biçimde iğreti olan ile kalıcı olanın, ateşlerden geçerek hakikat hiyeroglifini çözebilmesinin mekânı olarak sembolize eder.²¹ (burada Platon’un mağarasına yapılan gönderme pek uygun gözüküyor. Zira bu alıntının yapıldığı yerde -yani Yitik Cennet’te- Karakoç, İbrahim’in mağarasından söz ediyor. Zaten meselenin anlatıldığı yerin başlığı da İbrahim’dir. Mağara, karanlıktan aydınlığa geçme, bilgilenme bakımından kelime olarak bir aynılık bulunsa da Platon’un mağara alegorisinde tek taraftan gelen ışık vardır ve gerçekliğin taklitleri görülür. Diyalektikçi taklitlerle bilgilenenleri güneşli olan dışarıya çıkarır. Episteme’ye ulaşılır. Oysaki Karakoç’un mağarası İbrahim’in mağarasıdır. Mağara karanlıktır, riyazet yapılır, ateşlerden geçilir -İbrahim’in ateşi- gerçek olan ile iğreti olanın farkı ayırt edilmeye başlanır. Eğer bu paragrafta Platon yerine İbrahim’e gönderme yapılırsa Karakoç’un kastına daha fazla yaklaşılabılır.)

¹⁵ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 60-61.

¹⁶ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 34.

¹⁷ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s.72.

¹⁸ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s. 65.

¹⁹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2021), 11.

²⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003), 72.

²¹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 57-59.

Yeni insan ile başlayacak olan diriliş yolculuğu nihai anlamda bu dirilişinde kendi geleneğini tekrar yakalayacaktır. *Diriliş Neslinin Amentüsü* adlı eserinde kendisini de bir diriliş eri olarak tanımlayan²² Karakoç'a göre diriliş bir yaşam öyküsü, kendini yeniden yaşama girişimi, ortaya değer koyma eylemidir.²³ Diriliş insanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli,²⁴ bir dünya görüşü ve yaşam tarzı davasıdır. Diriliş hamlesi, inşacı bir hareket olarak tedrici biçimde ilerler. Diriliş durmadan biçimlenmek ve bilinç kılıcını sürekli bilemektir.²⁵ Medeniyet hadisesi çok cepheli kompleks bir gerçeklik olduğundan yeniden doğuş ve diriliş başkaldırı ve kıpırdanış gibi durumlarla mümkün olamaz. Aceleyle girişilen hareketler başarısızlıkla sonuçlanır ve aynı zamanda umutsuzluğa neden olur.²⁶ Bu bekleyiş için ülkü adamının sembolü Ashab-ı Kehf'dir. Çünkü genç diriliş eri bir çağrının cezbesi veya düşün çağılıtısına kapılabilir. Bunun için kimi zaman zindanlarda, kimi zaman şehit olarak, kimi zaman toplumun masalında ve destanlarında bekleyerek gücünü toplayacaktır. Çünkü o maya, o düş günü geldiğinde kahramanlar elinde yükselecektir.²⁷

Söz konusu bu diriliş öncelikle **sağduyunun dirilişine** bağlıdır. Diriliş medeniyetinin parolası da budur. Çünkü sağduyu varoluşun en açık kanıtıdır. Karakoç'a göre Batı sağduyuyu sadece akıl ile irtibatlandırarak uyumsuzluğa ve çelişkilere neden olmuştur. Hatırlanacağı üzere modern döneme tahakküm eden Batı rasyonalitesi akıl karşısında geri kalan her şeyi nesneleştirme çabasına girerek beraberinde de pek çok problem ve krizi getirmiştir. Zaman zaman hümanizm, muhafazakârlık, bilimsellik ve postmodernlik gibi değişik görünümlemlerle tecessüm eden bu düşünceler, İslam düşünürlerinin de zihin haritalarını etkilemiştir.²⁸ İslam düşüncesinde klasik dönemde başarılabilen ve "yaşayan insan"a yönelik yaklaşımlar, tarihsel süreçlerde açığa çıkan "üretilen insan" etrafında "inanç"tan ziyade, "hakkındaki düşünce" üzerine yoğunlaşmıştır.²⁹ Nitekim Heidegger'e göre de aklın ilkeleri ışığındaki bilginin soyut otoriter kipi olan "kesinlik arayışı" ile öngörülemez gerçeklikler alanı olan hakikat nihai anlamda akıl ile irtibatlandırılıp kurgulanmış ve böylece Varlığın asli anlamının unutulmasına neden olmuştur.³⁰ Doğu dünyasında ise sağduyu duyarlılık ile

²² Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2016), 7.

²³ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 19.

²⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 108.

²⁵ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 7.

²⁶ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 62.

²⁷ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 71.

²⁸ Emrullah Kılıç, "Usûl ve Yöntem Arasında Modern İslam Düşüncesi: Benliğin İnşası -Taha Abdurrahman ve Burhanettin Tatar Örneği". *Tetikik 1* (Mart 2022), 1–20.

²⁹ Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 124-125.

³⁰ Martin Heidegger, "Metaphysics as History of Being", *The End of Philosophy*, trans. Joan Stambaugh (United States of America: University of Chicago Press, 2003), 20-21.

etiketlenerek düşünce yok sayılmıştır. Çünkü “duyularımız uçarılığa, aklımız taşlaşıp donmaya eğilimlidir.”turnaktan sonra cümle yarım bırakılmış. Karakoç’a göre İslam **sağduyusu** ahlaki bir **sağduyudur**. Söz konusu bu **sağduyu**; duygu ve aklı, mekânı ve zamanı, eşyayı ve tabiatı aşan bir bakış açısı ile kaynağını akıl ya da duyarlılık yerine ruhta bulan **sağduyudur**.³¹ Böylece akıl ve duyarlılık arasında uyum ve denge kurulacak aynı zamanda inanca ve ahlaka yer açılarak yeniden doğuşun imkânı bulunabilecektir.

Karakoç’a göre işin temelini oluşturan metafizik perspektif ya da görüş hayatı kökten anlamlandıran yeni varoluş olarak konumlandırılmalıdır. Çünkü insanı insan yapan bu metafizik ile insanlık kendini yeniden kuracak ve kendini hep diri ve yeni tutacaktır. Söz konusu bu metafizik ile gerçekleşecek diriliş İslam’ın dirilişidir ve bu nedenle dıştan gelen “tanzimat”, “ıslahat”, “reform”, “inkılap” ya da “devrim” gibi kavramlar bu kavramın muhtevasını kapsayamaz. Diriliş kendi dinamiklerimizden gelen öz ülkümüze, ideallerimize ve medeniyetimize uygun bir kavramdır.³² Bu ülkeye bağlı bir tek Ülke (Özülke) ideali düşünen Karakoç’a göre bunun gerçekleşmesi öncelikle Tarih ve Kültür birliği ile olacaktır. Bunların oluşması da Diriliş İdeali’nin temeli olan Millet İdeali’nin oluşmasını sağlayacaktır. Karakoç’a göre böylece İslam Medeniyetinin Dirilişi gerçekleşecektir.³³ Bu diriliş İslam’ın nezdinde Hz. Adem’den ve Hz. Nuh’tan sonra insanlığın üçüncü atası olmayı temsil eden bir diriliş olacaktır.³⁴

Sezai Karakoç’un yeni insan olarak isimlendirdiği “diriliş insanı” üzerinden tasarladığı medeniyet de belirli kahramanlar ve semboller üzerinden ruhunu mayalar. Karakoç temellendirmesini soyut kavramlara dayalı bir nesnellik yerine düşünsel ve duyusal tüm zihinsel halleri kapsayan öznel ile etiketler. Bu öznel köklere dayalı olmakla birlikte sadece en başta verilmiş tözsü bir entite değildir. Hakikatli yolda metafiziksel-ahlaki göndermeleri olan içtenlik, doğruluk, sabır ve fedakârlık gibi özneyi dönüştürücü tutumları içeren hak edilmiş bir liyakattir. Belirli bir *Varlık* kipine dayalı medeniyet organizasyonunu içeren söz konusu temellendirme “yitik cennet”in izine ermeyi amaçlayan ruha dayanır.³⁵ Bu durum olguların diriliş eri tarafından tekrar yorumlanıp kendileştirilmesi veya temellük edilmesi olarak okunabilir.

³¹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998), 45-55.

³² Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 33-35.

³³ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 64.

³⁴ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 65.

³⁵ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 100.

Diriliş **hareketi** kendini arayan insanın **hareketidir**. Bu bağlamda diriliş eri geleneksel toplumlardaki erdemlere paralel biçimde yaşamını misyonuyla özdeş görür. Söz konusu bu durum Karakoç düşüncesinde geleneksel toplumsal yapıdaki roller ile benlikler arasındaki özdeşliğe benzer bir yaklaşımın yansıması olarak okunabilir.³⁶ Çünkü ödevini yaşamak diriliş erinin şanıdır. Benliğinin oluşumu ise ödevi ile girip kendini misyonu ile tükettikten sonra yeni bir ben olarak ortaya çıkmasıyla olur. Çünkü Karakoç'a göre ben (ego) ruha sınav için konuk olarak gelmiş yabancı gibidir. Benliğin ölümü ile esasında ruhun dirilişi gerçekleşmiş olur. Bu bağlamda benliğin ölümünü saf anlamda kendini terk etmeden daha ziyade bir kendilik katmanından diğerine intisap ederek bir anlamda kendini yenilemek olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim Karakoç'a göre diriliş erleri **"hakikat güveyle"**dir. Katmanlı yeni bir benlik varsayan Karakoç'a göre üç benlik modeli ile temsil edilen diriliş erleri-erenleri-pirleri varoluş misyonunda hakikat savaşçılarıdır.³⁷ Diriliş soyunun temsilcileri olan bu erler namaz ve oruç gibi ibadetlerle kendilerini hazırlayarak diriliş basamaklarını adım adım çıkarlar.³⁸ Böylece diriliş erinin varoluşunu dokuyan temel unsurların ben-idraki ile kapsamlı bir varlık bilinci ve davranış normları bütününe hazırlanmış olunur. Çünkü bir medeniyetin kurulma/dirilmesi, yükselmesi ve öteki diğer medeniyetlerin muhtemel tahakkümlerine karşı direnebilmesini sağlayan temel unsur o medeniyetin ben-idrakidir. Söz konusu bu idrakin oluşmasını sağlayan nihaî etken de bireyin varlık sorunsalını anlamlı bir çerçeveye oturtan dünya görüşüne sahip olmasıdır.³⁹ Kendisi başta olmak üzere bu diriliş neslinin amentüsü anlamca ve eylemce bir "orman sesi gibi bir orkestra zenginliği" ile yüklüdür. Bu amentü sadece bir mutlu inanç değil, bir iş, eser tarih inşa etme ve coğrafyaya "hakikat rölyeflerini verme" mücadelesidir. Sürekli otokritiği gerektiren bu amentü ile benlikler erdem ve takva ile inşa ve ibdâ olur. Karakoç'un yaklaşımı düşünceyi hem Batılılaşmaktan hem de Doğululaşmaktan daha farklı biçimde inşa etmektir. Bu anlamda ruhun en temel kavramı olan "ibdâ" kavramına da müracaat ederek söz konusu inşayı soyut aklın belirleniminden kurtarmayı hedefler. Bu okumanın Kur'an'ı bilimsel veya rasyonalist bir okumadan ziyade Kur'an aklının (ayetlerin/değerlerin) yön verici ayrı özelliğinin ifşa olmasına imkân tanıyabilmeye yönelik bir ontolojiye dayalı okuma olduğu söylenebilir. Söz konusu bu bakış açısı özneye tahakküm eden ontoloji karşısında bir tavır alışı seslendirir. Dolayısıyla diriliş eri diriliş ereni ya da piri olmanın iddiasında olma değil hakikatin peşinde

³⁶ Emrullah Kılıç, *Metafiziksel İyi'den Değer'e Ahlakın Yolculuğu*, (Ankara: İlem Yayınları, 2022), 35-36.

³⁷ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 42-43.

³⁸ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 62.

³⁹ Ahmet Davutoğlu, "Medeniyetlerin Ben-idraki", *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 10-11.

olmanın yolu ve yeni bir yorumdur amentü **devrik cümle**. “Çağdaş bir kandil” olan amentü Müslümanlar için yeni bir varoluşun manifestosudur.⁴⁰

Varoluşu ölü ruhun dirilişi olarak gören Karakoç’a göre söz gelimi Nietzsche’nin dediğinin aksine Tanrı ölmemiş, ruh ölmüş yani varoluş hikmetinden habersizleşmiş adeta kaçmıştır.⁴¹ Karakoç’un tezi Batı nihilizmine bir cevap olarak da okunabilir. Bilindiği üzere Tanrı ya da ruhun ölümünü ilan eden Nietzsche ile Avrupa nihilizmi hakikat güç elde etme iradesi biçiminde değere dönüşmüş “inancın” karşılığı da bir “perspektif”e indirgenmiştir. Tanrı’nın ölümü esasında temelci rasyonel düşüncenin ve metafiziğin sonunu simgelediği için hümanizmin de bunalımıdır.⁴² Mevcut bu bunalımdan çıkıp yeni bir dünya inşa etmek için diriliş erinin öncelikle yapması gereken şey ise dünyayı yorumlamaktır. Karakoç’a göre yorum, yapmanın ve kurmanın ipucudur. Diriliş eri yorumladığı dünyayı yeni atılım ve eylemleriyle dönüştürecek ve nihayetinde insanlıkla bütünleştirecektir.⁴³ Söz konusu bu durum onun insanın tanımını çerçevesinde insan özgür iradesiyle yaptığı faaliyetleri amaca matuf *yönlendirilmiş bir faaliyet olarak görmesini ve diriliş erini* Batı geleneğinde olduğu gibi bilgi-bilgi arasındaki bir süreci işleten değil, iman, bilgi, ve amel arasında kuracağı diyalektik ilişki sayesinde hakikate ulaşabileceğini düşünmesi sonucudur.

Nitekim Karakoç’a göre sadece bilgi ya da duyarlılık üzerine kurulmuş yapılar mevcut durumda krizlere neden olmaktadır. Dolayısıyla ahlaki sağduyu ile temellendirilmiş aklın inşa ettiği yeniden bir yapılandırılma ile medeniyeti inşa etmek gerekmektedir. Buradan hareketle Karakoç İslam’ı, medeniyetin tüm niteliklerinin kendisinden dal budak salacağı kök olarak görür ve dirilişi sistematik nesneleştirici bir yöntem yerine doğrudan Kur’an’dan kıssalar üzerinden tablolar aracılığıyla adeta zihinsel bir peyzaja yerleştirerek oluşturur.⁴⁴ Bu bağlamda *Yitik Cennet* adlı eserinde Müslümanların kurmuş olduğu medeniyette yaşadıkları hayatı “Adem’le Havva’nın Cennette öncesiz sonrasızmışçasına mutlu bir hayatı yaşadıkları zaman”a benzeterek yüceltir. Fakat “Batı’nın soluğu gelmeden önce” mümkün olan bu yaşam dışarıdan gelen soluğun dokunuşuyla değişmeye ve bozulmaya başlamıştır. “Dışarıdan gelen şeytanın çağrısını dinlemeye hazır kulağın hemen içeride hazır olması” bu durumu

⁴⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 24-28.

⁴¹ Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000), 11.

⁴² Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*, çev. Şehabettin Yalçın (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 86.

⁴³ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 54.

⁴⁴ İshak Arslan, “Ruhun Dirilişi Üzerinden Sezai Karakoç’u Okumak”, *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*, ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık (İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011), 302.

kolaylaştırmıştır.⁴⁵ Dolayısıyla bu tür durumlar karşısında sürekli yakaza halinde ve medeniyetin banisi olacak, inancını gaybla benliğinin psikolojisini hayâ ile taçlandırarak diriliş erinin⁴⁶ mevcudiyetine ihtiyaç vardır. Karakoç’a göre imanın sağladığı yeni farkındalık ufukları ile yetişecek diriliş erleri, varoluşu anlamlı hale getirebilecek ve modern insanın düştüğü anlamsızlıktan kurtulabileceklerdir. Bahsedilen bu yaklaşım Tanrı’nın ölümünü ilan ederek Nietzsche’nin dediği gibi köken önemsizliğini ifşa eden Batı düşünce geleneği karşısında *Varlık* çağının yeni bir yorumuna işaret eder. Fakat Karakoç’un yaptığı yorumlama bu konuda yapılan tarihsel yorumlamaları aşan bir değerlendirme olması hasebiyle de yeni bir boyut kazanır. *Varlık* fikrine dayalı metafiziğin nesneleştirici düşüncesi karşısında *Varlık*’ın manasını geçmişte yapılan bir gezinti olmaktan çıkaran Karakoç solmaya veya ölmeye yatmış bu düşüncüyü diriliş ile etiketleyerek yaratıcı bir ufuk verir. Heidegger’in ölüm ile tekil olarak irtibatlandırarak “dünya içinde olmak” ile kurmaya çalıştığı Da-sein yani beşerî varoluşu Karakoç “diriliş” ile Cennet üzerinden kurduğu farklı bir varoluş sahnesi ile yapmaya çalışır. Çünkü Karakoç’a göre olup biteni sadece burada olan ile irtibatlandırmak ya da bu dünyaya yerleştirmek “sürgün” edilmektir. Fakat Karakoç dünyadaki tecrübeyi de yok saymaz, onu da aşan bir öz ve akla gönderme yapan bu yaklaşıma bizi davet eder. Heidegger’de olduğu gibi hakikatin sadece yorumlar ve anlamlardan ibaret olmadığını ortaya koyan Karakoç’un yaklaşımı “kıyamet aşısı” olarak mottolaşır.⁴⁷ Hakikat, varlıkların toplamından daha fazla bir şey olduğundan⁴⁸ *Varlık*, hakikate ulaşmak için tüm duraklarından geçerek kendi macerasını kat eder ve nihai varacağına yani kıyamete varır. Bu nedenle bu dünya öte dünyanın mayasıdır ve diriliş eri de kıyamet adamıdır.⁴⁹

Hayatı “varoluş”a yükseltmeyi amaçlayan Karakoç’un daha önce de ifade edildiği gibi *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek söz konusu bu yaklaşımı ile varlığın halini de bir yolculuk hali olarak gördüğü söylenebilir. İdeal düzlemde görülen *Varlık*-ın bir kere ve toptan verilmiş ya da olup-bitmiş bir şey olmasından ziyade hakikatine doğru yol olarak varolan bir şey olmasına gönderme yapan bu tasavvur bize varlığın kendini *durumsal* olarak gösterip *oluşsal*lığında duyup-anlamamıza karşılık gelir. Bir başka ifadeyle Varlığı sabitlik ya da *durmak* üzerinden değil de *olmak* üzerinden düşünmeye karşılık gelen bu kavrayışta özne için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne ya da fitratına çevirmeyi temel alan bu hadise “kavramlardan ziyade, duya-düşüne ya da seze-

⁴⁵ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 7-11.

⁴⁶ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 45.

⁴⁷ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 28.

⁴⁸ İbrahim Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2016), 46.

⁴⁹ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, s. 7-9.

düşüne veyahut da imgeleye-düşüne fehmedilen bir hadisedir.” İdeal olanın kavram yerine *mefhum* olarak muhatabını karşılmasını gösteren bu görüşe göre “olma” tam olarak kavranamayacağından hakikatin de kavram yoluyla anlatılamadığı ifade edilebilir.⁵⁰ Kavram yerine *olayın* vukuu ile kalbin/gönlün/vicdanın inkılap suretinde uyarılarak düştüğü “durumdan” yeniden “oluş”a geçebilmesini temsil eden bir yol⁵¹ olup diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içerir. Çünkü olay, zaman-mekân algısına bağlı nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir.⁵² Karakoç’un kıssalardaki *olaylar* üzerinden kavramsal analizlerden ziyade yeni bir varlık tarzları kazanan diriliş erlerinin varoluş tarzlarını yansıttığı söylenebilir.

Karakoç’un dini-metafizik olarak nitelendirebileceğimiz kıyamet vurgusunu yaşanan krizleri aşmada fenomenal gerçeklikleri sadece akıl ya da duyarlılık üzerine kurulu bir çözüm yerine gaybı da içine alan bir sistemle görünmeyen (gayb) ile görünen (şehâdet) arasında teorik ufukları genişletip pratik hayata egemen olan tahakkümü bertaraf etmek istemesine gönderme yapar. Böylece kutsiyeti ve gaybı soyutlayan seküler yorumlar yerine onları armağan olarak gören yeni bir benlik modeli temellendirmeye çalışır.⁵³

Medeniyetin asıl kurucuları olan peygamberler ile birlikte diriliş ruhunu harekete geçirecek kahramanlar ise yeni İslam aydınlarıdır. **Çünkü birer kahraman olan aydınların tarih şuuru ve tefekkürü hem geçmişi hem bugünü hem de geleceği tümel-tikel bütünlük içerisinde yaşatacak ufka sahiptir.**⁵⁴ Bu bağlamda Karakoç’a göre yazı türü farklı, yeni bir zihniyetin gelişebilmesi için her şeyden önce bir toplumda aydın hareketi olmalıdır.⁵⁵ Karakoç’a göre ruhi, sosyal, politik, ekonomik, kültürel, estetik yönleriyle somut İslam ülküsünü yeniden hayata geçirecek olan bu aydınlara hayattan, realiteden ve tarih şuurundan kopuk olmayacaklardır.⁵⁶ Aksi takdirde insanlığın temel hatalarını temel hakikatler gibi göstermeleri kaçınılmazdır. Yapılması gereken tarihi kontrol edip tüm değerlerin temeli olan yüce değerleri esas alan hakikat medeniyetini yeniden tesis etmektir.

Medeniyetin Referans Değeri: Sevgi

⁵⁰ Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021), 22-25.

⁵¹ Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak*, 47.

⁵² Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 86-88.

⁵³ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 23-25.

⁵⁴ Münire Kevser Baş, *Diriliş’in Yapıtaşları: Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar* (İstanbul: Lim Yayınları, 2015), 152.

⁵⁵ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 35.

⁵⁶ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2007), 102-103.

Yeni bir insan, yeni bir toplum ve buna bağılı olarak yeni bir insanlık için değişim ve yeniden doğuş gerekir. Karakoç'a göre dış etki ya da zorlama olmaksızın kendi iç dinamiklerimizle değişmemiz gerekmektedir. Lakin bu anlamda yeterince başarılı olunamadığını ileri süren Karakoç'a göre dinin özünde olmayan konularda değişmeyi ve yenilenmeyi kabul etmek gerekmektedir. Fakat Batı hayranlığı ile zuhur eden ve kendi değerlerimize muhalif olan yenilikçi hareketlere haliyle tepkisel davranılmış ve bu anlamda direnç gösterilmiştir. Karakoç'un *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* adlı eserinde konuyla ilgili oldukça esnek bir yaklaşımı benimsediğini görebiliriz. Ona göre değişime ayak diremek yerine "zamana bağılı olup da zamanla gelenin zamanla gitmesini içeren bir yumuşa prensibi" ile hareket edip yenilenip tazelendiğimizde yitirilmemesi gerekeni korumuş oluruz.⁵⁷

Yukarıda ifade edilen söz konusu bu değişimin yönü ne Doğu ne de Batı, kendi öykümüzle birlikte içimize doğru olmalıdır. Çünkü bu ruha uygun biçimde yeni bir bakış açısıyla gerçekleşecek olan diriliş, inanmışların başlatacağı bir diriliş olup bütün insanlığı kuşatacak ve değiştirecektir. İnsanın değişmesi daha doğrusu öncelikle bakış açısının değişmesi gerekmektedir.— Bunun için de yeni bir çağırış ya da metoda ihtiyaç vardır. Bu metot peygamberlerin kıssalarında zaten mevcuttur. Ona göre her peygamber dirilişe giden yolda her biri farklı bir sembolle karşımıza çıkar. Bu bağlamda kıssalar üzerinden sembolik anlatılarla Karakoç'un kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını aşip daha bütünlükçü olmaya çalıştığı söylenebilir. Kıssalara ilaveten efsane ve mitlere de yer veren Karakoç'a göre bu anlatılar hakikati tümüyle kucaklayamasa da olayların tarihi özleri olup esasında olayların odak noktasını gösterirler.⁵⁸ Dolayısıyla Karakoç'un nesneleştirici bir yaklaşım tarzının ötesinde sembolik yaklaşımla temelinde omurgasını ahlaki "özneliğin" oluşturduğu İslam Medeniyeti inşa etmeye çalıştığını söyleyebiliriz. O, hakikati sadece nesnel ya da mantiki bağlamdan ziyade ahlaki bir bağlamla ilişkilendirir. Böylece Karakoç, epistemik teoriler ya da kesinliklerle doğrulama nesnesi olmak yerine insanın ulaşması gereken amaçlara matuf ilkeleri, kıssalarla medeniyet tezini "diriliş" üzerinden inanç ve ikna nesnesi haline getirir. Onun teleolojik tezinin son noktası sürekli ilerleme değil "cennet"tir. Onun medeniyet rüyası, "üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kurusu gibi" olan ve diğer renklerin varlıklarını sürdürdüğü çoğulcu bir yapıya karşılık gelir.⁵⁹— Karakoç bu metodu *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* isimli eserinde yine peygamberlere refere ederek sembolize eder: "Nasıl, Hz. İbrahim, hükümdarın tanrılaştığı o çağda sesini duyurmanın,

⁵⁷ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 30-32.

⁵⁸ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 12.

⁵⁹ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 153.

etkisini hissettirmenin yolunu bulmuşsa, nasıl Hz. Musa, firavunun karşısına çıkıp: ‘Ya hakikati kabul edip Allah’ın önünde eğil, ya da bunu yapmıyorsan, Allah’a inanan kavmini bırak da çekip memleketimize gidelim.’ diyebilecek güce ermişse, nasıl Hz. İsa ve havarilerinin mütevazı çalışmaları koca Roma İmparatorluğunu sarsmışsa, nasıl Peygamber Efendimizin kurduğu İslam Devleti, akılları durduracak kadar kısa bir sürede, o günün süper devletleri olan Pers ve Bizans İmparatorluklarının karşısına çıkmış ve onların dev ordularını tarumar etmişse, bugün de, Amerika’da da, Avrupa’da da, Rusya’da da, Japonya’da, Çin’de ve Hint’de, Afrika’da İslam’ın yeniden sesini duyurması, kendisini öz gerçeği ve tüm güzelliğiyle insanoğlunun inanışına sunma imkân ve hakkına kavuşması için bir usul, bir yol aramalı ve bulmalıyız.” Karakoç’a göre bu doğrultuda yapılması gereken Doğu ve Batıyı bilen idealistler yetiştirmektir.⁶⁰

Söz konusu değişim *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* adlı eserinde ifade edildiği şekliyle üç perspektifli bir yönelim üzerine kurulur. Birincisi; insanın Allah’a bakışı, ikincisi; insanın kendine bakışı, üçüncüsü; insanın eşyaya bakışı. Karakoç’a göre bu üçlü kombinasyon içerisinde daha önce kuramadığı uyum ve dengeyi diriliş ruhu çerçevesinde kurabilme imkanına kavuşur. Ruhun bakımı ve dirilişi için de insanın sürekli olarak dirilişi yinelemesi ve tazelemesi gerekir.⁶¹

Değişimin ateşini kahramanlar yakar ve toplumu onlar değiştirir. Fakat kahramanın ortaya çıkışını da toplum hazırlar. Esasında kahraman kendisini değiştirmeye yönelmiş bir toplumda ortaya çıkar. Karakoç’a göre kahraman, toplumları yeniden organize eden, onları bir ülkü ve hedefin meşruiyet ve düzeni etrafında motive ederek toplayan ve gökteki erdemi yere indiren kişidir. Değişimin mimarı olan kahraman bütüne bakarak ayrıntılarla uğraşmaz. Detay, sadece bütün ile ilişkili olduğunda onun gündeminde olabilir. Kahraman hakikati yalın ve çıplak haliyle yakalamak ister. Ona göre kahraman klişeci de olamaz. Teori ve pratiği aynı realitenin iki yüzü olarak gören kahramanın toplumu yönelttiği yol diriliş yoludur. **Özne eksik** Toplumun tabi tutulduğu bu yoldaki değişimi tûba ağacına benzetir. ? Devrimci değişimi ise zakkum ağacı ile eşleştirir.⁶² Tûba ağacının diriliş medeniyetinin sembolü olması onun sevgi ile olan alakasıyla ilgilidir. Karakoç’un düşüncesinde tıpkı Yunus Emre ve Mevlana’da olduğu gibi *sevgi* temel değerdir. Ona göre “sevgi uygarlığı her dalında iyiliklerden altın armağanların salındığı Tûba Ağacı’dır.” Yaradılışın aşktan doğması gibi diriliş de sevgiyle

⁶⁰ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 10-11.

⁶¹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 19-21.

⁶² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 64-70.

mayalanır. Çünkü sevgi, şeytanı yenen metafizik güçtür.⁶³ Karakoç *Kıyamet Aşısı* adlı eserinde bu aşkı sınırları zorlayan, bütün usuller ve vasıtalar sona erdikten sonra adeta miracın son hamlesi olarak süren ve insana verilen gök armağanı olarak niteler. Bu nedenle sürekli aşma hali Son Sınır'ı (Sidretülmünteha) içinde teyakkuzda olmak gerekir. Çünkü ona göre “sınırlar birbirini çağırırlar. Bir ufka varıldı mı, önümüzde yeni bir ufuk belirir.”⁶⁴ Fakat bu sevgi insanın egosu üzerinden benliğini kıskırtmasına ve hazların doyumuna teşvik edici bir sevgi değildir. Fedakârlık ve ötekini düşünmeye dayalı bu sevgi, evrensel olarak bütün insanlarda bulunduğu kabul edilen ve insan deneyimlerine daha yüksek irtifa ve ciddiyet kazandırmaya, içeriğini aklın ufukları içerisinde diğer bireylerle birlikte ilişki içerisinde olmaya dayalı kavramların oluşturduğu sevgiden farklı bir sevgidir.⁶⁵ Onun düşüncesinde sevgi dirilişin dinamiklerini tayin eden referans bir kavramdır.

Medeniyet: Dirilişin Habitatı

Düşünceler I Kavramlar kitabında Karakoç medeniyeti “insanoğlunun, asıl amacını gerçekleştirme çalışmalarından, ona varma arayışlarından, onu bulmuşsa kaybetmeme çabasından, onu süsleyip püslemesinden, o yöndeki duygularını ve düşüncelerini ifade etme isteğinden doğan, kaynaklanan ve beslenen niyet ve faaliyetlerinin, teori ve pratiğinin, tasarım ve eserlerinin, reel ve potansiyel güçlerinin tümü”⁶⁶ olarak ifade eder. Karakoç’un zihin haritasında medeniyet İslam medeniyetidir. İslam medeniyeti ise insan psikolojisinin iki aşırı ucunu temsil eden Doğu ve Batı medeniyetleri arasında bir orta yol ve denge medeniyetidir.⁶⁷ Bu denge aynı zamanda Karakoç’a göre karşıt iki kutbu temsil eden düşünce ve duyarlılığı dengede tutacak* ve nihayetinde “yeniden oluş”u yoğuracak bir uyumu ve dirilişi esas alır.⁶⁸

Dirilmek için önce ne olduğumuzu ve olmadığımızı, başka medeniyetler ile nerede ayrıldığımızı iyi tespit etmemiz gerekir.⁶⁹ Karakoç’un medeniyet tasavvuru *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* adlı eserinde belirttiği gibi üç temel ilkeye dayanır: Bilimin hakikat

⁶³ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 154-155.

⁶⁴ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 56.

⁶⁵ Luc Ferry, *Sevgi Devrimi*, çev. Emre Akçaoğlu (Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015), 32.

⁶⁶ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 9.

⁶⁷ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 53.

^{68*} Bu yaklaşım Aliya İzzet Begoviç’in medeniyet meselesine yaklaşımı ile örtüşür. Nitekim Begoviç’e göre de İslam medeniyeti ruh ve maddenin varoluşundan ortaya çıkan ve ahengi muhafaza etmek için inşa edilmiş bir medeniyettir. (Bkz. Aliya İzzet Begoviç, *Doğu ve Batı Arasında İslam*, çev. Salih Şaban (İstanbul; Klasik Yayınları, 2006), 11-22.)

⁶⁸ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*, 33.

⁶⁹ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 45.

arayışını temsil eden “doğruluk ideası”; ikincisi ahlakın meşgul olduğu “iyilik ideali” ve üçüncüsü ise sanatın alanına giren “güzellik ideali”. Karakoç’a göre söz gelimi Yunan ve Roma medeniyetlerinden farklı olarak en büyük ideal ahlaki alanda ortaya çıkar. İslam medeniyetinin ayırıcı vasfı ahlaki yönüdür.⁷⁰ Çünkü insan yaşamında ahlak çok merkezi bir rol oynar. Ahlak aynı zamanda hem bireysel hem de kurumsal anlamda normları belirleyerek en genelde medeniyeti oluşturan seçkin değerleri oluşturur. Bu anlamda İslam medeniyetinin durumlanişı ya da tavrını üç ana eksene oturtur **özne eksik**. Birincisi teorik temeli belirleyen metafizik perspektif; ikincisi bu perspektife bağlı bir realizm olarak dünya ve tabiat görüşü; üçüncüsü ise ilahi olana teslimiyet.⁷¹

Karakoç’un bu tezinin tecessüm edeceği habitat, devlettir. Bu devlet her şeyden önce bir ülkü, bir ideal ve erdem devletidir. Karakoç bu ideal devletin siyasal formasyonunu Aristoteles ve Farabi’de olduğu gibi belirli erdemlere dayalı site devleti şeklinde düşünür. Fakat onlardan farklı olarak **bu** aracın amaca dönüştürülmediği ya da putlaştırılmadığı toplumu önceleyen demokratik bir site olacaktır. Diriliş er/eren/pirlerinin ödevi mutlak olarak gerçekleşmesi bakımından ütöpk gibi gözükten ideal siteyi kurma gayreti göstermeleridir.⁷² Görüldüğü gibi Karakoç’un erdem sahibi diriliş eri ve misyonu erdemli devlet ile doğrudan ilişkilidir. Fakat Karakoç’a göre mevcut şartlarda tüm insanlık için tek bir medeniyet ve devlet oluşturmak tam olarak mümkün değildir ya da şimdilik bir ütopya olabilir. Zaten medeniyet iddiası barındıran ve “olması gereken”e yönelen her siyasal tezinin belirli bir ütöpk yanı vardır.⁷³ Fakat Karakoç’a göre İslam dininde bu toplumu ve devleti oluşturacak ilke ve ahlak bilkuvve olarak mevcuttur. İslam Medeniyeti son aşamada bir İnsanlık Medeniyeti olma liyakatine haizdir. Ona göre bu konuda çizilmesi gereken yol haritası Kur’an kıssalarında verilmiştir. İnsanın tüm imkân ve kapasitelerini kullanmayı içeren bu yöntem Hz. Yakub’un oğullarına öğütünde Müslümanlara bir yol haritası çizmektedir:–

“Tek kapıdan değil, bütün kapılardan girmek gerekir. Hem kişi hem devlet, hem toplum, hem ülke, hem iman, hem medeniyet, hem barış, hem savaş, hem ledün, hem politika kapısından. Çok boyutlu, çok cepheli, çok karmaşık, uzun vadeli, dallı budaklı, dolaylı dolambaçlı bir çalışma sistemiyle bir noktaya varılabilir. Ancak, kapının kapı olduğunu, şehir olmadığını unutmamak şartıyla. Yani amacı araç yapmamak şartıyla.”⁷⁴

⁷⁰ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 33, s-87.

⁷¹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 142-143.

⁷² Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 45-46.

⁷³ Veli Urhan, *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem* (Ankara: Fol Yayınları, 2020), 21.

⁷⁴ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, 120-121.

Yeni bir oluşum, yeni bir hedef ve yeni bir dirilişi ortaya koyacak bir örgütlenme biçimi ve model üretmek gerekmektedir. Bu model yeni deneyimleri beraberinde getirecek ve medeniyetin karakterini teşkil edecektir. Cenneti yitirme bu örgütlenme modelinin aslında ilk adımını teşkil eder. Çünkü Karakoç'a göre "bulmak için yitirmek gerekir."..... Bu bağlamda yine Âdem ile Havva örneğine başvuran Karakoç'a göre cennette Havva'nın Adem'e "ikinci ben" olarak eklenmesi bir dışa doğru gidiş daha açık bir ifadeyle Havva'nın gelişi ilk toplanma yeri olan cennetten bir dağılma ya da "yabancılaşma"nın başlamasıdır. Diğer medeniyetler ile karşılaşma ile başlayan ölümcül alışveriş nihai anlamda medeniyetin eski güvenine kavuşmasına tahkim edilmiş olarak daha da gelişmesine yol açar. Bunun için "çerçeveyi kırmadan çerçeveyi aşmak, kabuğu zedelemeyen dışarıya neşvünemasını duyurmak" ile mümkün olabilir. Öteki benler ile karşılaşmayı temsil eden söz konusu bu durum Cennetten kovularak yine Cennete ulaşacak Adem'in ya da insanın yazgısı olarak etiketlenir. Karakoç'a göre Hz. Âdem ile Havva'nın hayatlarında bir kader olarak yaşanan, her insan ve medeniyetin ömründe sürekli tekrar eden bir şemadır: **"Saf ve masum çocukluk ve Cennet hayatı yaşarlar, sonra bir nevi dışilerini doğururlar, sonra onunla diyalogdan dışa açılış, öbür medeniyetlerle boy ölçüşme başlar. Bu öylesine çetin bir varoluş sınavıdır ki, bunu başaramayan medeniyetler kaçınılmaz düşüşe uğrarlar, tarihin dehlizine, bodrumuna gömülürler ama bu imtihandan başarıyla çıkıp kendi olgunluğunu bütünleyenler, tekrar Cenneti bulmuşçasına kurtuluşa ererler."**⁷⁵ Karakoç'a göre düşüş ve yıkılış unsurların çözülüşüdür. Modern dünyanın "ayrılın" çağrısı karşısında⁷⁶ meydana gelen çözülmeye karşı diriliş ise, unsurları yeniden bir araya getirdikten sonra üflenecek ruhla varoluştur. Karakoç söz konusu bu düşüş ve diriliş, yine kıssalar üzerinden hareket ederek temellendirir. Hz. İbrahim'in hayatı ve onun kuş parçalarını tepelerden çağırarak kuşun dirilişi ile medeniyetin dirilişi özdeşleştirilir.⁷⁷

Daha güncel bir deneyim olarak Osmanlı modeli ve deneyimi Karakoç'a göre bu konuda bir hareket noktası olabilir fakat onu taklit ederek değil onu aşarak bu modeli inşa etmek gerekir.⁷⁸ Medeniyeti temellendirmesini doğrudan Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar üzerinden yapan Karakoç'un amacı diriliş erinin önündeki temel problematiği oluşturan epistemolojik engelleri aşmaktır diyebiliriz. Bu doğrultuda varoluşsal dönüşüme neden olacak anlamların izinden hareket ederek varoluşu, sürekli güncellemeye ve anlamı yeniden üretmeye

⁷⁵ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 17-19.

⁷⁶ Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 82.

⁷⁷ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 81.

⁷⁸ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 122.

matuf kıssalara yöneltir. Bu bağlamda Karakoç *Yitik Cennet*'te sekiz kapısıyla nitelediği Cenneti sekiz peygamber üzerinden açıklımlayarak medeniyet ufku olarak idealize eder: Hz. Âdem, her ne kadar ilk insan olsa da aslında hakikatin tecellisidir. Çünkü hakikat Hakikat-ı Muhammedi'dir. Hz. Nuh her ne kadar insanlığı kurtuluş gemisine alsa da asıl Kurtuluş Gemisi O'nun getirdiği İslam'dır. Hz. İbrahim putları kırarak Millet'i kurandır. Hz. Yusuf hükümranlılığı bir işaret bir nişan olurken Hz. Musa O'nun toplum kuruculuğundan bir müjdedir. Hz. Süleyman ise O'nun Devleti'ni Levh-i Mahfuzdan yeryüzüne indirerek nakşetmiştir. Hz. Yahya tebliğin sesini yükselten, Hz. İsa ise O'nun muştı cephesidir. Hz. Peygamber O'nun bütün cephelerinin bütünleşmesidir. Çünkü Yitik Cennet, Hz. Muhammed nezdinde yeniden Bulunmuş Cennet'e dönüşmüştür.⁷⁹

Medeniyet üzerinden tezini ortaya koyan Karakoç'a göre bir inanç, bir düşünce ya da bir dünya görüşü kitlelere mal olduğunda yaşayabilmesi için ya bir medeniyet oluşturmak ya da bir medeniyetle kaynaşmak zorundadır.⁸⁰ Bu bağlamda Karakoç toplumsal yaşamın hemen her alanını kuşatan kültür kavramına müracaat eder. Çünkü "her kültürün kendine özgü bir örneği, kendini yaratan güçlere özgü bir düzeni vardır."⁸¹ Kültür ve medeniyet kavramları yeni bir "iktidar" ve "hegemonya" biçimi olarak tezahür eder. Hegemonya toplumsal vasatı belirleyen ortalama kültür üzerinden gerçekleşen bir iktidar biçimidir.⁸² Nitekim Nurettin Topçu da *Kültür ve Medeniyet* adlı eserinde kültürü *hegemonya* yerine *hakimiyet* ile izah ederek bu anlamda toplumsal bozulmayı da "hakimiyet eşyanın eline geçirildi ve eşya insanla izah edilecek yerde, insan eşya ile izah edilmeye başlandı" şeklinde ifade eder.⁸³ Söz konusu anlamda belirli toplumsal koşulların çevresinde örgütlendiği anahtar bir kavram olan *kültür* bu bağlamda siyasi bir boyuta bürünmüş olur. Çünkü belirli değerler seçkisine bağlı duyarlılıkların ön plana çıkarılması belirli bir politik öznellik biçimi olarak okunabilir.⁸⁴ Fakat Karakoç kültürü, söz gelimi Terry Eagleton'ın *Tanrı'nın Ölümü ve Kültür* adlı eserindeki tespit ettiği gibi "temel değerleri, törensel pratikleri, duygusal sembolizmi, tinsel içe dönüklüğü, ahlaki gelişimi, ortak kimliği ve bir toplumsal misyonu içeren" dinin etkisinin zayıflaması karşısında onun yerini alabilecek en yakın aday olarak görmez.⁸⁵ Kültür, insani edimlere dayalıdır fakat referansını ve standardını aşkın olan belirler. Nitekim Karakoç'a göre kültür medeniyetin fizyolojisidir. Ayrıca bu yaklaşımıyla Karakoç kültür kavramına

⁷⁹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 131.

⁸⁰ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 19.

⁸¹ John Dewey, *Özgürlük ve Kültür*, çev. Vedat Günyol (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988), 24-27.

⁸² Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 326.

⁸³ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2018), 23.

⁸⁴ Terry Eagleton, *Kültür Yorumları*, çev. Özge Çelik (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016), 68.

⁸⁵ Terry Eagleton, *Tanrı'nın Ölümü ve Kültür*, çev. Selin Dingiloğlu (İstanbul: Yordam Kitap, 2014), 160.

farklı bir bakış açısı getirir. Çünkü ona göre örneğin Ziya Gökalp kültürü milli, medeniyeti ise milletlerarası kabul eder. Fakat Karakoç'a göre medeniyet İslam Medeniyetidir ve kültür de belirli ırk veya uluslara ait değildir. Bu bağlamda İslam Medeniyeti denildiğinde İslam kültüründen bahsedebiliriz. Kültür medeniyetin işler halidir. Karakoç'a göre ırkların gerek kültür gerekse medeniyete katkısı mizaç katkısı olabilir. Çünkü mizaç davranışlara insanın damgasını vurarak kişilikteki nüansları belirler.⁸⁶ Buradan hareketle söz gelimi Arab'ın mizacı yatınlığına uygun biçimde İslam medeniyetinin bilim ve düşünce yönüne; Acem mizacı sanat ve edebiyata; Türk mizacı ise örgütlenme ve yönetime daha çok katkı vermiştir. Aksi durum medeniyeti indirgeme ve aşırı nesnelleştirme sonucunu doğurur.⁸⁷ Bu yaklaşımıyla Karakoç kültürü onu oluşturan millete atfedilen⁸⁸ Nurettin Topçu gibi düşünürlerden de ayrılırken kültürü medeniyetin basit bir ikizi olarak görmekten öte irfana giden yolda "hayatın kalıbı" olarak gören Cemil Meriç'e yaklaşır.⁸⁹ Karakoç'a göre diriliş eri de belirli bir mizaca sahiptir. Bu mizaç metafizik mizaçtır. Çünkü insanın bir ülke, bir toplum veya insan çıkmaza saplanmış ve bundan kurtulma ümidini büsbütün yitirmemişse bundan kurtulma çabası için gerekli olan "metafizik gerilim" e ihtiyacı vardır. Mistisizmden de ayrı olan bu anlayış ve onun getirdiği gerilim, ruhu statik bir yorumdan dinamik bir duruma, aktif bir kavrayış ve değişim arzusuna götüren bir gerilimdir.⁹⁰ Kitleleri harekete geçiren ve idare eden gerilimler, tarihi ve toplumsal dinamiklerden insanlığı dirilişe götürecektir şuurlu ve sürekli bir gerilimi temsil eder.

Sonuç

Karakoç kriz içerisinde olan bireysel ve toplumsal hayatın inşa ve idamesini sağlayacak medeniyeti İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda yeni bir irtibat tesisinin imkânında arar. Bu bağlamda onun insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı umduğu bu yolculuk teklifi belirli bir yaşam tarzını içerir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin kurucuları ise peygamberlerdir. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Karakoç'un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılmasını gösteren bir "olma" durumuna

⁸⁶ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 44.

⁸⁷ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 10-11.

⁸⁸ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, 20.

⁸⁹ Cemil Meriç, *Umrandan Uygarlığa* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 92.

⁹⁰ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2009), 88-93.

gönderme yapar. Diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içererek başlayan süreç nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir.

Düşmüş olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden diriliş ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Site devleti formatında tasarlanan bu medeniyet aynı zamanda demokratik bir karaktere sahiptir. Teklif ettiği varoluş kipini sembolik dille inşa eden Karakoç, her peygamberi dirilişe giden yolda farklı bir sembolle karşımıza çıkarır. Kıssalar üzerinden **anlatısının gücünü artırarak** yaptığı girişim ile **anlatısının gücünü artırmaya** yönelen Karakoç'un -şairliğinden olsa gerek- kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını zorladığı görülür. Ahlaki sağduyu üzerine kurulu bir öznellik ile İslam Medeniyeti inşa etmeye çalışan Karakoç'un teleolojik medeniyet tezinin son uğrağı ise başlangıç noktası "üzerinde bütün renklerin bulunduğu **güneş kuresu** gibi" olan "cennet"tir.

Karakoç'un medeniyet teorisi için sistematik bir diskur geliştirdiğini söylemek mümkün değildir. Bunun yerine onun kıssalar ve simgeler üzerinden inançlar ve metafizik tarihinin izlerini sürerek kendini sınırladığını ifade edebiliriz. Site devleti şeklinde idealleştirdiği İslam şehrinin yapısı açık değildir. Yeni bir aydın ve yeni bir hayat tarzına sık sık vurgu olmakla birlikte bunun deneyim alanındaki çözümlenmeleri oldukça muğlak olup eleştiriye açıktır.

Karakoç, günümüzde özellikle performans varlığı olarak tanımlanan insan karşısında iman, ideal, hayâ ve fedakârlık gibi kelimelerle tanımladığı diriliş eri ile medeniyeti yeniden inşa etmenin fitilini ateşlemeye çalışır. Her ne kadar antitez ve sentez kelimelerine mesafeli olsa da modernleşme karşısında bir cevap olan medeniyet tezi yine modern bir öneri olarak karşımızda durmaktadır.- Fakat medeniyeti inşa edecek özneye ontolojik güvenin zemininin yeniden inançlar üzerinden sağlanmasıyla, estetize edilmiş hakikat güzellemleri karşısında onun tezi son derece önemlidir. Bu bağlamda onun girişimini İslam nezdinde hakikati nihayetinde yeni bir öznellik biçimi oluşturacak bir tercih ve o sese kulak verecek toplumun yönelimleri ile inşa girişimi olarak görmek gerekmektedir. Kavram yerine kıssaları öne çıkarıp bu bağlamda medeniyeti sadece ilişkiler, çıkarlar, duygular ve arzular bakımından temellendiren seküler anlayışlardan farklı olarak bir şeyi, başka bir var olanın varlık zemininde arayarak, daha açık bir ifadeyle hakikati referans alarak onu anlam ve zamansallıkta Kur'an ile asli bir rabıta içinde araması da farklı bir arayışı seslendirmektedir.

Diriliş erinin belirli bir sahneyi tasavvuru sonucu kendisini konumlandırarak yeni varoluş kazanmasını içeren bu tez, olması gereken ile olan arasında varlık kazanan insan için yeni bir imkân olarak durmaktadır. Bu imkân “Neye inanmalıyım?” şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile “Nasıl inanmalıyım?” sorusuna karşılık gelen ve öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulanacağına karşılık gelen olumsuzluk alanı arasındaki dengelerin kurulması ile mümkün olabilir. **Fakat** “Nasıl?” sorusu karşısında Karakoç’un çözümlemeleri **deneyim yoluyla** açığa çıkan **hakikat deneyiminde** diriliş erine /özneye rehberliği açıklamaya fazlasıyla muhtaçtır. **Fakat** Karakoç’un diriliş hamlesine başladığı dönemin tarihsel koşullarında dünyayı algılama biçimine bağlı olarak ortaya koyduğu hakikat arayışını kendi sosyo-kültürel bağlamında okuduğumuzda onun ilham verici tezinin değerini taktir ettiğimiz gibi zihnimizi de olası yanılgılardan sakındırmış oluruz. Kanaatimizce Karakoç’un güncelliğini ve gücünü koruyan en önemli şey, özellikle ontolojik ve metafizik varlığa dair kabullerin sorgulanmaya açıldığı transhümanizm gibi ütopyalar karşısında -tezi bir ütopya olarak kalsa bile- yaptığı uyarı, önerdiği ahlaki sağduyu ve insana yeniden ontolojik güvenini temin etme konusunda vermiş olduğu güven ve destektir.

Kaynakça

Arslan, İshak. “Ruhun Dirilişi Üzerinden Sezai Karakoç’u Okumak”. *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*. ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık. 295-306. İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011.

Baş, Münire Kevser. “Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Metafizik”. *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*. ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık. 235-248. İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011.

Baş, Münire Kevser. *Yapıtaşları: Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar*. İstanbul: Lim Yayınları, 2. Basım, 2015.

Begoviç, Aliya İzzet. *Doğu ve Batı Arasında İslam*. çev. Salih Şaban, İstanbul: Klasik Yayınları, 2006.

Davutoğlu, Ahmet. “Medeniyetlerin Ben-idraki”. *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 1-53.

Dellaloğlu, Besim. *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2020.

Dewey, John. *Özgürlük ve Kültür*. çev. Vedat Günyol, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988.

Duralı, Ş. Teoman. *Çağdaş Küresel Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 4. Basım, 2010.

Duran, Burhanettin. “Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi”. *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri*. ed. İsmail Kara & Asım Öz. 289-306. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 2013.

Eagleton, Terry. *Kültür Yorumları*. çev. Özge Çelik, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Basım, 2016.

Eagleton, Terry. *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür*. çev. Selin Dingiloğlu, İstanbul: Yordam Kitap, 2014.

Ferguson, Adam. “Of the General Characteristics of Human Nature”. *An Essay on the History of The Civil Society*. ed. Fania Oz-Salzberger. Part I, Section I. London: Cambridge University Press, Thirth Published, 2001.

Ferry, Luc. *Sevgi Devrimi*. çev. Emre Akçaoğlu, Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015.

Gözel, Özkan. *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.

Heidegger, Martin. “Metaphysics as History of Being”. *The End of Philosophy*. çev. Joan Stambaugh. 1-54. United States of America: University of Chicago Press, 2003.

Kalın, İbrahim. *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş*. İstanbul: İnsan Yayınları, 3. Basım, 2016.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 7. Basım, 2009.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2007.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998.

Karakoç, Sezai. *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 3. Basım, 2008.

Karakoç, Sezai. *Diriliş Muştusu*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003.

Karakoç, Sezai. *Diriliş Neslinin Amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 38. Basım, 2016.

Karakoç, Sezai. *Düşünceler I Kavramlar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2015.

Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.

Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.

Karakoç, Sezai. *Kıyamet Aşısı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 13. Basım, 2015.

Karakoç, Sezai. *Ruhun Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000.

Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2. Basım, 1999.

Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999.

Karakoç, Sezai. *Yitik Cennet*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 60. Basım, 2021.

Meriç, Cemil. *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: İletişim Yayınları, 23. Basım, 2016.

Perry, Ralph Barton. *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. Cambridge: Harvard University Press, 1954.

| Tatar, Burhanettin. *İslam Düşüncesine Giriş*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2016.

Topçu, Nurettin. *Kültür ve Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 15. Basım, 2018.

Ural, Şafak. "Kültür" Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler". *Safakural*. Erişim 02 Şubat 2022. <https://www.safakural.com/kultur-kavrami-ve-kapsami-uzerine-dusunceler>

Urhan, Veli. *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem*. Ankara: Fol Yayınları, 2020.

Vattimo, Gianni. *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, İstanbul: İz Yayıncılık, 1999.

Editörlük Kararı

Ad Soyad: [REDACTED]

Rol: [REDACTED]

E-posta: [REDACTED]

Kurum: [REDACTED] ÜNİVERSİTESİ

Karar Tarihi: 12-06-2022

Karar: Minör Revizyon

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: yayın için sunulan metin-Yitik Cennet.docx

Tarih:23-07-2022

Yitik Cennet: Ütopya mı Gerçek mi?

Düşüşten Dirilişe Sezai Karakoç'ta Medeniyet Meselesi

Emrullah Kılıç

Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
Dr., Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of Philosophy
Ankara /Turkey
ekilic0676@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0221-0944

Lost Paradise : Utopia or Reality?

From Fall to Resurrection A Question of Civilization in Sezai Karakoç

Abstract

This study aims to evaluate the conception of civilization that Sezai Karakoç tries to reveal based on his work titled *Yitik Cennet* (Lost Paradise), with its possibilities and limitations. Karakoç seeks the rebuilding and maintain the civilization that in crisis by establishing a new connection between Islam/truth and the life which will be established under the responsibility of intellectuals. According to Karakoç, intellectuals who relive the concrete Islamic ideal with its spiritual, social, political, economic, cultural, and aesthetic aspects will not be alienated from life, reality, and historical consciousness. In this sense, he places the situation or attitude of Islamic civilization on three main axes: The first, the metaphysical perspective that determines the theoretical basis; the second, view of the world and nature as a realism based on this perspective; the third is to surrender to the divine. The habitat that Karakoç's thesis will embody is the state. The state is, first and foremost, an idea, a form of ideals and virtues. Karakoç considers the political formation of this ideal state as a city-state based on particular virtues, as in Aristotle and Farabi. Karakoç's proposal is labeled with a lifestyle based on moral common sense, including achieving human metaphysical goals. Thus, a balance will be established between reason and sensitivity; with this harmony, the possibility of rebirth will be found by making room for belief and morality. While the roadmap of this civilization, which differs from contemporary civilization theories in terms of its source and function, is created with the parables of the Qur'an, its founders are the prophets. Resurrection, a new organizational model, produced for humanity, is not the antithesis or synthesis of any view

but is a third way that brings the tendency to non-being back into existence. This path in question is based on an orientation with three perspectives: First, man's view of God; second, man's self-view; third, man's view of things. According to Karakoç, in this triple combination, the resurrectionist has the opportunity to establish the harmony and balance that he could not establish before within the framework of the spirit of resurrection. The reference value of the resurrection civilization is love. In Karakoç's thought, like in Yunus Emre and Mawlānā, love, the metaphysical power that defeats the devil, is the fundamental value. This path of existence, which can be read as a result of Karakoç's view of *Being*, refers to a state of "being", which shows that the ideal is met with a notion instead of a concept by turning its direction first to its essence while traversing its existence in its journey of becoming. Although Karakoç's seminal proposal, which will build civilization as a new attempt at subjectivity and provide ontological trust to the subject through beliefs, is significant, it remains ambiguous about the problems encountered in the field of experience.

Keywords: Philosophy Islam, Civilization, Lost Paradise, Resurrection, Sezai Karakoç

Yitik Cennet: Ütopya mı Gerçek mi?

Düşüşten Dirilişe Sezai Karakoç'ta Medeniyet Meselesi

Öz

Bu çalışma Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* adlı eserinden hareketle ortaya koymaya çalıştığı medeniyet tasavvurunu imkân ve sınırları ile soruşturmayı amaçlamaktadır. Karakoç, kriz içerisinde olduğunu düşündüğü medeniyetin yeniden inşa ve idamesini İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda kurulacak yeni bir irtibatın tesisinde arar. Ona göre, ruhi, sosyal, politik, ekonomik, kültürel, estetik yönleriyle somut İslam ülküsünü yeniden hayata geçirecek olan aydınlar hayata, realiteye ve tarih şuuruna yabancılaşmayacaklardır. Bu anlamda İslam medeniyetinin durumlanışını ya da tavrını üç ana eksene oturtur: Birincisi, teorik temeli belirleyen metafizik perspektif; ikincisi, bu perspektife bağlı bir realizm olarak dünya ve doğa görüşü; üçüncüsü ise ilahi olana teslimiyet. Karakoç'un bu tezinin tecessüm edeceği habitat, devlettir. Devlet her şeyden önce bir ülkü bir ideal ve erdem devletidir. Karakoç bu ideal devletin siyasal formasyonunu Aristoteles ve Farabi'de olduğu gibi belirli erdemlere dayalı site devleti şeklinde düşünür. Karakoç'un teklifi insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı içeren ahlaki sağduyuya bağlı bir yaşam tarzı ile etiketlenir. Böylece akıl

ile duyarlılık arasında denge kurulacak; bu uyum ile inanca ve ahlaka da yer açılarak yeniden doğuşun imkânı bulunabilecektir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin yol haritası Kur'an-ı Kerim kıssaları ile oluşturulurken kurucuları da peygamberlerdir. İnsanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli olan diriliş, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi olmayıp, hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Söz konusu bu yol üç perspektifli bir yönelim üzerine kurulur: Birincisi, insanın Allah'a bakışı; ikincisi, insanın kendine bakışı; üçüncüsü, insanın eşyaya bakışı. Karakoç'a göre diriliş eri bu üçlü kombinasyon içerisinde daha önce kuramadığı uyum ve dengeyi diriliş ruhu çerçevesinde kurabilme imkanına kavuşur. Diriliş medeniyetinin referans değeri ise *sevgidir*. Karakoç'un düşüncesinde tıpkı Yunus Emre ve Mevlana'da olduğu gibi şeytanı yenen metafizik güç olan *sevgi* temel değerdir. Karakoç'un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılanmasını gösteren bir "olma" durumuna gönderme yapar. Karakoç'un yeni bir öznellik girişimi olarak medeniyeti inşa edecek ve özneye ontolojik güvenini inançlar üzerinden sağlayacak ufuk açıcı teklifi son derece önemli olmakla birlikte deneyim alanında karşılaşılabilecek sorunlarla ilgili hususlarda muğlak kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, İslam, Medeniyet, Yitik Cennet, Diriliş, Sezai Karakoç

Giriş

İnsan, teklifsizce, özgürlük ve sorumluluğa öncel biçimde yaşadığı cennetten dünyaya indirilmesi sonucu bir özne olarak şimdi-burada seçimler ve sorumluluklar yurdunda konaklayarak var olmaya başlamıştır. Tanrı'nın teklifini kabul etmesiyle birlikte başlayan bu süreç aynı zamanda insan olma ya da öznellik sürecidir. Karakoç'a göre, cennette hiçbir sarsıntıya uğramadan yaşayan insanın dünyaya "düşüş"ünden sonra başlayan yolculuğu insanı sorumluluk sahibi kılan çileli olmakla birlikte tıpkı yurdundan çeşitli sebeplerle ayrıldıktan sonra geri dönen insanın bağlılığına benzer biçimde ona "bahşedilen" yeni bir hayatın yolculuğudur. Diğer bir deyişle, söz konusu yolculuk insanlığın metafiziksel amacına ulaşabilmek için kurduğu yaşam tarzı ve gerçekleştireceği tüm çevreyi içeren medeniyet yolculuğudur.¹ Söz konusu bu yolculuk "iyi yaşam idealine" imkân sağlayan düşüşü *dirilişe* dönüştürecek anlamlı bir metafizik öykünün ya da varoluş ısrarının adıdır. Kaynağı ve işlevi

¹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 10.

bakımından modern medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin esas kurucuları ise peygamberlerdir.²

Diriliş, modern bir “medeniyet” tezidir.³ Hatırlanacağı üzere medeniyet söylemi Cumhuriyet dönemi İslâmcılığının önemli isimlerinden Necip Fazıl Kısakürek’in eserlerinde de oldukça önemli bir yere sahiptir ve bu söylem Kısakürek’in yazılarında hem Müslümanların hem de insanlığın felahı için alternatif bir çözüm olarak karşımıza çıkar. Medeniyet kavramı Cumhuriyet dönemi İslâmcılığında “İslâm Medeniyeti” kavramı olarak Batı modernitesine alternatif bir yapı ve model oluşturma gayretinin merkezi kavramı olur. Sezai Karakoç’un, söz konusu bu kavramı “diriliş” etrafında bir örgütlenme modeli olarak ortaya koyan en iyi isim olduğunu söyleyebiliriz.⁴ Bu bağlamda her ne kadar Karakoç medeniyeti liberalizm, sosyalizm, milliyetçilik gibi modern anlatılar karşısında konumlandırırsa da modernliğin asıl ütopyası temelde kültür ve medeniyettir. Bunun nedeni ise farklı hayat tasavvurlarının bir arada yaşamasını mümkün kılabilmesidir.⁵ Söz konusu bu teoriler ekseriyetle aşkın referanslardan ziyade insani eylemlere dayalı üstün bir medeniyet projesi olarak ortaya çıksalar da⁶ Karakoç medeniyete bunlardan farklı olarak yeni bir içerik yüklemeye çalışır. Söz konusu bu tutumu, onun, daima çağın gündemi olan kavramlarıyla girmiş olduğu hesaplaşmanın yansıması olarak okunabilir. Fakat Karakoç bu hesaplaşmayı kendi metafiziksel hakikatini ortaya koyabileceği ılımlı bir dil ve üslupla yapar.⁷ Hatırlanacağı üzere kültür kavramı ile de çoğunlukla eş anlamlı ve tamamlayıcı olarak kullanılan “medeniyet” “medine”den geldiği gibi “medeni” sözcüğü de “şehirli” anlamına gelir. Özellikle sanayileşme dönemi akabinde ortaya çıkan şehirler, yeni bir yaşam tarzını belirleyen talepler ve davranış formları neticesinde oluşmuştur.⁸ Yabancı ile karşılaşmanın en muhtemel olduğu yer olması bakımından şehir medeniyet, medeniyet şehir olarak düşünülür. Modernliğin karakteri olan medeniyet, tarihsel öznenliğin ürünü olup esasında kültürü aşan bir içerikle etiketlenir.⁹

² Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 16.

³ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 20.

⁴ Burhanettin Duran, “Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi”, *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri* ed. İsmail Kara & Asım Öz (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları), 2013, 291-292.

⁵ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020), 29.

⁶ Ralph Barton Perry, *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. (Cambridge: Harvard University Press, 1954), 356.

⁷ Münire Kevser Baş, “Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Metafizik”, *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*, ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık (İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011), 236.

⁸ Şafak Ural, “Kültür” Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler”, *Safakural* (Erişim 02 Şubat 2022).

⁹ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 33-37.

Karakoç bugün kriz içerisinde bulunduğunu düşündüğü medeniyeti Batılı paradigmaların ilerleme- gerileme dikotomisi içerisinde çözümlemeyi. Karakoç'un işaret ettiği bu anlayışın temeli tek boyutlu zaman kavrayışı ile şekillenen seküler bir sistemdir. Bunun temelleri İskoç Aydınlanmasına kadar götürülebilir. Nitekim söz konusu aydınlanmanın önemli düşünürlerinden Adam Ferguson'a göre toplumlar ilkelikten medeniyete doğru ilerler. İlerleyen bu toplum "civalı toplum" olarak isimlendirilir. Bu toplum aynı zamanda din, politika ve ahlaki sistemler gibi tarih üstü olarak görülemez. Kendiliğinden oluşan bu toplum, insan ihtiyaçlarına göre şekillenen "sivil toplum"dur.¹⁰ *Çağdaş Küresel Medeniyet* adlı eserinde Teoman Duralı da "ilerleme" yi esas alarak ihtiyaç üreten ve bunu kamçılayan iktisadi toplumu bir zihniyetin arkaik zemini olan İngiliz-Yahudi medeniyeti olarak niteleyerek olumsuzlar.¹¹

Karakoç, Kur'an-ı Kerim'deki kıssalardan hareketle medeniyet teorisi çerçevesinde mevcut yaşam biçimleri karşısında yeni bir varoluş kipi sunmaktadır. Sözü edilen bu durum, diriliş erinin kuracağı bağlantılarla diriliş eri, ereni ve piri olarak hem onun yetkinleşmesini sağlar hem de yürüyeceği yolla "yitik cenneti" bulma arayışını sürdürür. Diriliş eri ile sembolize edilen bu yolculuk Karakoç tarafından sembolik dil ile inşa edilir. Onun entelektüel bakışının ürünü olan bu dil aynı zamanda *Varlık* görüşünün bir sonucudur. Bütün kozmosu *Varlık* tezahürü ve lütfu olarak gören Karakoç'un kıssalar ile anlattığı diriliş yolculuğunda kullandığı dil, kadim geleneğin de sık başvurduğu dini kavramların üstünde bir dil olup aynı zamanda onun edebi tutumunu yansıtır. İslam'ın ilk kaynağına referansla hem geleneği korumayı hem de hedeflerini gerçekleştirmeyi mümkün kılacak bir modernleşme ihtiyacını karşılamayı amaçlayan Karakoç'un bunu yaparken geçmişin büyüklüğüne öykünen bir muhafazakârlık üretmekten ziyade İslâm medeniyetinin yaratıcılığını modern dönemde korumaya ve açığa çıkarmaya yönelik bir İslâmcılık ürettiği söylenebilir.¹²

Tüm bu hususlardan hareketle çalışmamız Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* merkezli yeni bir insan olan diriliş insanının medeniyet inşasını inceleyecektir. Bu bağlamda "Neye inanmalıyım?" şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile "Nasıl inanmalıyım?" sorusuna karşılık gelen öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulandığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Düşüşten Dirilişe: Medeniyet Yolculuğu

¹⁰ Adam Ferguson, "Of the General Characteristics of Human Nature" *An Essay on the History of The Civil Society*, ed. Fania Oz-Salzberger (London: Cambridge University Press, 2001). 7- 16.

¹¹ Ş. Teoman Duralı, *Çağdaş Küresel Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2010), 19.

¹² Burhanettin Duran, "Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi", 29.

Bugün insanlığın kriz içerisinde olduğu tespitini yapan Karakoç'a göre yaşanan kriz, siyasi, ekonomik ya da zihniyet krizi olmanın ötesinde kelimenin tam anlamıyla bir "ruh" yani "metafizik" krizidir. Krizin çözümü, yeni yorum ve yeni tezlerle inşa edilecek kültür ve medeniyetten başlayacaktır.¹³ Karakoç'un *düşmüş* olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden *diriliş* ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Çünkü ona göre toplumlar ancak tezlerle yaşarlar. Bu tez, az önce ifade edildiği gibi onların deneyimlerinden, geçmiş tecrübelerinden faydalanmış olsa da herhangi bir antitez veya sentez değildir.¹⁴ Karakoç'un tezi, diriliş nezdinde var olmak ve yok olmak dikotomisi ya da *med* ve *cezri* karşısında üçüncü bir yol olarak bizi karşılar. Çünkü ona göre bozulmuş, çöküş, yıkılış hiçliğe yani *cezre* gidişe, doğuş, büyüme ve yükseliş gibi kelimeler ise varoluş ve açılımları yönündeki *med* hadisesine tekabül eder. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren yeni bir yoldur. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* adlı eserinde diriliş şöyle ifade edilir:

Tabiatla diriliş, yenilenerek tekrarı; tarihte diriliş, geçmişten hız ve güç alarak, anılara ve özelemlere dayanarak, realiteyi de gözden kaçırmayarak yeni bir tarihi-sosyolojik yapı oluşturmayı; metafizik planda ise bir cezalandırmanın bitişi, yeni bir mükafatlandırmanın başlangıcı perspektifi içinde, yeni bir dinamizme kavuşmayı ifade eder.¹⁵

Bir toplumu, ülkeyi ya da milleti değerlendirmenin en geçerli yolunun onun medeniyet perspektifi olduğunu ifade eden¹⁶ Karakoç'a göre medeniyet hayatımızın her safhasında, duygular, düşünceler ve eylemlerle sürekli karşılaşılan bütüncül bir hadisedir. Daha açık bir ifadeyle Karakoç'a göre medeniyet inanç, ahlak, estetik, bilim gibi insanın her anı ve hareketi ile ölçülür. Bu nedenle "temel tez, 'medeniyet tezi'dir. Medeniyet, zaten İslâm ve İman medeniyetidir."¹⁷ Medeniyet "dinin en uzağa ulaşan halesidir."¹⁸ Karakoç'a göre "düşmemiş" tabiri caizse cennetini yitirmemiş medeniyet yoktur. Fakat önemli olan medeniyetin düşmesi değil, "dirilmesiz ölüme dönüşmeden doğrulmasını bilmesidir."¹⁹ Meydana gelecek bu diriliş için metafizik döneme ihtiyaç vardır ve bu dönem "mağara" ile sembolize edilir. "Mağaralar aydınlığa çıkmak içindir, bu uykular uyanmak içindir."²⁰ "Işığın değerini bilmek için

¹³ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008),115.

¹⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 106.

¹⁵ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 60-61.

¹⁶ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 34.

¹⁷ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s.72.

¹⁸ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s. 65.

¹⁹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2021), 11.

²⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003), 72.

karanlıkların mahpusu olmak gerekir”²¹ diyen Karakoç mağara dönemini gerçek olan ile iğreti olanın farkını ayırt etmenin, Hz. İbrahim gibi ateşlerden geçerek hakikat hiyeroglifini çözebilmesinin mekâmı olarak sembolize eder.²² Yeni insan ile başlayacak olan diriliş yolculuğu nihai anlamda bu dirilişinde kendi geleneğini tekrar yakalayacaktır. *Diriliş Neslinin Amentüsü* adlı eserinde kendisini de bir diriliş eri olarak tanımlayan²³ Karakoç’a göre diriliş bir yaşam öyküsü, kendini yeniden yaşama girişimi, ortaya değer koyma eylemidir.²⁴ Diriliş insanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli,²⁵ bir dünya görüşü ve yaşam tarzı davasıdır. Diriliş hamlesi, inşacı bir hareket olarak tedrici biçimde ilerler. Diriliş durmadan biçimlenmek ve bilinç kılıcını sürekli bilemektir.²⁶ Medeniyet hadisesi çok cepheli kompleks bir gerçeklik olduğundan yeniden doğuş ve diriliş başkaldırı ve kıpırdanış gibi durumlarla mümkün olamaz. Aceleyle girişilen hareketler başarısızlıkla sonuçlanır ve aynı zamanda umutsuzluğa neden olur.²⁷ Bu bekleyiş için ülkü insanının sembolü Ashab-ı Kehf’dir. Çünkü genç diriliş eri bir çağrının cezbesi veya düşün çağılına kapılabilir. Bunun için kimi zaman zindanlarda, kimi zaman şehit olarak, kimi zaman toplumun masalında ve destanlarında bekleyerek gücünü toplayacaktır. Çünkü o maya, o düş günü geldiğinde kahramanlar elinde yükselecektir.²⁸

Söz konusu bu diriliş öncelikle *sağduyunun dirilişine* bağlıdır. Diriliş medeniyetinin parolası da budur. Çünkü sağduyu varoluşun en açık kanıtıdır. Karakoç’a göre Batı sağduyuyu sadece akıl ile irtibatlandırarak uyumsuzluğa ve çelişkilere neden olmuştur. Hatırlanacağı üzere modern döneme tahakküm eden Batı rasyonalitesi akıl karşısında geri kalan her şeyi nesneleştirme çabasına girerek beraberinde de pek çok problem ve krizi getirmiştir. Zaman zaman hümanizm, muhafazakârlık, bilimsellik ve postmodernlik gibi değişik görünümlemlerle tecessüm eden bu düşünceler, İslam düşünürlerinin de zihin haritalarını etkilemiştir.²⁹ İslam düşüncesinde klasik dönemde başarılabilen ve “yaşayan insan”a yönelik yaklaşımlar, tarihsel süreçlerde açığa çıkan “üretilen insan” etrafında “inanç”tan ziyade, “hakkındaki düşünce” üzerine yoğunlaşmıştır.³⁰ Nitekim Heidegger’e göre de aklın ilkeleri ışığındaki bilginin soyut otoriter kipi olan “kesinlik arayışı” ile öngörülemez gerçeklikler alanı

²¹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 57.

²² Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 57-59.

²³ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2016), 7.

²⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 19.

²⁵ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 108.

²⁶ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 7.

²⁷ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 62.

²⁸ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 71.

²⁹ Emrullah Kılıç, “Usûl ve Yöntem Arasında Modern İslam Düşüncesi: Benliğin İnşası -Taha Abdurrahman ve Burhanettin Tatar Örneği”. *Tetkik* 1 (Mart 2022), 1–20.

³⁰ Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 124-125.

olan hakikat nihai anlamda akıl ile irtibatlandırılıp kurgulanmış ve böylece Varlığın asli anlamının unutulmasına neden olmuştur.³¹ Doğu dünyasında ise sağduyu duyarlılık ile etiketlenerek düşünce yok sayılmıştır. Karakoç'a göre "duyularımız uçarılığa, aklımız taşlaşıp donmaya eğilimli" olduğundan sağduyu için bu iki unsur arasında denge kurmak gerekir. Bu nedenle Karakoç'a göre İslam sağduyusu ahlakidir. Söz konusu bu sağduyu; duygu ve akıl, mekânı ve zamanı, eşyayı ve tabiatı aşan bir bakış açısı ile kaynağını akıl ya da duyarlılık yerine ruhta bulunur.³² Böylece akıl ve duyarlılık arasında uyum ve denge kurulacak aynı zamanda inanca ve ahlaka yer açılarak yeniden doğuşun imkânı bulunabilir.

Karakoç'a göre işin temelini oluşturan metafizik perspektif ya da görüş hayati kökten anlamlandırılan yeni varoluş olarak konumlandırılmalıdır. Çünkü insanı insan yapan bu metafizik ile insanlık kendini yeniden kuracak ve kendini hep diri ve yeni tutacaktır. Söz konusu bu metafizik ile gerçekleşecek diriliş İslam'ın dirilişidir ve bu nedenle dıştan gelen "tanzimat", "ıslahat", "reform", "inkılap" ya da "devrim" gibi kavramlar bu kavramın muhtevasını kapsayamaz. Diriliş kendi dinamiklerimizden gelen öz ülkümüze, ideallerimize ve medeniyetimize uygun bir kavramdır.³³ Bu ülkeye bağlı bir tek Ülke (Özülke) ideali düşünen Karakoç'a göre bunun gerçekleşmesi öncelikle Tarih ve Kültür birliği ile olacaktır. Bunların oluşması da Diriliş İdeali'nin temeli olan Millet İdeali'nin oluşmasını sağlayacaktır. Karakoç'a göre böylece İslam Medeniyetinin Dirilişi gerçekleşecektir.³⁴ Bu diriliş İslam'ın nezdinde Hz. Adem'den ve Hz. Nuh'tan sonra insanlığın üçüncü atası olmayı temsil eden bir diriliş olacaktır.³⁵

Sezai Karakoç'un yeni insan olarak isimlendirdiği "diriliş insanı" üzerinden tasarladığı medeniyet de belirli kahramanlar ve semboller üzerinden ruhunu mayalar. Karakoç temellendirmesini soyut kavramlara dayalı bir nesnellik yerine düşünsel ve duyuşal tüm zihinsel halleri kapsayan öznel ile etiketler. Bu öznel köklere dayalı olmakla birlikte sadece en başta verilmiş tözsü bir entite değildir. Hakikatli yolda metafiziksel-ahlaki göndermeleri olan içtenlik, doğruluk, sabır ve fedakârlık gibi özneyi dönüştürücü tutumları içeren hak edilmiş bir liyakattir. Belirli bir *Varlık* kipine dayalı medeniyet organizasyonunu içeren söz konusu temellendirme "yitik cennet" in izine ermeyi amaçlayan ruha dayanır.³⁶ Bu

³¹ Martin Heidegger, "Metaphysics as History of Being", *The End of Philosophy*, trans. Joan Stambaugh (United States of America: University of Chicago Press, 2003), 20-21.

³² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998), 45-55.

³³ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 33-35.

³⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 64.

³⁵ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 65.

³⁶ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 100.

durum olguların diriliş eri tarafından tekrar yorumlanıp kendileştirilmesi veya temellük edilmesi olarak okunabilir.

Diriliş, kendini arayan insanın hareketidir. Bu bağlamda diriliş eri geleneksel toplumlardaki erdemlere paralel biçimde yaşamını misyonuyla özdeş görür. Söz konusu bu durum Karakoç düşüncesinde geleneksel toplumsal yapıdaki roller ile benlikler arasındaki özdeşliğe benzer bir yaklaşımın yansıması olarak okunabilir.³⁷ Çünkü ödevini yaşamak diriliş erinin şanındandır. Benliğin oluşumu ise ödevi ile girip kendini misyonu ile tükettikten sonra yeni bir ben olarak ortaya çıkmasıylaadır. Çünkü Karakoç'a göre ben (ego) ruha sınav için konuk olarak gelmiş yabancı gibidir. Benliğin ölümü ile esasında ruhun dirilişi gerçekleşmiş olur. Bu bağlamda benliğin ölümünü saf anlamda kendini terk etmeden daha ziyade bir kendilik katmanından diğerine intisap ederek bir anlamda kendini yenilemek olarak değerlendirmek mümkündür. Katmanlı yeni bir benlik varsayan Karakoç'a göre üç benlik modeli ile temsil edilen diriliş erleri-erenleri-pirleri varoluş misyonunda hakikat savaşçılarıdır.³⁸ Diriliş soyunun temsilcileri olan bu erler namaz ve oruç gibi ibadetlerle kendilerini hazırlayarak diriliş basamaklarını adım adım çıkarlar.³⁹ Böylece diriliş erinin varoluşunu dokuyan temel unsurların ben-idraki ile kapsamlı bir varlık bilinci ve davranış normları bütününe hazırlanılmış olunur. Çünkü bir medeniyetin kurulma/dirilmesi, yükselmesi ve öteki diğer medeniyetlerin muhtemel tahakkümlerine karşı direnebilmesini sağlayan temel unsur o medeniyetin ben-idrakidir. Söz konusu bu idrakin oluşmasını sağlayan nihaî etken de bireyin varlık sorunsalını anlamlı bir çerçeveye oturtan dünya görüşüne sahip olmasıdır.⁴⁰ Kendisi başta olmak üzere bu diriliş neslinin amentüsü anlamca ve eylemce bir "orman sesi gibi bir orkestra zenginliği" ile yüklüdür. Bu amentü sadece bir mutlu inanç değil, bir iş, eser tarih inşa etme ve coğrafyaya "hakikat rölyeflerini verme" mücadelesidir. Sürekli otokritiği gerektiren bu amentü ile benlikler erdem ve takva ile inşa ve ibdâ olur. Karakoç'un yaklaşımı düşünceyi hem Batılılaşmaktan hem de Doğululaşmaktan daha farklı biçimde inşa etmektir. Bu anlamda ruhun en temel kavramı olan "ibdâ" kavramına da müracaat ederek söz konusu inşayı soyut aklın belirleniminden kurtarmayı hedefler. Bu okumanın Kur'an'ı bilimsel veya rasyonalist bir okumadan ziyade Kur'an aklının (ayetlerin/değerlerin) yön verici ayrıcı özelliklerinin inşa olmasına imkân tanıyabilmeye yönelik bir ontolojiye dayalı okuma olduğu söylenebilir. Söz konusu bu bakış açısı özneye

³⁷ Emrullah Kılıç, *Metafiziksel İyi'den Değer'e Ahlakın Yolculuğu*, (Ankara: İlem Yayınları, 2022), 35-36.

³⁸ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 42-43.

³⁹ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 62.

⁴⁰ Ahmet Davutoğlu, "Medeniyetlerin Ben-idraki", *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 10-11.

tahakküm eden ontoloji karşısında bir tavır alışı seslendirir. Dolayısıyla diriliş eri diriliş ereni ya da piri olma hakikatin peşinde olmanın yolu ve yeni bir yorumu ve amentüsüdür. “Çağdaş bir kandil” olan amentü Müslümanlar için yeni bir varoluşun manifestosudur.⁴¹

Varoluşu ölü ruhun dirilişi olarak gören Karakoç’a göre söz gelimi Nietzsche’nin dediğinin aksine Tanrı ölmemiş, ruh ölmüş yani varoluş hikmetinden habersizleşmiş adeta kaçmıştır.⁴² Karakoç’un tezi Batı nihilizmine bir cevap olarak da okunabilir. Bilindiği üzere Tanrı ya da ruhun ölümünü ilan eden Nietzsche ile Avrupa nihilizmi hakikat güç elde etme iradesi biçiminde değere dönüşmüş “inancın” karşılığı da bir “perspektif”e indirgenmiştir. Tanrı’nın ölümü esasında temelci rasyonel düşüncenin ve metafiziğin sonunu simgelediği için hümanizmin de bunalımıdır.⁴³ Mevcut bu bunalımdan çıkıp yeni bir dünya inşa etmek için diriliş erinin öncelikle yapması gereken şey ise dünyayı yorumlamaktır. Karakoç’a göre yorum, yapmanın ve kurmanın ipucudur. Diriliş eri yorumladığı dünyayı yeni atılım ve eylemleriyle dönüştürecek ve nihayetinde insanlıkla bütünleştirecektir.⁴⁴ Söz konusu bu durum onun insanın tanımını çerçevesinde insan özgür iradesiyle yaptığı faaliyetleri amaca matuf *yönlendirilmiş bir faaliyet olarak görmesini ve diriliş erini* Batı geleneğinde olduğu gibi bilgi-bilgi arasındaki bir süreci işleten değil, iman, bilgi ve amel arasında kuracağı diyalektik ilişki sayesinde hakikate ulaşabileceğini düşünmesi sonucudur.

Nitekim Karakoç’a göre sadece bilgi ya da duyarlılık üzerine kurulmuş yapılar mevcut durumda krizlere neden olmaktadır. Dolayısıyla ahlaki sağduyu ile temellendirilmiş aklın inşa ettiği yeniden bir yapılandırılma ile medeniyeti inşa etmek gerekmektedir. Buradan hareketle Karakoç İslam’ı, medeniyetin tüm niteliklerinin kendisinden dal budak salacağı kök olarak görür ve dirilişi sistematik nesneleştirici bir yöntem yerine doğrudan Kur’an’dan kıssalar üzerinden tablolar aracılığıyla adeta zihinsel bir peyzaja yerleştirerek oluşturur.⁴⁵ Bu bağlamda *Yitik Cennet* adlı eserinde Müslümanların kurmuş olduğu medeniyette yaşadıkları hayatı “Adem’le Havva’nın Cennette öncesiz sonrasızmışçasına mutlu bir hayatı yaşadıkları zaman”a benzeterek yüceltir. Fakat “Batı’nın soluğu gelmeden önce” mümkün olan bu yaşam dışarıdan gelen soluğun dokunuşuyla değişmeye ve bozulmaya başlamıştır. “Dışarıdan gelen şeytanın çağrısını dinlemeye hazır kulağın hemen içeride hazır olması” bu durumu

⁴¹ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 24-28.

⁴² Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000), 11.

⁴³ Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*, çev. Şehabettin Yalçın (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 86.

⁴⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 54.

⁴⁵ İshak Arslan, “Ruhun Dirilişi Üzerinden Sezai Karakoç’u Okumak”, *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*, ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık (İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011), 302.

kolaylaştırmıştır.⁴⁶ Dolayısıyla bu tür durumlar karşısında sürekli yakaza halinde ve medeniyetin banisi olacak, inancını gaybla benliğinin psikolojisini hayâ ile taçlandırarak diriliş erinin⁴⁷ mevcudiyetine ihtiyaç vardır. Karakoç’a göre imanın sağladığı yeni farkındalık ufukları ile yetişecek diriliş erleri, varoluşu anlamlı hale getirebilecek ve modern insanın düştüğü anlamsızlıktan kurtulabileceklerdir. Bahsedilen bu yaklaşım Tanrı’nın ölümünü ilan ederek Nietzsche’nin dediği gibi köken önemsizliğini ifşa eden Batı düşünce geleneği karşısında *Varlık* çağının yeni bir yorumuna işaret eder. Fakat Karakoç’un yaptığı yorumlama bu konuda yapılan tarihsel yorumlamaları aşan bir değerlendirme olması hasebiyle de yeni bir boyut kazanır. *Varlık* fikrine dayalı metafiziğin nesneleştirici düşüncesi karşısında *Varlık*’ın manasını geçmişte yapılan bir gezinti olmaktan çıkaran Karakoç solmaya veya ölmeye yatmış bu düşüncüyü diriliş ile etiketleyerek yaratıcı bir ufuk verir. Heidegger’in ölüm ile tekil olarak irtibatlandırarak “dünya içinde olmak” ile kurmaya çalıştığı Da-sein yani beşerî varoluşu Karakoç “diriliş” ile Cennet üzerinden kurduğu farklı bir varoluş sahnesi ile yapmaya çalışır. Çünkü Karakoç’a göre olup biteni sadece burada olan ile irtibatlandırmak ya da bu dünyaya yerleştirmek “sürgün” edilmektir. Fakat Karakoç dünyadaki tecrübeyi de yok saymaz, onu da aşan bir öz ve akla gönderme yapan bu yaklaşıma bizi davet eder. Heidegger’de olduğu gibi hakikatin sadece yorumlar ve anlamlardan ibaret olmadığını ortaya koyan Karakoç’un yaklaşımı “kıyamet aşısı” olarak mottolaşır.⁴⁸ Hakikat, varlıkların toplamından daha fazla bir şey olduğundan⁴⁹ *Varlık*, hakikate ulaşmak için tüm duraklarından geçerek kendi macerasını kat eder ve nihai varağına yani kıyamete varır. Bu nedenle bu dünya öte dünyanın mayasıdır ve diriliş eri de kıyamet adamıdır.⁵⁰

Hayatı “varoluş”a yükseltmeyi amaçlayan Karakoç’un daha önce de ifade edildiği gibi *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek söz konusu bu yaklaşımı ile varlığın halini de bir yolculuk hali olarak gördüğü söylenebilir. İdeal düzlemde görülen *Varlık*-ın bir kere ve toptan verilmiş ya da olup-bitmiş bir şey olmasından ziyade hakikatine doğru yol olarak varolan bir şey olmasına gönderme yapan bu tasavvur bize varlığın kendini *durumsal* olarak gösterip *oluşallığında* duyup-anlamamıza karşılık gelir. Bir başka ifadeyle Varlığı sabitlik ya da *durmak* üzerinden değil de *olmak* üzerinden düşünmeye karşılık gelen bu kavrayışta özne için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne ya da fitratına çevirmeyi temel alan bu hadise “kavramlardan ziyade, duya-düşüne ya da seze-düşüne

⁴⁶ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 7-11.

⁴⁷ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 45.

⁴⁸ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 28.

⁴⁹ İbrahim Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2016), 46.

⁵⁰ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, s. 7-9.

veyahut da imgeleye-düşüne fehm edilen bir hadisedir.” İdeal olanın kavram yerine *mefhum* olarak muhatabını karşılama gösteren bu görüşe göre “olma” tam olarak kavranamayacağından hakikatin de kavram yoluyla anlatılmadığı ifade edilebilir.⁵¹ Kavram yerine *olayın* vukuu ile kalbin/gönlün/vicdanın inkılap suretinde uyarılarak düştüğü “durumdan” yeniden “oluş” a geçebilmesini temsil eden bir yol⁵² olup diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içerir. Çünkü olay, zaman-mekân algısına bağlı nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir.⁵³ Karakoç’un kıssalardaki *olaylar* üzerinden kavramsal analizlerden ziyade yeni bir varlık tarzları kazanan diriliş erlerinin varoluş tarzlarını yansıttığı söylenebilir.

Karakoç’un dini-metafizik olarak nitelendirilebileceğimiz kıyamet vurgusunu yaşanan krizleri aşmada fenomenal gerçeklikleri sadece akıl ya da duyarlılık üzerine kurulu bir çözüm yerine gaybı da içine alan bir sistemle görünmeyen (gayb) ile görünen (şehâdet) arasında teorik ufukları genişletip pratik hayata egemen olan tahakkümü bertaraf etmek istemesine gönderme yapar. Böylece kutsiyeti ve gaybı soyutlayan seküler yorumlar yerine onları armağan olarak gören yeni bir benlik modeli temellendirmeye çalışır.⁵⁴

Medeniyetin asıl kurucuları olan peygamberler ile birlikte diriliş ruhunu harekete geçirecek kahramanlar ise yeni İslam aydınlardır. Çünkü birer kahraman olan aydınlardan tarih şuuru ve tefekkürü hem geçmişini hem bugünü hem de geleceği tümel-tikel bütünlük içerisinde yaşatacak ufka sahiptir.⁵⁵ Bu bağlamda Karakoç’a göre yeni bir zihniyetin gelişebilmesi için her şeyden önce bir toplumda aydın hareketi olmalıdır.⁵⁶ Karakoç’a göre ruhi, sosyal, politik, ekonomik, kültürel, estetik yönleriyle somut İslam ülküsünü yeniden hayata geçirecek olan bu aydınlardan hayattan, realiteden ve tarih şuurundan kopuk olmayacaklardır.⁵⁷ Aksi takdirde insanlığın temel hatalarını temel hakikatler gibi göstermeleri kaçınılmazdır. Yapılması gereken tarihi kontrol edip tüm değerlerin temeli olan yüce değerleri esas alan hakikat medeniyetini yeniden tesis etmektir.

Medeniyetin Referans Değeri: Sevgi

⁵¹ Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021), 22-25.

⁵² Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak*, 47.

⁵³ Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 86-88.

⁵⁴ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 23-25.

⁵⁵ Münire Kevser Baş, *Diriliş’in Yapıtaşları: Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar* (İstanbul: Lim Yayınları, 2015), 152.

⁵⁶ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 35.

⁵⁷ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2007), 102-103.

Yeni bir insan, yeni bir toplum ve buna bağlı olarak yeni bir insanlık için değişim ve yeniden doğuş gerekir. Karakoç'a göre dış etki ya da zorlama olmaksızın kendi iç dinamiklerimizle değişmemiz gerekmektedir. Lakin bu anlamda yeterince başarılı olunamadığını ileri süren Karakoç'a göre dinin özünde olmayan konularda değişmeyi ve yenilenmeyi kabul etmek gerekmektedir. Fakat Batı hayranlığı ile zuhur eden ve kendi değerlerimize muhalif olan yenilikçi hareketlere haliyle tepkisel davranılmış ve bu anlamda direnç gösterilmiştir. Karakoç'un *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* adlı eserinde konuyla ilgili oldukça esnek bir yaklaşımı benimsediğini görebiliriz. Ona göre değişime ayak diremek yerine "zamana bağlı olup da zamanla gelenin zamanla gitmesini içeren bir yumuşa prensibi" ile hareket edip yenilenip tazelendiğimizde yitirilmemesi gerekeni korumuş oluruz.⁵⁸

Yukarıda ifade edilen söz konusu bu değişimin yönü ne Doğu ne de Batı, kendi öykümüzle birlikte içimize doğru olmalıdır. Çünkü bu ruha uygun biçimde yeni bir bakış açısıyla gerçekleşecek olan diriliş, inanmışların başlatacağı bir diriliş olup bütün insanlığı kuşatacak ve değiştirecektir. İnsanın değişmesi daha doğrusu öncelikle bakış açısının değişmesi gerekmektedir. Bunun için de yeni bir çağırış ya da metoda ihtiyaç vardır. Bu metod peygamberlerin kıssalarında zaten mevcuttur. Ona göre her peygamber dirilişe giden yolda her biri farklı bir sembolle karşımıza çıkar. Bu bağlamda kıssalar üzerinden sembolik anlatılarla Karakoç'un kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını aşip daha bütünlükçü olmaya çalıştığı söylenebilir. Kıssalara ilaveten efsane ve mitlere de yer veren Karakoç'a göre bu anlatılar hakikati tümüyle kucaklayamasa da olayların tarihi özleri olup esasında olayların odak noktasını gösterirler.⁵⁹ Dolayısıyla Karakoç'un nesneleştirici bir yaklaşım tarzının ötesinde sembolik yaklaşımla temelinde omurgasını ahlaki "öznelliğin" oluşturduğu bir İslam Medeniyeti inşa etmeye çalıştığını söyleyebiliriz. O, hakikati sadece nesnel ya da mantiki bağlamdan ziyade ahlaki bir bağlamla ilişkilendirir. Böylece Karakoç, epistemik teoriler ya da kesinliklerle doğrulama nesnesi olmak yerine insanın ulaşması gereken amaçlara matuf ilkeleri, kıssalarla medeniyet tezini "diriliş" üzerinden inanç ve ikna nesnesi haline getirir. Onun teleolojik tezinin son noktası sürekli ilerleme değil "cennet"tir. Onun medeniyet rüyası, "üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kurusu gibi" olan ve diğer renklerin varlıklarını sürdürdüğü çoğulcu bir yapıya karşılık gelir.⁶⁰ Karakoç bu metodu *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* isimli eserinde yine peygamberlere refere ederek sembolize eder:

⁵⁸ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 30-32.

⁵⁹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 12.

⁶⁰ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 153.

Nasıl, Hz. İbrahim, hükümdarın tanrılaştığı o çağda sesini duyurmanın, etkisini hissettirmenin yolunu bulmuşsa, nasıl Hz. Musa, firavunun karşısına çıkıp: ‘Ya hakikati kabul edip Allah’ın önünde eğil, ya da bunu yapmıyorsan, Allah’a inanan kavmini bırak da çekip memleketimize gidelim.’ diyebilecek güce ermişse, nasıl Hz. İsa ve havarilerinin mütevazı çalışmaları koca Roma İmparatorluğunu sarsmışsa, nasıl Peygamber Efendimizin kurduğu İslam Devleti, akılları durduracak kadar kısa bir sürede, o günün süper devletleri olan Pers ve Bizans İmparatorluklarının karşısına çıkmış ve onların dev ordularını tarumar etmişse, bugün de, Amerika’da da, Avrupa’da da, Rusya’da da, Japonya’da, Çin’de ve Hint’de, Afrika’da İslam’ın yeniden sesini duyurması, kendisini öz gerçeği ve tüm güzelliğiyle insanoğlunun inanışına sunma imkân ve hakkına kavuşması için bir usul, bir yol aramalı ve bulmalıyız.⁶¹

Karakoç’a göre bu doğrultuda yapılması gereken Doğu ve Batıyı bilen idealistler yetiştirmektir. Söz konusu değişim *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* adlı eserinde ifade edildiği şekliyle üç perspektifli bir yönelim üzerine kurulur. Birincisi; insanın Allah’a bakışı, ikincisi; insanın kendine bakışı, üçüncüsü; insanın eşyaya bakışı. Karakoç’a göre bu üçlü kombinasyon içerisinde daha önce kuramadığı uyum ve dengeyi diriliş ruhu çerçevesinde kurabilme imkanına kavuşur. Ruhun bakımı ve dirilişi için de insanın sürekli olarak dirilişi yinelemesi ve tazelemesi gerekir.⁶²

Değişimin ateşini kahramanlar yakar ve toplumu onlar değiştirir. Fakat kahramanın ortaya çıkışını da toplum hazırlar. Esasında kahraman kendisini değiştirmeye yönelmiş bir toplumda ortaya çıkar. Karakoç’a göre kahraman, toplumları yeniden organize eden, onları bir ülkü ve hedefin meşruiyet ve düzeni etrafında motive ederek toplayan ve gökteki erdemi yere indiren kişidir. Değişimin mimarı olan kahraman bütüne bakarak ayrıntılarla uğraşmaz. Detay, sadece bütün ile ilişkili olduğunda onun gündeminde olabilir. Kahraman hakikati yalın ve çıplak haliyle yakalamak ister. Ona göre kahraman klişeci de olamaz. Teori ve pratiği aynı realitenin iki yüzü olarak gören kahramanın toplumu yönelttiği yol diriliş yoludur. Karakoç, toplumun tabi tutulduğu diriliş yolundaki bu yoldaki değişimi tûba ağacına benzetir. Karakoç’un karşı çıkıp eleştirdiği devrimci değişimi ise zakkum ağacı ile sembolize eder.⁶³ Tûba ağacının diriliş medeniyetinin sembolü olması onun sevgi ile olan alakasıyla ilgilidir. Karakoç’un düşüncesinde tıpkı Yunus Emre ve Mevlana’da olduğu gibi *sevgi* temel değerdir. Ona göre “sevgi uygarlığı her dalında iyiliklerden altın armağanların salındığı Tûba

⁶¹ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 10-11.

⁶² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 19-21.

⁶³ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 64-70.

Ağacı'dır." Yaradılışın aşktan doğması gibi diriliş de sevgiyle mayalanır. Çünkü sevgi, şeytanı yenen metafizik güçtür.⁶⁴ Karakoç *Kıyamet Aşısı* adlı eserinde bu aşkı sınırları zorlayan, bütün usuller ve vasıtalar sona erdikten sonra adeta miracın son hamlesi olarak süren ve insana verilen gök armağanı olarak niteler. Bu nedenle sürekli aşma hali Son Sınır'ı (Sidretülmünteha) içinde teyakkuzda olmak gerekir. Çünkü ona göre "sınırlar birbirini çağırırlar. Bir ufka varıldı mı, önümüzde yeni bir ufuk belirir."⁶⁵ Fakat bu sevgi insanın egosu üzerinden benliğini kıskırtmasına ve hazların doyumuna teşvik edici bir sevgi değildir. Fedakârlık ve ötekini düşünmeye dayalı bu sevgi, evrensel olarak bütün insanlarda bulunduğu kabul edilen ve insan deneyimlerine daha yüksek irtifa ve ciddiyet kazandırmaya, içeriğini aklın ufukları içerisinde diğer bireylerle birlikte ilişki içerisinde olmaya dayalı kavramların oluşturduğu sevgiden farklı bir sevgidir.⁶⁶ Onun düşüncesinde sevgi dirilişin dinamiklerini tayin eden referans bir kavramdır.

Medeniyet: Dirilişin Habitatı

Karakoç'un zihin haritasında medeniyet, İslam medeniyetidir. İslam medeniyeti ise insan psikolojisinin iki aşırı ucunu temsil eden Doğu ve Batı medeniyetleri arasında bir orta yol ve denge durumudur.⁶⁷ Bu denge aynı zamanda Karakoç'a göre karşıt iki kutbu temsil eden düşünce ve duyarlılığı dengede tutacak* ve nihayetinde "yeniden oluş"u yoğuracak bir uyumu ve dirilişi esas alır.⁶⁸ *Düşünceler I Kavramlar* kitabında Karakoç medeniyeti şu şekilde tanımlar:

Medeniyet, insanoğlunun, asıl amacını gerçekleştirmesi çalışmalarından, ona varma arayışlarından, onu bulmuşsa kaybetmeme çabasından, onu süsleyip püslemesinden, o yöndeki duygularını ve düşüncelerini ifade etme isteğinden doğan, kaynaklanan ve beslenen niyet ve faaliyetlerinin, teori ve pratiğinin, tasarım ve eserlerinin, reel ve potansiyel güçlerinin tümüdür.⁶⁹

⁶⁴ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 154-155.

⁶⁵ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 56.

⁶⁶ Luc Ferry, *Sevgi Devrimi*, çev. Emre Akçaoğlu (Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015), 32.

⁶⁷ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 53.

⁶⁸ Bu yaklaşım Aliya İzzet Begoviç'in medeniyet meselesine yaklaşımı ile örtüşür. Nitekim Begoviç'e göre de İslam medeniyeti ruh ve maddenin varoluşundan ortaya çıkan ve ahengi muhafaza etmek için inşa edilmiş bir medeniyettir. (Bkz. *Aliya İzzet Begoviç, Doğu ve Batı Arasında İslam*, çev. Salih Şaban (İstanbul: Klasik Yayınları, 2006), 11-22.)

⁶⁸ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*, 33.

⁶⁹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 9.

Dirilmek için önce ne olduğumuzu ve olmadığımızı, başka medeniyetler ile nerede ayrıldığımızı iyi tespit etmemiz gerektiğini ifade eden.⁷⁰ Karakoç'un medeniyet tasavvuru *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* adlı eserinde belirttiği gibi üç temel ilkeye dayanır: Bilimin hakikat arayışını temsil eden “doğruluk ideası”; ikincisi ahlakın meşgul olduğu “iyilik ideali” ve üçüncüsü ise sanatın alanına giren “güzellik ideali”. Karakoç'a göre söz gelimi Yunan ve Roma medeniyetlerinden farklı olarak en büyük ideal ahlaki alanda ortaya çıkar. İslam medeniyetinin ayırıcı vasfı ahlaki yönüdür.⁷¹ Çünkü insan yaşamında ahlak çok merkezi bir rol oynar. Ahlak aynı zamanda hem bireysel hem de kurumsal anlamda normları belirleyerek en genelde medeniyeti oluşturan seçkin değerleri oluşturur. Bu anlamda Karakoç, İslam medeniyetinin durumlanışı ya da tavrını üç ana eksene oturtur. Birincisi teorik temeli belirleyen metafizik perspektif; ikincisi bu perspektife bağlı bir realizm olarak dünya ve tabiat görüşü; üçüncüsü ise ilahi olana teslimiyet.⁷²

Karakoç'un bu tezinin tecessüm edeceği habitat, devlettir. Bu devlet her şeyden önce bir ülkü, bir ideal ve erdem devletidir. Karakoç bu ideal devletin siyasal formasyonunu Farabi'de (870-950) olduğu gibi belirli erdemlere dayalı site devleti şeklinde düşünür. Hatırlanacağı üzere Farabi'de mükemmel bir şehir (el Medinetü'l Fâzıla) en üstün iyiliğin gerçekleştiği ve bundan dolayı mutluluğun elde edildiği şehirdir. Söz konusu bu erdemli şehir, insanların birbirine yardım etmeyi amaçladıkları insan toplumlarından oluşur. Bundan dolayı da erdemli şehir, hayatını canlı kılmak ve devam ettirmek için bütün organların birbirine yardım ettiği tam ve sağlıklı bir bedene benzer.⁷³

Fakat Karakoç'un sitesi Farabi'nin organik sitesinden farklı olarak, aracın amaca dönüştürülmediği ya da putlaştırılmadığı toplumu önceleyen demokratik bir site olacaktır. Diriliş er/eren/pirlerinin ödevi mutlak olarak gerçekleşmesi bakımından ütöpik gibi gözükten ideal siteyi kurma gayreti göstermeleridir.⁷⁴ Görüldüğü gibi Karakoç'un erdem sahibi diriliş eri ve misyonu erdemli devlet ile doğrudan ilişkilidir. Fakat Karakoç'a göre mevcut şartlarda tüm insanlık için tek bir medeniyet ve devlet oluşturmak tam olarak mümkün değildir ya da şimdilik bir ütopya olabilir. Zaten medeniyet iddiası barındıran ve “olması gereken”e yönelen her siyasal teorinin belirli bir ütöpik yanı vardır.⁷⁵ Fakat Karakoç'a göre İslam dininde bu

⁷⁰ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 45.

⁷¹ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 33, 87.

⁷² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 142-143.

⁷³ Farabi, *İdeal Devlet*. çev. Ahmet Arslan, (Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2019), 98.

⁷⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 45-46.

⁷⁵ Veli Urhan, *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem* (Ankara: Fol Yayınları, 2020), 21.

toplumu ve devleti oluşturacak ilke ve ahlak bilkuvve olarak mevcuttur. İslam Medeniyeti son aşamada bir İnsanlık Medeniyeti olma liyakatine haizdir. Ona göre bu konuda çizilmesi gereken yol haritası Kur'an kıssalarında verilmiştir. İnsanın tüm imkân ve kapasitelerini kullanmayı içeren bu yöntem Hz. Yakub'un oğullarına öğütünde Müslümanlara bir yol haritası çizmektedir:

Tek kapıdan değil, bütün kapılardan girmek gerekir. Hem kişi hem devlet hem toplum, hem ülke, hem iman, hem medeniyet, hem barış, hem savaş, hem ledün, hem politika kapısından. Çok boyutlu, çok cepheli, çok karmaşık, uzun vadeli, dallı budaklı, dolaylı dolambaçlı bir çalışma sistemiyle bir noktaya varılabilir. Ancak, kapının kapı olduğunu, şehir olmadığını unutmamak şartıyla. Yani amacı araç yapmamak şartıyla.⁷⁶

Yeni bir oluşum, yeni bir hedef ve yeni bir dirilişi ortaya koyacak bir örgütlenme biçimi ve model üretmek gerekmektedir. Bu model yeni deneyimleri beraberinde getirecek ve medeniyetin karakterini teşkil edecektir. Cenneti yitirme bu örgütlenme modelinin aslında ilk adımını teşkil eder. Çünkü Karakoç'a göre "bulmak için yitirmek gerekir." Bu bağlamda yine Âdem ile Havva örneğine başvuran Karakoç'a göre cennette Havva'nın Adem'e "ikinci ben" olarak eklenmesi bir dışı doğru gidiş daha açık bir ifadeyle Havva'nın gelişi ilk toplanma yeri olan cennetten bir dağılma ya da "yabancılaşma"nın başlamasıdır. Diğer medeniyetler ile karşılaşma ile başlayan ölümcül alışveriş nihai anlamda medeniyetin eski güvenine kavuşmasına tahkim edilmiş olarak daha da gelişmesine yol açar. Bunun için "çerçeveyi kırmadan çerçeveyi aşmak, kabuğu zedelemeyen dışarıya neşvünemasını duyurmak" ile mümkün olabilir. Öteki benler ile karşılaşmayı temsil eden söz konusu bu durum Cennetten kovularak yine Cennete ulaşacak Adem'in ya da insanın yazgısı olarak etiketlenir. Karakoç'a göre Hz. Âdem ile Havva'nın hayatlarında bir kader olarak yaşanan, her insan ve medeniyetin ömründe sürekli tekrar eden bir şemadır:

Saf ve masum çocukluk ve Cennet hayatı yaşarlar, sonra bir nevi dişilerini doğururlar, sonra onunla diyalogdan dışı açılış, öbür medeniyetlerle boy ölçüşme başlar. Bu öylesine çetin bir varoluş sınavıdır ki, bunu başaramayan medeniyetler kaçınılmaz düşüşe uğrarlar, tarihin dehlizine, bodrumuna gömülürler ama bu imtihandan başarıyla çıkıp kendi olgunluğunu bütünleyenler, tekrar Cenneti bulmuşçasına kurtuluşa ererler.⁷⁷

⁷⁶ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, 120-121.

⁷⁷ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 17-19.

Karakoç'a göre düşüş ve yıkılış unsurların çözümlüştür. Modern dünyanın "ayrılın" çağrısı karşısında⁷⁸ meydana gelen çözülmeye karşı diriliş ise, unsurları yeniden bir araya getirdikten sonra üflenecek ruhla varoluştur. Karakoç söz konusu bu düşüş ve dirilişi, yine kıssalar üzerinden hareket ederek temellendirir. Hz. İbrahim'in hayatı ve onun kuş parçalarını tepelerden çağırarak kuşun dirilişi ile medeniyetin dirilişi özdeşleştirilir.⁷⁹

Daha güncel bir deneyim olarak Osmanlı modeli ve deneyimi Karakoç'a göre bu konuda bir hareket noktası olabilir fakat onu taklit ederek değil onu aşarak bu modeli inşa etmek gerekir.⁸⁰ Medeniyeti temellendirmesini doğrudan Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar üzerinden yapan Karakoç'un amacı diriliş erinin önündeki temel problematiği oluşturan epistemolojik engelleri aşmaktır diyebiliriz. Bu doğrultuda varoluşsal dönüşüme neden olacak anlamların izinden hareket ederek varoluşu, sürekli güncellemeye ve anlamı yeniden üretmeye matuf kıssalara yöneltir. Bu bağlamda Karakoç *Yitik Cennet*'te sekiz kapısıyla nitelediği Cenneti sekiz peygamber üzerinden açıklımlayarak medeniyet ufku olarak idealize eder: Hz. Âdem, her ne kadar ilk insan olsa da aslında hakikatin tecellisidir. Çünkü hakikat Hakikat-ı Muhammedi'dir. Hz. Nuh her ne kadar insanlığı kurtuluş gemisine alsada asıl Kurtuluş Gemisi O'nun getirdiği İslam'dır. Hz. İbrahim putları kırarak Millet'i kurandır. Hz. Yusuf hükümlerliliği bir işaret bir nişan olurken Hz. Musa O'nun toplum kuruculuğundan bir müjdedir. Hz. Süleyman ise O'nun Devleti'ni Levh-i Mahfuzdan yeryüzüne indirerek nakşetmiştir. Hz. Yahya tebliğın sesini yükselten, Hz. İsa ise O'nun muştı cephesidir. Hz. Peygamber O'nun bütün cephelerinin bütünleşmesidir. Çünkü Yitik Cennet, Hz. Muhammed nezdinde yeniden Bulunmuş Cennet'e dönüşmüştür.⁸¹

Medeniyet üzerinden tezini ortaya koyan Karakoç'a göre bir inanç, bir düşünce ya da bir dünya görüşü kitlelere mal olduğunda yaşayabilmesi için ya bir medeniyet oluşturmak ya da bir medeniyetle kaynaşmak zorundadır.⁸² Bu bağlamda Karakoç toplumsal yaşamın hemen her alanını kuşatan kültür kavramına müracaat eder. Çünkü "her kültürün kendine özgü bir örneği, kendini yaratan güçlere özgü bir düzeni vardır."⁸³ Kültür ve medeniyet kavramları yeni bir "iktidar" ve "hegemonya" biçimi olarak tezahür eder. Hegemonya toplumsal vasatı

⁷⁸ Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 82.

⁷⁹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 81.

⁸⁰ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 122.

⁸¹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 131.

⁸² Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 19.

⁸³ John Dewey, *Özgürlük ve Kültür*, çev. Vedat Günyol (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988), 24-27.

belirleyen ortalama kültür üzerinden gerçekleşen bir iktidar biçimidir.⁸⁴ Nitekim Nurettin Topçu da *Kültür ve Medeniyet* adlı eserinde kültürü *hegemonya* yerine *hakimiyet* ile izah ederek bu anlamda toplumsal bozulmayı da “hakimiyet eşyanın eline geçirildi ve eşya insanla izah edilecek yerde, insan eşya ile izah edilmeye başlandı” şeklinde ifade eder.⁸⁵ Söz konusu anlamda belirli toplumsal koşulların çevresinde örgütlendiği anahtar bir kavram olan *kültür* bu bağlamda siyasi bir boyuta bürünmüş olur. Çünkü belirli değerler seçkisine bağlı duyarlılıkların ön plana çıkarılması belirli bir politik öznelik biçimi olarak okunabilir.⁸⁶ Fakat Karakoç kültürü, söz gelimi Terry Eagleton’ın *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür* adlı eserindeki tespit ettiği gibi “temel değerleri, törensel pratikleri, duygusal sembolizmi, tinsel içe dönüklüğü, ahlaki gelişimi, ortak kimliği ve bir toplumsal misyonu içeren” dinin etkisinin zayıflaması karşısında onun yerini alabilecek en yakın aday olarak görmez.⁸⁷ Kültür, insani edimlere dayalıdır fakat referansını ve standardını aşkın olan belirler. Nitekim Karakoç’a göre kültür medeniyetin fizyolojisidir. Ayrıca bu yaklaşımıyla Karakoç kültür kavramına farklı bir bakış açısı getirir. Çünkü ona göre örneğin Ziya Gökalp kültürü milli, medeniyeti ise milletlerarası kabul eder. Fakat Karakoç’a göre medeniyet İslam Medeniyetidir ve kültür de belirli ırk veya uluslara ait değildir. Bu bağlamda İslam Medeniyeti denildiğinde İslam kültüründen bahsedebiliriz. Kültür medeniyetin işler halidir. Karakoç’a göre ırkların gerek kültür gerekse medeniyete katkısı mizaç katkısı olabilir. Çünkü mizaç davranışlara insanın damgasını vurarak kişilikteki nüansları belirler.⁸⁸ Buradan hareketle söz gelimi Arab’ın mizacı yatkınlığına uygun biçimde İslam medeniyetinin bilim ve düşünce yönüne; Acem mizacı sanat ve edebiyata; Türk mizacı ise örgütlenme ve yönetime daha çok katkı vermiştir. Aksi durum medeniyeti indirgeme ve aşırı nesnelleştirme sonucunu doğurur.⁸⁹ Bu yaklaşımıyla Karakoç kültürü onu oluşturan millete atfedilen⁹⁰ Nurettin Topçu gibi düşünürlerden de ayrılırken kültürü medeniyetin basit bir ikizi olarak görmekten öte irfana giden yolda “hayatın kalıbı” olarak gören Cemil Meriç’e yaklaşır.⁹¹ Karakoç’a göre diriliş eri de belirli bir mizaca sahiptir. Bu mizaç metafizik mizaçtır. Çünkü insanın bir ülke, bir toplum veya insan çıkmaza saplanmış ve bundan kurtulma ümidini büsbütün yitirmemişse bundan kurtulma çabası için gerekli olan “metafizik gerilim” e ihtiyacı vardır. Mistisizmden de ayrı olan bu anlayış ve onun getirdiği gerilim, ruhu statik bir yorumdan dinamik bir duruma, aktif bir kavrayış ve

⁸⁴ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 326.

⁸⁵ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2018), 23.

⁸⁶ Terry Eagleton, *Kültür Yorumları*, çev. Özge Çelik (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016), 68.

⁸⁷ Terry Eagleton, *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür*, çev. Selin Dingiloğlu (İstanbul: Yordam Kitap, 2014), 160.

⁸⁸ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 44.

⁸⁹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 10-11.

⁹⁰ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, 20.

⁹¹ Cemil Meriç, *Umrandan Uygurluğa* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 92.

değişim arzusuna götüren bir gerilimdir.⁹² Kitleleri harekete geçiren ve idare eden gerilimler, tarihi ve toplumsal dinamiklerden insanlığı dirilişe götürecektir şuurlu ve sürekli bir gerilimi temsil eder.

Sonuç

Karakoç kriz içerisinde olan bireysel ve toplumsal hayatın inşa ve idamesini sağlayacak medeniyeti İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda yeni bir irtibat tesisinin imkânında arar. Bu bağlamda onun insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı umduğu bu yolculuk teklifi belirli bir yaşam tarzını içerir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin kurucuları ise peygamberlerdir. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Karakoç'un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılaşmasını gösteren bir "olma" durumuna gönderme yapar. Diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içererek başlayan süreç nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir.

Düşmüş olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden diriliş ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Site devleti formatında tasarlanan bu medeniyet aynı zamanda demokratik bir karaktere sahiptir. Teklif ettiği varoluş kipini sembolik dille inşa eden Karakoç, her peygamberi dirilişe giden yolda farklı bir sembolle karşımıza çıkarır. Kıssalar üzerinden yaptığı girişim ile anlatsının gücünü artırmaya yönelik Karakoç'un -şairliğinden olsa gerek- kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını zorladığı görülür. Ahlaki sağduyu üzerine kurulu bir öznellik ile İslam Medeniyeti inşa etmeye çalışan Karakoç'un teleolojik medeniyet tezinin son uğrağı ise başlangıç noktası "üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kursu gibi" olan "cennet"tir.

Karakoç'un medeniyet teorisi için sistematik bir diskur geliştirdiğini söylemek mümkün değildir. Bunun yerine onun kıssalar ve simgeler üzerinden inançlar ve metafizik tarihinin izlerini sürerek kendini sınırladığını ifade edebiliriz. Site devleti şeklinde idealleştirdiği İslam şehrinin yapısı açık değildir. Yeni bir aydın ve yeni bir hayat tarzına sık sık vurgu olmakla birlikte bunun deneyim alanındaki çözümlenmeleri oldukça muğlak olup eleştiriye açıktır.

⁹² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2009), 88-93.

Karakoç, günümüzde özellikle performans varlığı olarak tanımlanan insan karşısında iman, ideal, hayâ ve fedakârlık gibi kelimelerle tanımladığı diriliş eri ile medeniyeti yeniden inşa etmenin fitilini ateşlemeye çalışır. Her ne kadar antitez ve sentez kelimelerine mesafeli olsa da modernleşme karşısında bir cevap olan medeniyet tezi yine modern bir öneri olarak karşımızda durmaktadır. Fakat medeniyeti inşa edecek özneye ontolojik güvenin zemininin yeniden inançlar üzerinden sağlanmasıyla, estetize edilmiş hakikat güzellemelemleri karşısında onun tezi son derece önemlidir. Bu bağlamda onun girişimini İslam nezdinde hakikati nihayetinde yeni bir öznellik biçimi oluşturacak bir tercih ve o sese kulak verecek toplumun yönelimleri ile inşa girişimi olarak görmek gerekmektedir. Kavram yerine kıssaları öne çıkarıp bu bağlamda medeniyeti sadece ilişkiler, çıkarlar, duygular ve arzular bakımından temellendiren seküler anlayışlardan farklı olarak bir şeyi, başka bir var olanın varlık zemininde arayarak, daha açık bir ifadeyle hakikati referans alarak onu anlam ve zamansallıkta Kur'an ile asli bir rabita içinde araması da farklı bir arayışı seslendirmektedir.

Diriliş erinin belirli bir sahneyi tasavvuru sonucu kendisini konumlandırarak yeni varoluş kazanmasını içeren bu tez, olması gereken ile olan arasında varlık kazanan insan için yeni bir imkân olarak durmaktadır. Bu imkân “Neye inanmalıyım?” şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile “Nasıl inanmalıyım?” sorusuna karşılık gelen ve öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulanacağına karşılık gelen olumsuzluk alanı arasındaki dengelerin kurulması ile mümkün olabilir. “Nasıl?” sorusu karşısında Karakoç’un çözümlemelerin deneyim alanında diriliş erine /özneye yapacağı rehberliği açıklamaya fazlasıyla muhtaçtır. Ancak, Karakoç’un diriliş hamlesine başladığı dönemin tarihsel koşullarında dünyayı algılama biçimine bağlı olarak ortaya koyduğu hakikat arayışını kendi sosyo-kültürel bağlamında okuduğumuzda onun ilham verici tezinin değerini takdir ettiğimiz gibi zihnimizi de olası yanılgılardan sakındırmış oluruz. Kanaatimizce Karakoç’un güncelliğini ve gücünü koruyan en önemli şey, özellikle ontolojik ve metafizik varlığa dair kabullerin sorgulanmaya açıldığı transhümanizm gibi ütopyalar karşısında -tezi bir ütopya olarak kalsa bile- yaptığı uyarı, önerdiği ahlaki sağduyu ve insana yeniden ontolojik güvenini temin etme konusunda vermiş olduğu güven ve destektir.

Kaynakça

Arslan, İshak. “Ruhun Dirilişi Üzerinden Sezai Karakoç’u Okumak”. *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*. ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık. 295-306. İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011.

Baş, Münire Kevser. “Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Metafizik”. *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*. ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık. 235-248. İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011.

Baş, Münire Kevser. *Yapıtaşları: Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar*. İstanbul: Lim Yayınları, 2. Basım, 2015.

Begoviç, Aliya İzzet. *Doğu ve Batı Arasında İslam*. çev. Salih Şaban, İstanbul: Klasik Yayınları, 2006.

Davutoğlu, Ahmet. “Medeniyetlerin Ben-idraki”. *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 1-53.

Dellaloğlu, Besim. *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2020.

Dewey, John. *Özgürlük ve Kültür*. çev. Vedat Günyol, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988.

Duralı, Ş. Teoman. *Çağdaş Küresel Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 4. Basım, 2010.

Duran, Burhanettin. “Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi”. *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri*. ed. İsmail Kara & Asım Öz. 289-306. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 2013.

Eagleton, Terry. *Kültür Yorumları*. çev. Özge Çelik, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Basım, 2016.

Eagleton, Terry. *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür*. çev. Selin Dingiloğlu, İstanbul: Yordam Kitap, 2014.

Farabi. *İdeal Devlet*. çev. Ahmet Arslan, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2019.

Ferguson, Adam. “Of the General Characteristics of Human Nature.” *An Essay on the History of The Civil Society*. ed. Fania Oz-Salzberger. Part I, Section I. London: Cambridge University Press, Third Published, 2001.

Ferry, Luc. *Sevgi Devrimi*. çev. Emre Akçaoğlu, Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015.

Gözel, Özkan. *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.

Heidegger, Martin. “Metaphysics as History of Being.” *The End of Philosophy*. çev. Joan Stambaugh. 1-54. United States of America: University of Chicago Press, 2003.

Kalın, İbrahim. *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş*. İstanbul: İnsan Yayınları, 3. Basım, 2016.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 7. Basım, 2009.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2007.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998.

Karakoç, Sezai. *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 3. Basım, 2008.

Karakoç, Sezai. *Diriliş Muştusu*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003.

- Karakoç, Sezai. *Diriliş Neslinin Amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 38. Basım, 2016.
- Karakoç, Sezai. *Düşünceler I Kavramlar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2015.
- Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.
- Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.
- Karakoç, Sezai. *Kıyamet Aşısı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 13. Basım, 2015.
- Karakoç, Sezai. *Ruhun Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000.
- Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2. Basım, 1999.
- Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999.
- Karakoç, Sezai. *Yitik Cennet*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 60. Basım, 2021.
- Meriç, Cemil. *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: İletişim Yayınları, 23. Basım, 2016.
- Perry, Ralph Barton. *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. Cambridge: Harvard University Press, 1954. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674430419>
- Tatar, Burhanettin. *İslam Düşüncesine Giriş*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2016.
- Topçu, Nurettin. *Kültür ve Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 15. Basım, 2018.
- Ural, Şafak. "Kültür" Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler". *Safakural*. Erişim 02 Şubat 2022. <https://www.safakural.com/kultur-kavrami-ve-kapsami-uzerine-dusunceler>
- Urhan, Veli. *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem*. Ankara: Fol Yayınları, 2020.
- Vattimo, Gianni. *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, İstanbul: İz Yayıncılık, 1999.

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Ek Dosya-1

Başlık: hakem.docx

Tür: Ek Dosya

Tarih:18-06-2022

Sayın Hakem 1;

Sayın Hakem, eleştiriniz dikkate alınarak Farabi ile ilgili bir paragraf eklenerek konuya genişlik kazandırılmıştır. Teşekkür ederim.

Sayın Hakem 2;

Metin üzerinde gösterilen tashihler yapılarak ilgili yerler kırmızı ile gösterilmiştir. Teşekkür ederim.

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

3. Değerlendirme

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: yayın için sunulan metin-Yitik Cennet.docx

Tarih:23-07-2022

Yitik Cennet: Ütopya mı Gerçek mi?

Düşüşten Dirilişe Sezai Karakoç'ta Medeniyet Meselesi

Emrullah Kılıç

Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
Dr., Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of Philosophy
Ankara /Turkey
ekilic0676@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0221-0944

Lost Paradise : Utopia or Reality?

From Fall to Resurrection A Question of Civilization in Sezai Karakoç

Abstract

This study aims to evaluate the conception of civilization that Sezai Karakoç tries to reveal based on his work titled *Yitik Cennet* (Lost Paradise), with its possibilities and limitations. Karakoç seeks the rebuilding and maintain the civilization that in crisis by establishing a new connection between Islam/truth and the life which will be established under the responsibility of intellectuals. According to Karakoç, intellectuals who relive the concrete Islamic ideal with its spiritual, social, political, economic, cultural, and aesthetic aspects will not be alienated from life, reality, and historical consciousness. In this sense, he places the situation or attitude of Islamic civilization on three main axes: The first, the metaphysical perspective that determines the theoretical basis; the second, view of the world and nature as a realism based on this perspective; the third is to surrender to the divine. The habitat that Karakoç's thesis will embody is the state. The state is, first and foremost, an idea, a form of ideals and virtues. Karakoç considers the political formation of this ideal state as a city-state based on particular virtues, as in Aristotle and Farabi. Karakoç's proposal is labeled with a lifestyle based on moral common sense, including achieving human metaphysical goals. Thus, a balance will be established between reason and sensitivity; with this harmony, the possibility of rebirth will be found by making room for belief and morality. While the roadmap of this civilization, which differs from contemporary civilization theories in terms of its source and function, is created with the parables of the Qur'an, its founders are the prophets. Resurrection, a new organizational model, produced for humanity, is not the antithesis or synthesis of any view

but is a third way that brings the tendency to non-being back into existence. This path in question is based on an orientation with three perspectives: First, man's view of God; second, man's self-view; third, man's view of things. According to Karakoç, in this triple combination, the resurrectionist has the opportunity to establish the harmony and balance that he could not establish before within the framework of the spirit of resurrection. The reference value of the resurrection civilization is love. In Karakoç's thought, like in Yunus Emre and Mawlānā, love, the metaphysical power that defeats the devil, is the fundamental value. This path of existence, which can be read as a result of Karakoç's view of *Being*, refers to a state of "being", which shows that the ideal is met with a notion instead of a concept by turning its direction first to its essence while traversing its existence in its journey of becoming. Although Karakoç's seminal proposal, which will build civilization as a new attempt at subjectivity and provide ontological trust to the subject through beliefs, is significant, it remains ambiguous about the problems encountered in the field of experience.

Keywords: Philosophy Islam, Civilization, Lost Paradise, Resurrection, Sezai Karakoç

Yitik Cennet: Ütopya mı Gerçek mi?

Düşüşten Dirilişe Sezai Karakoç'ta Medeniyet Meselesi

Öz

Bu çalışma Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* adlı eserinden hareketle ortaya koymaya çalıştığı medeniyet tasavvurunu imkân ve sınırları ile soruşturmayı amaçlamaktadır. Karakoç, kriz içerisinde olduğunu düşündüğü medeniyetin yeniden inşa ve idamesini İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda kurulacak yeni bir irtibatın tesisinde arar. Ona göre, ruhi, sosyal, politik, ekonomik, kültürel, estetik yönleriyle somut İslam ülküsünü yeniden hayata geçirecek olan aydınlar hayata, realiteye ve tarih şuuruna yabancılaşmayacaklardır. Bu anlamda İslam medeniyetinin durumlanışını ya da tavrını üç ana eksene oturtur: Birincisi, teorik temeli belirleyen metafizik perspektif; ikincisi, bu perspektife bağlı bir realizm olarak dünya ve doğa görüşü; üçüncüsü ise ilahi olana teslimiyet. Karakoç'un bu tezinin tecessüm edeceği habitat, devlettir. Devlet her şeyden önce bir ülkü bir ideal ve erdem devletidir. Karakoç bu ideal devletin siyasal formasyonunu Aristoteles ve Farabi'de olduğu gibi belirli erdemlere dayalı site devleti şeklinde düşünür. Karakoç'un teklifi insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı içeren ahlaki sağduyuya bağlı bir yaşam tarzı ile etiketlenir. Böylece akıl

ile duyarlılık arasında denge kurulacak; bu uyum ile inanca ve ahlaka da yer açılarak yeniden doğuşun imkânı bulunabilecektir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin yol haritası Kur'an-ı Kerim kıssaları ile oluşturulurken kurucuları da peygamberlerdir. İnsanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli olan diriliş, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi olmayıp, hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Söz konusu bu yol üç perspektifli bir yönelim üzerine kurulur: Birincisi, insanın Allah'a bakışı; ikincisi, insanın kendine bakışı; üçüncüsü, insanın eşyaya bakışı. Karakoç'a göre diriliş eri bu üçlü kombinasyon içerisinde daha önce kuramadığı uyum ve dengeyi diriliş ruhu çerçevesinde kurabilme imkanına kavuşur. Diriliş medeniyetinin referans değeri ise *sevgidir*. Karakoç'un düşüncesinde tıpkı Yunus Emre ve Mevlana'da olduğu gibi şeytanı yenen metafizik güç olan *sevgi* temel değerdir. Karakoç'un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılanmasını gösteren bir "olma" durumuna gönderme yapar. Karakoç'un yeni bir öznellik girişimi olarak medeniyeti inşa edecek ve özneye ontolojik güvenini inançlar üzerinden sağlayacak ufuk açıcı teklifi son derece önemli olmakla birlikte deneyim alanında karşılaşılabilecek sorunlarla ilgili hususlarda muğlak kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, İslam, Medeniyet, Yitik Cennet, Diriliş, Sezai Karakoç

Giriş

İnsan, teklifsizce, özgürlük ve sorumluluğa öncel biçimde yaşadığı cennetten dünyaya indirilmesi sonucu bir özne olarak şimdi-burada seçimler ve sorumluluklar yurdunda konaklayarak var olmaya başlamıştır. Tanrı'nın teklifini kabul etmesiyle birlikte başlayan bu süreç aynı zamanda insan olma ya da öznellik sürecidir. Karakoç'a göre, cennette hiçbir sarsıntıya uğramadan yaşayan insanın dünyaya "düşüş"ünden sonra başlayan yolculuğu insanı sorumluluk sahibi kılan çileli olmakla birlikte tıpkı yurdundan çeşitli sebeplerle ayrıldıktan sonra geri dönen insanın bağlılığına benzer biçimde ona "bahşedilen" yeni bir hayatın yolculuğudur. Diğer bir deyişle, söz konusu yolculuk insanlığın metafiziksel amacına ulaşabilmek için kurduğu yaşam tarzı ve gerçekleştireceği tüm çevreyi içeren medeniyet yolculuğudur.¹ Söz konusu bu yolculuk "iyi yaşam idealine" imkân sağlayan düşüşü *dirilişe* dönüştürecek anlamlı bir metafizik öykünün ya da varoluş ısrarının adıdır. Kaynağı ve işlevi

¹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 10.

bakımından modern medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin esas kurucuları ise peygamberlerdir.²

Diriliş, modern bir “medeniyet” tezidir.³ Hatırlanacağı üzere medeniyet söylemi Cumhuriyet dönemi İslâmcılığının önemli isimlerinden Necip Fazıl Kısakürek’in eserlerinde de oldukça önemli bir yere sahiptir ve bu söylem Kısakürek’in yazılarında hem Müslümanların hem de insanlığın felahı için alternatif bir çözüm olarak karşımıza çıkar. Medeniyet kavramı Cumhuriyet dönemi İslâmcılığında “İslâm Medeniyeti” kavramı olarak Batı modernitesine alternatif bir yapı ve model oluşturma gayretinin merkezi kavramı olur. Sezai Karakoç’un, söz konusu bu kavramı “diriliş” etrafında bir örgütlenme modeli olarak ortaya koyan en iyi isim olduğunu söyleyebiliriz.⁴ Bu bağlamda her ne kadar Karakoç medeniyeti liberalizm, sosyalizm, milliyetçilik gibi modern anlatılar karşısında konumlandırırsa da modernliğin asıl ütopyası temelde kültür ve medeniyettir. Bunun nedeni ise farklı hayat tasavvurlarının bir arada yaşamasını mümkün kılabilmesidir.⁵ Söz konusu bu teoriler ekseriyetle aşkın referanslardan ziyade insani eylemlere dayalı üstün bir medeniyet projesi olarak ortaya çıksalar da⁶ Karakoç medeniyete bunlardan farklı olarak yeni bir içerik yüklemeye çalışır. Söz konusu bu tutumu, onun, daima çağın gündemi olan kavramlarıyla girmiş olduğu hesaplaşmanın yansıması olarak okunabilir. Fakat Karakoç bu hesaplaşmayı kendi metafiziksel hakikatini ortaya koyabileceği ılımlı bir dil ve üslupla yapar.⁷ Hatırlanacağı üzere kültür kavramı ile de çoğunlukla eş anlamlı ve tamamlayıcı olarak kullanılan “medeniyet” “medine”den geldiği gibi “medeni” sözcüğü de “şehirli” anlamına gelir. Özellikle sanayileşme dönemi akabinde ortaya çıkan şehirler, yeni bir yaşam tarzını belirleyen talepler ve davranış formları neticesinde oluşmuştur.⁸ Yabancı ile karşılaşmanın en muhtemel olduğu yer olması bakımından şehir medeniyet, medeniyet şehir olarak düşünülür. Modernliğin karakteri olan medeniyet, tarihsel öznenin ürünü olup esasında kültürü aşan bir içerikle etiketlenir.⁹

² Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 16.

³ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 20.

⁴ Burhanettin Duran, “Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi”, *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri* ed. İsmail Kara & Asım Öz (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları), 2013, 291-292.

⁵ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020), 29.

⁶ Ralph Barton Perry, *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. (Cambridge: Harvard University Press, 1954), 356.

⁷ Münire Kevser Baş, “Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Metafizik”, *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*, ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık (İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011), 236.

⁸ Şafak Ural, “Kültür” Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler”, *Safakural* (Erişim 02 Şubat 2022).

⁹ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 33-37.

Karakoç bugün kriz içerisinde bulunduğunu düşündüğü medeniyeti Batılı paradigmaların ilerleme- gerileme dikotomisi içerisinde çözümlemeyi. Karakoç'un işaret ettiği bu anlayışın temeli tek boyutlu zaman kavrayışı ile şekillenen seküler bir sistemdir. Bunun temelleri İskoç Aydınlanmasına kadar götürülebilir. Nitekim söz konusu aydınlanmanın önemli düşünürlerinden Adam Ferguson'a göre toplumlar ilkelikten medeniyete doğru ilerler. İlerleyen bu toplum "civalı toplum" olarak isimlendirilir. Bu toplum aynı zamanda din, politika ve ahlaki sistemler gibi tarih üstü olarak görülemez. Kendiliğinden oluşan bu toplum, insan ihtiyaçlarına göre şekillenen "sivil toplum"dur.¹⁰ *Çağdaş Küresel Medeniyet* adlı eserinde Teoman Duralı da "ilerleme" yi esas alarak ihtiyaç üreten ve bunu kamçılayan iktisadi toplumu bir zihniyetin arkaik zemini olan İngiliz-Yahudi medeniyeti olarak niteleyerek olumsuzlar.¹¹

Karakoç, Kur'an-ı Kerim'deki kıssalardan hareketle medeniyet teorisi çerçevesinde mevcut yaşam biçimleri karşısında yeni bir varoluş kipi sunmaktadır. Sözü edilen bu durum, diriliş erinin kuracağı bağlantılarla diriliş eri, ereni ve piri olarak hem onun yetkinleşmesini sağlar hem de yürüyeceği yolla "yitik cenneti" bulma arayışını sürdürür. Diriliş eri ile sembolize edilen bu yolculuk Karakoç tarafından sembolik dil ile inşa edilir. Onun entelektüel bakışının ürünü olan bu dil aynı zamanda *Varlık* görüşünün bir sonucudur. Bütün kozmosu *Varlık* tezahürü ve lütfu olarak gören Karakoç'un kıssalar ile anlattığı diriliş yolculuğunda kullandığı dil, kadim geleneğin de sık başvurduğu dini kavramların üstünde bir dil olup aynı zamanda onun edebi tutumunu yansıtır. İslam'ın ilk kaynağına referansla hem geleneği korumayı hem de hedeflerini gerçekleştirmeyi mümkün kılacak bir modernleşme ihtiyacını karşılamayı amaçlayan Karakoç'un bunu yaparken geçmişin büyüklüğüne öykünen bir muhafazakârlık üretmekten ziyade İslâm medeniyetinin yaratıcılığını modern dönemde korumaya ve açığa çıkarmaya yönelik bir İslâmcılık ürettiği söylenebilir.¹²

Tüm bu hususlardan hareketle çalışmamız Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet* merkezli yeni bir insan olan diriliş insanının medeniyet inşasını inceleyecektir. Bu bağlamda "Neye inanmalıyım?" şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile "Nasıl inanmalıyım?" sorusuna karşılık gelen öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulandığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Düşüşten Dirilişe: Medeniyet Yolculuğu

¹⁰ Adam Ferguson, "Of the General Characteristics of Human Nature" *An Essay on the History of The Civil Society*, ed. Fania Oz-Salzberger (London: Cambridge University Press, 2001). 7- 16.

¹¹ Ş. Teoman Duralı, *Çağdaş Küresel Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2010), 19.

¹² Burhanettin Duran, "Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi", 29.

Bugün insanlığın kriz içerisinde olduğu tespitini yapan Karakoç'a göre yaşanan kriz, siyasi, ekonomik ya da zihniyet krizi olmanın ötesinde kelimenin tam anlamıyla bir "ruh" yani "metafizik" krizidir. Krizin çözümü, yeni yorum ve yeni tezlerle inşa edilecek kültür ve medeniyetten başlayacaktır.¹³ Karakoç'un *düşmüş* olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden *diriliş* ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Çünkü ona göre toplumlar ancak tezlerle yaşarlar. Bu tez, az önce ifade edildiği gibi onların deneyimlerinden, geçmiş tecrübelerinden faydalanmış olsa da herhangi bir antitez veya sentez değildir.¹⁴ Karakoç'un tezi, diriliş nezdinde var olmak ve yok olmak dikotomisi ya da *med* ve *cezri* karşısında üçüncü bir yol olarak bizi karşılar. Çünkü ona göre bozulmuş, çöküş, yıkılış hiçliğe yani *cezre* gidişe, doğuş, büyüme ve yükseliş gibi kelimeler ise varoluş ve açılımları yönündeki *med* hadisesine tekabül eder. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren yeni bir yoldur. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* adlı eserinde diriliş şöyle ifade edilir:

Tabiatta diriliş, yenilenerek tekrarı; tarihte diriliş, geçmişten hız ve güç alarak, anılara ve özelemlere dayanarak, realiteyi de gözden kaçırmayarak yeni bir tarihi-sosyolojik yapı oluşturmayı; metafizik planda ise bir cezalandırmanın bitişi, yeni bir mükafatlandırmanın başlayışı perspektifi içinde, yeni bir dinamizme kavuşmayı ifade eder.¹⁵

Bir toplumu, ülkeyi ya da milleti değerlendirmenin en geçerli yolunun onun medeniyet perspektifi olduğunu ifade eden¹⁶ Karakoç'a göre medeniyet hayatımızın her safhasında, duygular, düşünceler ve eylemlerle sürekli karşılaşılan bütüncül bir hadisedir. Daha açık bir ifadeyle Karakoç'a göre medeniyet inanç, ahlak, estetik, bilim gibi insanın her anı ve hareketi ile ölçülür. Bu nedenle "temel tez, 'medeniyet tezi'dir. Medeniyet, zaten İslâm ve İman medeniyetidir."¹⁷ Medeniyet "dinin en uzağa ulaşan halesidir."¹⁸ Karakoç'a göre "düşmemiş" tabiri caizse cennetini yitirmemiş medeniyet yoktur. Fakat önemli olan medeniyetin düşmesi değil, "dirilmesiz ölüme dönüşmeden doğrulmasını bilmesidir."¹⁹ Meydana gelecek bu diriliş için metafizik döneme ihtiyaç vardır ve bu dönem "mağara" ile sembolize edilir. "Mağaralar aydınlığa çıkmak içindir, bu uykular uyanmak içindir."²⁰ "Işığın değerini bilmek için

¹³ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008),115.

¹⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 106.

¹⁵ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 60-61.

¹⁶ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008), 34.

¹⁷ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s.72.

¹⁸ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, s. 65.

¹⁹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2021), 11.

²⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003), 72.

karanlıkların mahpusu olmak gerekir”²¹ diyen Karakoç mağara dönemini gerçek olan ile iğreti olanın farkını ayırt etmenin, Hz. İbrahim gibi ateşlerden geçerek hakikat hiyeroglifini çözebilmesinin mekâmı olarak sembolize eder.²² Yeni insan ile başlayacak olan diriliş yolculuğu nihai anlamda bu dirilişinde kendi geleneğini tekrar yakalayacaktır. *Diriliş Neslinin Amentüsü* adlı eserinde kendisini de bir diriliş eri olarak tanımlayan²³ Karakoç’a göre diriliş bir yaşam öyküsü, kendini yeniden yaşama girişimi, ortaya değer koyma eylemidir.²⁴ Diriliş insanlık için üretilen yeni bir örgütlenme modeli,²⁵ bir dünya görüşü ve yaşam tarzı davasıdır. Diriliş hamlesi, inşacı bir hareket olarak tedrici biçimde ilerler. Diriliş durmadan biçimlenmek ve bilinç kılıcını sürekli bilemektir.²⁶ Medeniyet hadisesi çok cepheli kompleks bir gerçeklik olduğundan yeniden doğuş ve diriliş başkaldırı ve kıpırdanış gibi durumlarla mümkün olamaz. Aceleyle girişilen hareketler başarısızlıkla sonuçlanır ve aynı zamanda umutsuzluğa neden olur.²⁷ Bu bekleyiş için ülkü insanının sembolü Ashab-ı Kehf’dir. Çünkü genç diriliş eri bir çağrının cezbesi veya düşün çağılına kapılabilir. Bunun için kimi zaman zindanlarda, kimi zaman şehit olarak, kimi zaman toplumun masalında ve destanlarında bekleyerek gücünü toplayacaktır. Çünkü o maya, o düş günü geldiğinde kahramanlar elinde yükselecektir.²⁸

Söz konusu bu diriliş öncelikle *sağduyunun dirilişine* bağlıdır. Diriliş medeniyetinin parolası da budur. Çünkü sağduyu varoluşun en açık kanıtıdır. Karakoç’a göre Batı sağduyuyu sadece akıl ile irtibatlandırarak uyumsuzluğa ve çelişkilere neden olmuştur. Hatırlanacağı üzere modern döneme tahakküm eden Batı rasyonalitesi akıl karşısında geri kalan her şeyi nesneleştirme çabasına girerek beraberinde de pek çok problem ve krizi getirmiştir. Zaman zaman hümanizm, muhafazakârlık, bilimsellik ve postmodernlik gibi değişik görünümlemlerle tecessüm eden bu düşünceler, İslam düşünürlerinin de zihin haritalarını etkilemiştir.²⁹ İslam düşüncesinde klasik dönemde başarılabilen ve “yaşayan insan”a yönelik yaklaşımlar, tarihsel süreçlerde açığa çıkan “üretilen insan” etrafında “inanç”tan ziyade, “hakkındaki düşünce” üzerine yoğunlaşmıştır.³⁰ Nitekim Heidegger’e göre de aklın ilkeleri ışığındaki bilginin soyut otoriter kipi olan “kesinlik arayışı” ile öngörülemez gerçeklikler alanı

²¹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 57.

²² Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 57-59.

²³ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2016), 7.

²⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 19.

²⁵ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 108.

²⁶ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 7.

²⁷ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 62.

²⁸ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 71.

²⁹ Emrullah Kılıç, “Usûl ve Yöntem Arasında Modern İslam Düşüncesi: Benliğin İnşası -Taha Abdurrahman ve Burhanettin Tatar Örneği”. *Tetkik 1* (Mart 2022), 1–20.

³⁰ Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 124-125.

olan hakikat nihai anlamda akıl ile irtibatlandırılıp kurgulanmış ve böylece Varlığın asli anlamının unutulmasına neden olmuştur.³¹ Doğu dünyasında ise sağduyu duyarlılık ile etiketlenerek düşünce yok sayılmıştır. Karakoç'a göre "duyularımız uçarılığa, aklımız taşlaşıp donmaya eğilimli" olduğundan sağduyu için bu iki unsur arasında denge kurmak gerekir. Bu nedenle Karakoç'a göre İslam sağduyusu ahlakidir. Söz konusu bu sağduyu; duygu ve akıl, mekânı ve zamanı, eşyayı ve tabiatı aşan bir bakış açısı ile kaynağını akıl ya da duyarlılık yerine ruhta bulur.³² Böylece akıl ve duyarlılık arasında uyum ve denge kurulacak aynı zamanda inanca ve ahlaka yer açılarak yeniden doğuşun imkânı bulunabilir.

Karakoç'a göre işin temelini oluşturan metafizik perspektif ya da görüş hayati kökten anlamlandırılan yeni varoluş olarak konumlandırılmalıdır. Çünkü insanı insan yapan bu metafizik ile insanlık kendini yeniden kuracak ve kendini hep diri ve yeni tutacaktır. Söz konusu bu metafizik ile gerçekleşecek diriliş İslam'ın dirilişidir ve bu nedenle dıştan gelen "tanzimat", "ıslahat", "reform", "inkılap" ya da "devrim" gibi kavramlar bu kavramın muhtevasını kapsayamaz. Diriliş kendi dinamiklerimizden gelen öz ülkümüze, ideallerimize ve medeniyetimize uygun bir kavramdır.³³ Bu ülkeye bağlı bir tek Ülke (Özülke) ideali düşünen Karakoç'a göre bunun gerçekleşmesi öncelikle Tarih ve Kültür birliği ile olacaktır. Bunların oluşması da Diriliş İdeali'nin temeli olan Millet İdeali'nin oluşmasını sağlayacaktır. Karakoç'a göre böylece İslam Medeniyetinin Dirilişi gerçekleşecektir.³⁴ Bu diriliş İslam'ın nezdinde Hz. Adem'den ve Hz. Nuh'tan sonra insanlığın üçüncü atası olmayı temsil eden bir diriliş olacaktır.³⁵

Sezai Karakoç'un yeni insan olarak isimlendirdiği "diriliş insanı" üzerinden tasarladığı medeniyet de belirli kahramanlar ve semboller üzerinden ruhunu mayalar. Karakoç temellendirmesini soyut kavramlara dayalı bir nesnellik yerine düşünsel ve duyuşal tüm zihinsel halleri kapsayan öznel ile etiketler. Bu öznel köklere dayalı olmakla birlikte sadece en başta verilmiş tözsü bir entite değildir. Hakikatli yolda metafiziksel-ahlaki göndermeleri olan içtenlik, doğruluk, sabır ve fedakârlık gibi özneyi dönüştürücü tutumları içeren hak edilmiş bir liyakattir. Belirli bir *Varlık* kipine dayalı medeniyet organizasyonunu içeren söz konusu temellendirme "yitik cennet" in izine ermeyi amaçlayan ruha dayanır.³⁶ Bu

³¹ Martin Heidegger, "Metaphysics as History of Being", *The End of Philosophy*, trans. Joan Stambaugh (United States of America: University of Chicago Press, 2003), 20-21.

³² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998), 45-55.

³³ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 33-35.

³⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 64.

³⁵ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 65.

³⁶ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 100.

durum olguların diriliş eri tarafından tekrar yorumlanıp kendileştirilmesi veya temellük edilmesi olarak okunabilir.

Diriliş, kendini arayan insanın hareketidir. Bu bağlamda diriliş eri geleneksel toplumlardaki erdemlere paralel biçimde yaşamını misyonuyla özdeş görür. Söz konusu bu durum Karakoç düşüncesinde geleneksel toplumsal yapıdaki roller ile benlikler arasındaki özdeşliğe benzer bir yaklaşımın yansıması olarak okunabilir.³⁷ Çünkü ödevini yaşamak diriliş erinin şanındandır. Benliğin oluşumu ise ödevi ile girip kendini misyonu ile tükettikten sonra yeni bir ben olarak ortaya çıkmasıylaadır. Çünkü Karakoç'a göre ben (ego) ruha sınav için konuk olarak gelmiş yabancı gibidir. Benliğin ölümü ile esasında ruhun dirilişi gerçekleşmiş olur. Bu bağlamda benliğin ölümünü saf anlamda kendini terk etmeden daha ziyade bir kendilik katmanından diğerine intisap ederek bir anlamda kendini yenilemek olarak değerlendirmek mümkündür. Katmanlı yeni bir benlik varsayan Karakoç'a göre üç benlik modeli ile temsil edilen diriliş erleri-erenleri-pirleri varoluş misyonunda hakikat savaşçılarıdır.³⁸ Diriliş soyunun temsilcileri olan bu erler namaz ve oruç gibi ibadetlerle kendilerini hazırlayarak diriliş basamaklarını adım adım çıkarlar.³⁹ Böylece diriliş erinin varoluşunu dokuyan temel unsurların ben-idraki ile kapsamlı bir varlık bilinci ve davranış normları bütününe hazırlanılmış olunur. Çünkü bir medeniyetin kurulma/dirilmesi, yükselmesi ve öteki diğer medeniyetlerin muhtemel tahakkümlerine karşı direnebilmesini sağlayan temel unsur o medeniyetin ben-idrakidir. Söz konusu bu idrakin oluşmasını sağlayan nihaî etken de bireyin varlık sorunsalını anlamlı bir çerçeveye oturtan dünya görüşüne sahip olmasıdır.⁴⁰ Kendisi başta olmak üzere bu diriliş neslinin amentüsü anlamca ve eylemce bir "orman sesi gibi bir orkestra zenginliği" ile yüklüdür. Bu amentü sadece bir mutlu inanç değil, bir iş, eser tarih inşa etme ve coğrafyaya "hakikat rölyeflerini verme" mücadelesidir. Sürekli otokritiği gerektiren bu amentü ile benlikler erdem ve takva ile inşa ve ibdâ olur. Karakoç'un yaklaşımı düşünceyi hem Batılılaşmaktan hem de Doğululaşmaktan daha farklı biçimde inşa etmektir. Bu anlamda ruhun en temel kavramı olan "ibdâ" kavramına da müracaat ederek söz konusu inşayı soyut aklın belirleniminden kurtarmayı hedefler. Bu okumanın Kur'an'ı bilimsel veya rasyonalist bir okumadan ziyade Kur'an aklının (ayetlerin/değerlerin) yön verici ayrıcı özelliklerinin inşa olmasına imkân tanıyabilmeye yönelik bir ontolojiye dayalı okuma olduğu söylenebilir. Söz konusu bu bakış açısı özneye

³⁷ Emrullah Kılıç, *Metafiziksel İyi'den Değer'e Ahlakın Yolculuğu*, (Ankara: İlem Yayınları, 2022), 35-36.

³⁸ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, 42-43.

³⁹ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 62.

⁴⁰ Ahmet Davutoğlu, "Medeniyetlerin Ben-idraki", *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 10-11.

tahakküm eden ontoloji karşısında bir tavır alışı seslendirir. Dolayısıyla diriliş eri diriliş ereni ya da piri olma hakikatin peşinde olmanın yolu ve yeni bir yorumu ve amentüsüdür. “Çağdaş bir kandil” olan amentü Müslümanlar için yeni bir varoluşun manifestosudur.⁴¹

Varoluşu ölü ruhun dirilişi olarak gören Karakoç’a göre söz gelimi Nietzsche’nin dediğinin aksine Tanrı ölmemiş, ruh ölmüş yani varoluş hikmetinden habersizleşmiş adeta kaçmıştır.⁴² Karakoç’un tezi Batı nihilizmine bir cevap olarak da okunabilir. Bilindiği üzere Tanrı ya da ruhun ölümünü ilan eden Nietzsche ile Avrupa nihilizmi hakikat güç elde etme iradesi biçiminde değere dönüşmüş “inancın” karşılığı da bir “perspektif”e indirgenmiştir. Tanrı’nın ölümü esasında temelci rasyonel düşüncenin ve metafiziğin sonunu simgelediği için hümanizmin de bunalımıdır.⁴³ Mevcut bu bunalımdan çıkıp yeni bir dünya inşa etmek için diriliş erinin öncelikle yapması gereken şey ise dünyayı yorumlamaktır. Karakoç’a göre yorum, yapmanın ve kurmanın ipucudur. Diriliş eri yorumladığı dünyayı yeni atılım ve eylemleriyle dönüştürecek ve nihayetinde insanlıkla bütünleştirecektir.⁴⁴ Söz konusu bu durum onun insanın tanımını çerçevesinde insan özgür iradesiyle yaptığı faaliyetleri amaca matuf *yönlendirilmiş bir faaliyet olarak görmesini ve diriliş erini* Batı geleneğinde olduğu gibi bilgi-bilgi arasındaki bir süreci işleten değil, iman, bilgi ve amel arasında kuracağı diyalektik ilişki sayesinde hakikate ulaşabileceğini düşünmesi sonucudur.

Nitekim Karakoç’a göre sadece bilgi ya da duyarlılık üzerine kurulmuş yapılar mevcut durumda krizlere neden olmaktadır. Dolayısıyla ahlaki sağduyu ile temellendirilmiş aklın inşa ettiği yeniden bir yapılandırılma ile medeniyeti inşa etmek gerekmektedir. Buradan hareketle Karakoç İslam’ı, medeniyetin tüm niteliklerinin kendisinden dal budak salacağı kök olarak görür ve dirilişi sistematik nesneleştirici bir yöntem yerine doğrudan Kur’an’dan kıssalar üzerinden tablolar aracılığıyla adeta zihinsel bir peyzaja yerleştirerek oluşturur.⁴⁵ Bu bağlamda *Yitik Cennet* adlı eserinde Müslümanların kurmuş olduğu medeniyette yaşadıkları hayatı “Adem’le Havva’nın Cennette öncesiz sonrasızmışçasına mutlu bir hayatı yaşadıkları zaman”a benzeterek yüceltir. Fakat “Batı’nın soluğu gelmeden önce” mümkün olan bu yaşam dışarıdan gelen soluğun dokunuşuyla değişmeye ve bozulmaya başlamıştır. “Dışarıdan gelen şeytanın çağrısını dinlemeye hazır kulağın hemen içeride hazır olması” bu durumu

⁴¹ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 24-28.

⁴² Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000), 11.

⁴³ Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*, çev. Şehabettin Yalçın (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 86.

⁴⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 54.

⁴⁵ İshak Arslan, “Ruhun Dirilişi Üzerinden Sezai Karakoç’u Okumak”, *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*, ed. Saadetin Acar & Vahdettin Işık (İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011), 302.

kolaylaştırmıştır.⁴⁶ Dolayısıyla bu tür durumlar karşısında sürekli yakaza halinde ve medeniyetin banisi olacak, inancını gaybla benliğinin psikolojisini hayâ ile taçlandırarak diriliş erinin⁴⁷ mevcudiyetine ihtiyaç vardır. Karakoç’a göre imanın sağladığı yeni farkındalık ufukları ile yetişecek diriliş erleri, varoluşu anlamlı hale getirebilecek ve modern insanın düştüğü anlamsızlıktan kurtulabileceklerdir. Bahsedilen bu yaklaşım Tanrı’nın ölümünü ilan ederek Nietzsche’nin dediği gibi köken önemsizliğini ifşa eden Batı düşünce geleneği karşısında *Varlık* çağının yeni bir yorumuna işaret eder. Fakat Karakoç’un yaptığı yorumlama bu konuda yapılan tarihsel yorumlamaları aşan bir değerlendirme olması hasebiyle de yeni bir boyut kazanır. *Varlık* fikrine dayalı metafiziğin nesneleştirici düşüncesi karşısında *Varlık*’ın manasını geçmişte yapılan bir gezinti olmaktan çıkaran Karakoç solmaya veya ölmeye yatmış bu düşüncüyü diriliş ile etiketleyerek yaratıcı bir ufuk verir. Heidegger’in ölüm ile tekil olarak irtibatlandırarak “dünya içinde olmak” ile kurmaya çalıştığı Da-sein yani beşerî varoluşu Karakoç “diriliş” ile Cennet üzerinden kurduğu farklı bir varoluş sahnesi ile yapmaya çalışır. Çünkü Karakoç’a göre olup biteni sadece burada olan ile irtibatlandırmak ya da bu dünyaya yerleştirmek “sürgün” edilmektir. Fakat Karakoç dünyadaki tecrübeyi de yok saymaz, onu da aşan bir öz ve akla gönderme yapan bu yaklaşıma bizi davet eder. Heidegger’de olduğu gibi hakikatin sadece yorumlar ve anlamlardan ibaret olmadığını ortaya koyan Karakoç’un yaklaşımı “kıyamet aşısı” olarak mottolaşır.⁴⁸ Hakikat, varlıkların toplamından daha fazla bir şey olduğundan⁴⁹ *Varlık*, hakikate ulaşmak için tüm duraklarından geçerek kendi macerasını kat eder ve nihai varağına yani kıyamete varır. Bu nedenle bu dünya öte dünyanın mayasıdır ve diriliş eri de kıyamet adamıdır.⁵⁰

Hayatı “varoluş”a yükseltmeyi amaçlayan Karakoç’un daha önce de ifade edildiği gibi *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek söz konusu bu yaklaşımı ile varlığın halini de bir yolculuk hali olarak gördüğü söylenebilir. İdeal düzlemde görülen *Varlık*-ın bir kere ve toptan verilmiş ya da olup-bitmiş bir şey olmasından ziyade hakikatine doğru yol olarak varolan bir şey olmasına gönderme yapan bu tasavvur bize varlığın kendini *durumsal* olarak gösterip *oluşallığında* duyup-anlamamıza karşılık gelir. Bir başka ifadeyle Varlığı sabitlik ya da *durmak* üzerinden değil de *olmak* üzerinden düşünmeye karşılık gelen bu kavrayışta özne için kendi oluş yolculuğunda varlığı/nı kat ederken yönünü öncelikle özüne ya da fitratına çevirmeyi temel alan bu hadise “kavramlardan ziyade, duya-düşüne ya da seze-düşüne

⁴⁶ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 7-11.

⁴⁷ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 45.

⁴⁸ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 28.

⁴⁹ İbrahim Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2016), 46.

⁵⁰ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, s. 7-9.

veyahut da imgeleye-düşüne fehm edilen bir hadisedir.” İdeal olanın kavram yerine *mefhum* olarak muhatabını karşılama gösteren bu görüşe göre “olma” tam olarak kavranamayacağından hakikatin de kavram yoluyla anlatılmadığı ifade edilebilir.⁵¹ Kavram yerine *olayın* vukuu ile kalbin/gönlün/vicdanın inkılap suretinde uyarılarak düştüğü “durumdan” yeniden “oluş” a geçebilmesini temsil eden bir yol⁵² olup diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içerir. Çünkü olay, zaman-mekân algısına bağlı nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir.⁵³ Karakoç’un kıssalardaki *olaylar* üzerinden kavramsal analizlerden ziyade yeni bir varlık tarzları kazanan diriliş erlerinin varoluş tarzlarını yansıttığı söylenebilir.

Karakoç’un dini-metafizik olarak nitelendirilebileceğimiz kıyamet vurgusunu yaşanan krizleri aşmada fenomenal gerçeklikleri sadece akıl ya da duyarlılık üzerine kurulu bir çözüm yerine gaybı da içine alan bir sistemle görünmeyen (gayb) ile görünen (şehâdet) arasında teorik ufukları genişletip pratik hayata egemen olan tahakkümü bertaraf etmek istemesine gönderme yapar. Böylece kutsiyeti ve gaybı soyutlayan seküler yorumlar yerine onları armağan olarak gören yeni bir benlik modeli temellendirmeye çalışır.⁵⁴

Medeniyetin asıl kurucuları olan peygamberler ile birlikte diriliş ruhunu harekete geçirecek kahramanlar ise yeni İslam aydınlardır. Çünkü birer kahraman olan aydınlardan tarih şuuru ve tefekkürü hem geçmişini hem bugünü hem de geleceği tümel-tikel bütünlük içerisinde yaşatacak ufka sahiptir.⁵⁵ Bu bağlamda Karakoç’a göre yeni bir zihniyetin gelişebilmesi için her şeyden önce bir toplumda aydın hareketi olmalıdır.⁵⁶ Karakoç’a göre ruhi, sosyal, politik, ekonomik, kültürel, estetik yönleriyle somut İslam ülküsünü yeniden hayata geçirecek olan bu aydınlardan hayattan, realiteden ve tarih şuurundan kopuk olmayacaklardır.⁵⁷ Aksi takdirde insanlığın temel hatalarını temel hakikatler gibi göstermeleri kaçınılmazdır. Yapılması gereken tarihi kontrol edip tüm değerlerin temeli olan yüce değerleri esas alan hakikat medeniyetini yeniden tesis etmektir.

Medeniyetin Referans Değeri: Sevgi

⁵¹ Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021), 22-25.

⁵² Özkan Gözel, *Ne- Varlık ve Ahlak*, 47.

⁵³ Burhanettin Tatar, *İslam Düşüncesine Giriş*, 86-88.

⁵⁴ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 23-25.

⁵⁵ Münire Kevser Baş, *Diriliş’in Yapıtaşları: Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar* (İstanbul: Lim Yayınları, 2015), 152.

⁵⁶ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 35.

⁵⁷ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2007), 102-103.

Yeni bir insan, yeni bir toplum ve buna bağlı olarak yeni bir insanlık için değişim ve yeniden doğuş gerekir. Karakoç'a göre dış etki ya da zorlama olmaksızın kendi iç dinamiklerimizle değişmemiz gerekmektedir. Lakin bu anlamda yeterince başarılı olunamadığını ileri süren Karakoç'a göre dinin özünde olmayan konularda değişmeyi ve yenilenmeyi kabul etmek gerekmektedir. Fakat Batı hayranlığı ile zuhur eden ve kendi değerlerimize muhalif olan yenilikçi hareketlere haliyle tepkisel davranılmış ve bu anlamda direnç gösterilmiştir. Karakoç'un *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* adlı eserinde konuyla ilgili oldukça esnek bir yaklaşımı benimsediğini görebiliriz. Ona göre değişime ayak diremek yerine "zamana bağlı olup da zamanla gelenin zamanla gitmesini içeren bir yumuşa prensibi" ile hareket edip yenilenip tazelandığımızda yitirilmemesi gerekeni korumuş oluruz.⁵⁸

Yukarıda ifade edilen söz konusu bu değişimin yönü ne Doğu ne de Batı, kendi öykümüzle birlikte içimize doğru olmalıdır. Çünkü bu ruha uygun biçimde yeni bir bakış açısıyla gerçekleşecek olan diriliş, inanmışların başlatacağı bir diriliş olup bütün insanlığı kuşatacak ve değiştirecektir. İnsanın değişmesi daha doğrusu öncelikle bakış açısının değişmesi gerekmektedir. Bunun için de yeni bir çağırış ya da metoda ihtiyaç vardır. Bu metot peygamberlerin kıssalarında zaten mevcuttur. Ona göre her peygamber dirilişe giden yolda her biri farklı bir sembolle karşımıza çıkar. Bu bağlamda kıssalar üzerinden sembolik anlatılarla Karakoç'un kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını aşip daha bütünlükçü olmaya çalıştığı söylenebilir. Kıssalara ilaveten efsane ve mitlere de yer veren Karakoç'a göre bu anlatılar hakikati tümüyle kucaklayamasa da olayların tarihi özleri olup esasında olayların odak noktasını gösterirler.⁵⁹ Dolayısıyla Karakoç'un nesneleştirici bir yaklaşım tarzının ötesinde sembolik yaklaşımla temelinde omurgasını ahlaki "öznelliğin" oluşturduğu bir İslam Medeniyeti inşa etmeye çalıştığını söyleyebiliriz. O, hakikati sadece nesnel ya da mantiki bağlamdan ziyade ahlaki bir bağlamla ilişkilendirir. Böylece Karakoç, epistemik teoriler ya da kesinliklerle doğrulama nesnesi olmak yerine insanın ulaşması gereken amaçlara matuf ilkeleri, kıssalarla medeniyet tezini "diriliş" üzerinden inanç ve ikna nesnesi haline getirir. Onun teleolojik tezinin son noktası sürekli ilerleme değil "cennet"tir. Onun medeniyet rüyası, "üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kurusu gibi" olan ve diğer renklerin varlıklarını sürdürdüğü çoğulcu bir yapıya karşılık gelir.⁶⁰ Karakoç bu metodu *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An* isimli eserinde yine peygamberlere refere ederek sembolize eder:

⁵⁸ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 30-32.

⁵⁹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 12.

⁶⁰ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 153.

Nasıl, Hz. İbrahim, hükümdarın tanrılaştığı o çağda sesini duyurmanın, etkisini hissettirmenin yolunu bulmuşsa, nasıl Hz. Musa, firavunun karşısına çıkıp: ‘Ya hakikati kabul edip Allah’ın önünde eğil, ya da bunu yapmıyorsan, Allah’a inanan kavmini bırak da çekip memleketimize gidelim.’ diyebilecek güce ermişse, nasıl Hz. İsa ve havarilerinin mütevazı çalışmaları koca Roma İmparatorluğunu sarsmışsa, nasıl Peygamber Efendimizin kurduğu İslam Devleti, akılları durduracak kadar kısa bir sürede, o günün süper devletleri olan Pers ve Bizans İmparatorluklarının karşısına çıkmış ve onların dev ordularını tarumar etmişse, bugün de, Amerika’da da, Avrupa’da da, Rusya’da da, Japonya’da, Çin’de ve Hint’de, Afrika’da İslam’ın yeniden sesini duyurması, kendisini öz gerçeği ve tüm güzelliğiyle insanoğlunun inanışına sunma imkân ve hakkına kavuşması için bir usul, bir yol aramalı ve bulmalıyız.⁶¹

Karakoç’a göre bu doğrultuda yapılması gereken Doğu ve Batıyı bilen idealistler yetiştirmektir. Söz konusu değişim *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi* adlı eserinde ifade edildiği şekliyle üç perspektifli bir yönelim üzerine kurulur. Birincisi; insanın Allah’a bakışı, ikincisi; insanın kendine bakışı, üçüncüsü; insanın eşyaya bakışı. Karakoç’a göre bu üçlü kombinasyon içerisinde daha önce kuramadığı uyum ve dengeyi diriliş ruhu çerçevesinde kurabilme imkanına kavuşur. Ruhun bakımı ve dirilişi için de insanın sürekli olarak dirilişi yinelemesi ve tazelemesi gerekir.⁶²

Değişimin ateşini kahramanlar yakar ve toplumu onlar değiştirir. Fakat kahramanın ortaya çıkışını da toplum hazırlar. Esasında kahraman kendisini değiştirmeye yönelmiş bir toplumda ortaya çıkar. Karakoç’a göre kahraman, toplumları yeniden organize eden, onları bir ülkü ve hedefin meşruiyet ve düzeni etrafında motive ederek toplayan ve gökteki erdemi yere indiren kişidir. Değişimin mimarı olan kahraman bütüne bakarak ayrıntılarla uğraşmaz. Detay, sadece bütün ile ilişkili olduğunda onun gündeminde olabilir. Kahraman hakikati yalın ve çıplak haliyle yakalamak ister. Ona göre kahraman klişeci de olamaz. Teori ve pratiği aynı realitenin iki yüzü olarak gören kahramanın toplumu yönelttiği yol diriliş yoludur. Karakoç, toplumun tabi tutulduğu diriliş yolundaki bu yoldaki değişimi tûba ağacına benzetir. Karakoç’un karşı çıkıp eleştirdiği devrimci değişimi ise zakkum ağacı ile sembolize eder.⁶³ Tûba ağacının diriliş medeniyetinin sembolü olması onun sevgi ile olan alakasıyla ilgilidir. Karakoç’un düşüncesinde tıpkı Yunus Emre ve Mevlana’da olduğu gibi *sevgi* temel değerdir. Ona göre “sevgi uygarlığı her dalında iyiliklerden altın armağanların salındığı Tûba

⁶¹ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*, 10-11.

⁶² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 19-21.

⁶³ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 64-70.

Ağacı'dır." Yaradılışın aşktan doğması gibi diriliş de sevgiyle mayalanır. Çünkü sevgi, şeytanı yenen metafizik güçtür.⁶⁴ Karakoç *Kıyamet Aşısı* adlı eserinde bu aşkı sınırları zorlayan, bütün usuller ve vasıtalar sona erdikten sonra adeta miracın son hamlesi olarak süren ve insana verilen gök armağanı olarak niteler. Bu nedenle sürekli aşma hali Son Sınır'ı (Sidretülmünteha) içinde teyakkuzda olmak gerekir. Çünkü ona göre "sınırlar birbirini çağırırlar. Bir ufka varıldı mı, önümüzde yeni bir ufuk belirir."⁶⁵ Fakat bu sevgi insanın egosu üzerinden benliğini kıskırtmasına ve hazların doyumuna teşvik edici bir sevgi değildir. Fedakârlık ve ötekini düşünmeye dayalı bu sevgi, evrensel olarak bütün insanlarda bulunduğu kabul edilen ve insan deneyimlerine daha yüksek irtifa ve ciddiyet kazandırmaya, içeriğini aklın ufukları içerisinde diğer bireylerle birlikte ilişki içerisinde olmaya dayalı kavramların oluşturduğu sevgiden farklı bir sevgidir.⁶⁶ Onun düşüncesinde sevgi dirilişin dinamiklerini tayin eden referans bir kavramdır.

Medeniyet: Dirilişin Habitatı

Karakoç'un zihin haritasında medeniyet, İslam medeniyetidir. İslam medeniyeti ise insan psikolojisinin iki aşırı ucunu temsil eden Doğu ve Batı medeniyetleri arasında bir orta yol ve denge durumudur.⁶⁷ Bu denge aynı zamanda Karakoç'a göre karşıt iki kutbu temsil eden düşünce ve duyarlılığı dengede tutacak* ve nihayetinde "yeniden oluş"u yoğuracak bir uyumu ve dirilişi esas alır.⁶⁸ *Düşünceler I Kavramlar* kitabında Karakoç medeniyeti şu şekilde tanımlar:

Medeniyet, insanoğlunun, asıl amacını gerçekleştirmesi çalışmalarından, ona varma arayışlarından, onu bulmuşsa kaybetmeme çabasından, onu süsleyip püslemesinden, o yöndeki duygularını ve düşüncelerini ifade etme isteğinden doğan, kaynaklanan ve beslenen niyet ve faaliyetlerinin, teori ve pratiğinin, tasarım ve eserlerinin, reel ve potansiyel güçlerinin tümüdür.⁶⁹

⁶⁴ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi, Diriliş Yayınları*, 154-155.

⁶⁵ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, 56.

⁶⁶ Luc Ferry, *Sevgi Devrimi*, çev. Emre Akçaoğlu (Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015), 32.

⁶⁷ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 53.

⁶⁸ Bu yaklaşım Aliya İzzet Begoviç'in medeniyet meselesine yaklaşımı ile örtüşür. Nitekim Begoviç'e göre de İslam medeniyeti ruh ve maddenin varoluşundan ortaya çıkan ve ahengi muhafaza etmek için inşa edilmiş bir medeniyettir. (Bkz. *Aliya İzzet Begoviç, Doğu ve Batı Arasında İslam*, çev. Salih Şaban (İstanbul: Klasik Yayınları, 2006), 11-22.)

⁶⁸ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*, 33.

⁶⁹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 9.

Dirilmek için önce ne olduğumuzu ve olmadığımızı, başka medeniyetler ile nerede ayrıldığımızı iyi tespit etmemiz gerektiğini ifade eden.⁷⁰ Karakoç'un medeniyet tasavvuru *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği* adlı eserinde belirttiği gibi üç temel ilkeye dayanır: Bilimin hakikat arayışını temsil eden "doğruluk ideası"; ikincisi ahlakın meşgul olduğu "iyilik ideali" ve üçüncüsü ise sanatın alanına giren "güzellik ideali". Karakoç'a göre söz gelimi Yunan ve Roma medeniyetlerinden farklı olarak en büyük ideal ahlaki alanda ortaya çıkar. İslam medeniyetinin ayırıcı vasfı ahlaki yönüdür.⁷¹ Çünkü insan yaşamında ahlak çok merkezi bir rol oynar. Ahlak aynı zamanda hem bireysel hem de kurumsal anlamda normları belirleyerek en genelde medeniyeti oluşturan seçkin değerleri oluşturur. Bu anlamda Karakoç, İslam medeniyetinin durumlanışı ya da tavrını üç ana eksene oturtur. Birincisi teorik temeli belirleyen metafizik perspektif; ikincisi bu perspektife bağlı bir realizm olarak dünya ve tabiat görüşü; üçüncüsü ise ilahi olana teslimiyet.⁷²

Karakoç'un bu tezinin tecessüm edeceği habitat, devlettir. Bu devlet her şeyden önce bir ülkü, bir ideal ve erdem devletidir. Karakoç bu ideal devletin siyasal formasyonunu Farabi'de (870-950) olduğu gibi belirli erdemlere dayalı site devleti şeklinde düşünür. Hatırlanacağı üzere Farabi'de mükemmel bir şehir (el Medinetü'l Fâzıla) en üstün iyiliğin gerçekleştiği ve bundan dolayı mutluluğun elde edildiği şehirdir. Söz konusu bu erdemli şehir, insanların birbirine yardım etmeyi amaçladıkları insan toplumlarından oluşur. Bundan dolayı da erdemli şehir, hayatını canlı kılmak ve devam ettirmek için bütün organların birbirine yardım ettiği tam ve sağlıklı bir bedene benzer.⁷³

Fakat Karakoç'un sitesi Farabi'nin organik sitesinden farklı olarak, aracın amaca dönüştürülmediği ya da putlaştırılmadığı toplumu önceleyen demokratik bir site olacaktır. Diriliş er/eren/pirlerinin ödevi mutlak olarak gerçekleşmesi bakımından ütöpik gibi gözükten ideal siteyi kurma gayreti göstermeleridir.⁷⁴ Görüldüğü gibi Karakoç'un erdem sahibi diriliş eri ve misyonu erdemli devlet ile doğrudan ilişkilidir. Fakat Karakoç'a göre mevcut şartlarda tüm insanlık için tek bir medeniyet ve devlet oluşturmak tam olarak mümkün değildir ya da şimdilik bir ütopya olabilir. Zaten medeniyet iddiası barındıran ve "olması gereken"e yönelen her siyasal teorinin belirli bir ütöpik yanı vardır.⁷⁵ Fakat Karakoç'a göre İslam dininde bu

⁷⁰ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 45.

⁷¹ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 33, 87.

⁷² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*, 142-143.

⁷³ Farabi, *İdeal Devlet*. çev. Ahmet Arslan, (Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2019), 98.

⁷⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 45-46.

⁷⁵ Veli Urhan, *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem* (Ankara: Fol Yayınları, 2020), 21.

toplumu ve devleti oluşturacak ilke ve ahlak bilkuvve olarak mevcuttur. İslam Medeniyeti son aşamada bir İnsanlık Medeniyeti olma liyakatine haizdir. Ona göre bu konuda çizilmesi gereken yol haritası Kur'an kıssalarında verilmiştir. İnsanın tüm imkân ve kapasitelerini kullanmayı içeren bu yöntem Hz. Yakub'un oğullarına öğütünde Müslümanlara bir yol haritası çizmektedir:

Tek kapıdan değil, bütün kapılardan girmek gerekir. Hem kişi hem devlet hem toplum, hem ülke, hem iman, hem medeniyet, hem barış, hem savaş, hem ledün, hem politika kapısından. Çok boyutlu, çok cepheli, çok karmaşık, uzun vadeli, dallı budaklı, dolaylı dolambaçlı bir çalışma sistemiyle bir noktaya varılabilir. Ancak, kapının kapı olduğunu, şehir olmadığını unutmamak şartıyla. Yani amacı araç yapmamak şartıyla.⁷⁶

Yeni bir oluşum, yeni bir hedef ve yeni bir dirilişi ortaya koyacak bir örgütlenme biçimi ve model üretmek gerekmektedir. Bu model yeni deneyimleri beraberinde getirecek ve medeniyetin karakterini teşkil edecektir. Cenneti yitirme bu örgütlenme modelinin aslında ilk adımını teşkil eder. Çünkü Karakoç'a göre "bulmak için yitirmek gerekir." Bu bağlamda yine Âdem ile Havva örneğine başvuran Karakoç'a göre cennette Havva'nın Adem'e "ikinci ben" olarak eklenmesi bir dışı doğru gidiş daha açık bir ifadeyle Havva'nın gelişi ilk toplanma yeri olan cennetten bir dağılma ya da "yabancılaşma"nın başlamasıdır. Diğer medeniyetler ile karşılaşma ile başlayan ölümcül alışveriş nihai anlamda medeniyetin eski güvenine kavuşmasına tahkim edilmiş olarak daha da gelişmesine yol açar. Bunun için "çerçeveyi kırmadan çerçeveyi aşmak, kabuğu zedeledikten dışarıya neşvünemasını duyurmak" ile mümkün olabilir. Öteki benler ile karşılaşmayı temsil eden söz konusu bu durum Cennetten kovularak yine Cennete ulaşacak Adem'in ya da insanın yazgısı olarak etiketlenir. Karakoç'a göre Hz. Âdem ile Havva'nın hayatlarında bir kader olarak yaşanan, her insan ve medeniyetin ömründe sürekli tekrar eden bir şemadır:

Saf ve masum çocukluk ve Cennet hayatı yaşarlar, sonra bir nevi dişilerini doğururlar, sonra onunla diyalogdan dışı açılış, öbür medeniyetlerle boy ölçüşme başlar. Bu öylesine çetin bir varoluş sınavıdır ki, bunu başaramayan medeniyetler kaçınılmaz düşüşe uğrarlar, tarihin dehlizine, bodrumuna gömülürler ama bu imtihandan başarıyla çıkıp kendi olgunluğunu bütünleyenler, tekrar Cenneti bulmuşçasına kurtuluşa ererler.⁷⁷

⁷⁶ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, 120-121.

⁷⁷ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 17-19.

Karakoç'a göre düşüş ve yıkılış unsurların çözümlüştür. Modern dünyanın "ayrılın" çağrısı karşısında⁷⁸ meydana gelen çözülmeye karşı diriliş ise, unsurları yeniden bir araya getirdikten sonra üflenecek ruhla varoluştur. Karakoç söz konusu bu düşüş ve dirilişi, yine kıssalar üzerinden hareket ederek temellendirir. Hz. İbrahim'in hayatı ve onun kuş parçalarını tepelerden çağırarak kuşun dirilişi ile medeniyetin dirilişi özdeşleştirilir.⁷⁹

Daha güncel bir deneyim olarak Osmanlı modeli ve deneyimi Karakoç'a göre bu konuda bir hareket noktası olabilir fakat onu taklit ederek değil onu aşarak bu modeli inşa etmek gerekir.⁸⁰ Medeniyeti temellendirmesini doğrudan Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar üzerinden yapan Karakoç'un amacı diriliş erinin önündeki temel problematiği oluşturan epistemolojik engelleri aşmaktır diyebiliriz. Bu doğrultuda varoluşsal dönüşüme neden olacak anlamların izinden hareket ederek varoluşu, sürekli güncellemeye ve anlamı yeniden üretmeye matuf kıssalara yöneltir. Bu bağlamda Karakoç *Yitik Cennet*'te sekiz kapısıyla nitelediği Cenneti sekiz peygamber üzerinden açıklımlayarak medeniyet ufku olarak idealize eder: Hz. Âdem, her ne kadar ilk insan olsa da aslında hakikatin tecellisidir. Çünkü hakikat Hakikat-ı Muhammedi'dir. Hz. Nuh her ne kadar insanlığı kurtuluş gemisine alsada asıl Kurtuluş Gemisi O'nun getirdiği İslam'dır. Hz. İbrahim putları kırarak Millet'i kurandır. Hz. Yusuf hükümlerliliği bir işaret bir nişan olurken Hz. Musa O'nun toplum kuruculuğundan bir müjdedir. Hz. Süleyman ise O'nun Devleti'ni Levh-i Mahfuzdan yeryüzüne indirerek nakşetmiştir. Hz. Yahya tebliğın sesini yükselten, Hz. İsa ise O'nun muştı cephesidir. Hz. Peygamber O'nun bütün cephelerinin bütünleşmesidir. Çünkü Yitik Cennet, Hz. Muhammed nezdinde yeniden Bulunmuş Cennet'e dönüşmüştür.⁸¹

Medeniyet üzerinden tezini ortaya koyan Karakoç'a göre bir inanç, bir düşünce ya da bir dünya görüşü kitlelere mal olduğunda yaşayabilmesi için ya bir medeniyet oluşturmak ya da bir medeniyetle kaynaşmak zorundadır.⁸² Bu bağlamda Karakoç toplumsal yaşamın hemen her alanını kuşatan kültür kavramına müracaat eder. Çünkü "her kültürün kendine özgü bir örneği, kendini yaratan güçlere özgü bir düzeni vardır."⁸³ Kültür ve medeniyet kavramları yeni bir "iktidar" ve "hegemonya" biçimi olarak tezahür eder. Hegemonya toplumsal vasatı

⁷⁸ Gianni Vattimo, *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 82.

⁷⁹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 81.

⁸⁰ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*, 122.

⁸¹ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, 131.

⁸² Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 19.

⁸³ John Dewey, *Özgürlük ve Kültür*, çev. Vedat Günyol (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988), 24-27.

belirleyen ortalama kültür üzerinden gerçekleşen bir iktidar biçimidir.⁸⁴ Nitekim Nurettin Topçu da *Kültür ve Medeniyet* adlı eserinde kültürü *hegemonya* yerine *hakimiyet* ile izah ederek bu anlamda toplumsal bozulmayı da “hakimiyet eşyanın eline geçirildi ve eşya insanla izah edilecek yerde, insan eşya ile izah edilmeye başlandı” şeklinde ifade eder.⁸⁵ Söz konusu anlamda belirli toplumsal koşulların çevresinde örgütlendiği anahtar bir kavram olan *kültür* bu bağlamda siyasi bir boyuta bürünmüş olur. Çünkü belirli değerler seçkisine bağlı duyarlılıkların ön plana çıkarılması belirli bir politik öznellik biçimi olarak okunabilir.⁸⁶ Fakat Karakoç kültürü, söz gelimi Terry Eagleton’ın *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür* adlı eserindeki tespit ettiği gibi “temel değerleri, törensel pratikleri, duygusal sembolizmi, tinsel içe dönüklüğü, ahlaki gelişimi, ortak kimliği ve bir toplumsal misyonu içeren” dinin etkisinin zayıflaması karşısında onun yerini alabilecek en yakın aday olarak görmez.⁸⁷ Kültür, insani edimlere dayalıdır fakat referansını ve standardını aşkın olan belirler. Nitekim Karakoç’a göre kültür medeniyetin fizyolojisidir. Ayrıca bu yaklaşımıyla Karakoç kültür kavramına farklı bir bakış açısı getirir. Çünkü ona göre örneğin Ziya Gökalp kültürü milli, medeniyeti ise milletlerarası kabul eder. Fakat Karakoç’a göre medeniyet İslam Medeniyetidir ve kültür de belirli ırk veya uluslara ait değildir. Bu bağlamda İslam Medeniyeti denildiğinde İslam kültüründen bahsedebiliriz. Kültür medeniyetin işler halidir. Karakoç’a göre ırkların gerek kültür gerekse medeniyete katkısı mizaç katkısı olabilir. Çünkü mizaç davranışlara insanın damgasını vurarak kişilikteki nüansları belirler.⁸⁸ Buradan hareketle söz gelimi Arab’ın mizacı yatkınlığına uygun biçimde İslam medeniyetinin bilim ve düşünce yönüne; Acem mizacı sanat ve edebiyata; Türk mizacı ise örgütlenme ve yönetime daha çok katkı vermiştir. Aksi durum medeniyeti indirgeme ve aşırı nesnelleştirme sonucunu doğurur.⁸⁹ Bu yaklaşımıyla Karakoç kültürü onu oluşturan millete atfedilen⁹⁰ Nurettin Topçu gibi düşünürlerden de ayrılırken kültürü medeniyetin basit bir ikizi olarak görmekten öte irfana giden yolda “hayatın kalıbı” olarak gören Cemil Meriç’e yaklaşır.⁹¹ Karakoç’a göre diriliş eri de belirli bir mizaca sahiptir. Bu mizaç metafizik mizaçtır. Çünkü insanın bir ülke, bir toplum veya insan çıkmaza saplanmış ve bundan kurtulma ümidini büsbütün yitirmemişse bundan kurtulma çabası için gerekli olan “metafizik gerilim” e ihtiyacı vardır. Mistisizmden de ayrı olan bu anlayış ve onun getirdiği gerilim, ruhu statik bir yorumdan dinamik bir duruma, aktif bir kavrayış ve

⁸⁴ Besim Dellaloğlu, *Poetik ve Politik*, 326.

⁸⁵ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2018), 23.

⁸⁶ Terry Eagleton, *Kültür Yorumları*, çev. Özge Çelik (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016), 68.

⁸⁷ Terry Eagleton, *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür*, çev. Selin Dingiloğlu (İstanbul: Yordam Kitap, 2014), 160.

⁸⁸ Sezai Karakoç, *Diriliş Mustusu*, 44.

⁸⁹ Sezai Karakoç, *Düşünceler I Kavramlar*, 10-11.

⁹⁰ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, 20.

⁹¹ Cemil Meriç, *Umrandan Uygurlığa* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 92.

değişim arzusuna götüren bir gerilimdir.⁹² Kitleleri harekete geçiren ve idare eden gerilimler, tarihi ve toplumsal dinamiklerden insanlığı dirilişe götürecektir şuurlu ve sürekli bir gerilimi temsil eder.

Sonuç

Karakoç kriz içerisinde olan bireysel ve toplumsal hayatın inşa ve idamesini sağlayacak medeniyeti İslam/hakikat ile hayat arasında aydınların sorumluluğunda yeni bir irtibat tesisinin imkânında arar. Bu bağlamda onun insanın metafiziksel amaçlarına ulaşmayı umduğu bu yolculuk teklifi belirli bir yaşam tarzını içerir. Kaynağı ve işlevi bakımından çağdaş medeniyet teorilerinden farklılık gösteren bu medeniyetin kurucuları ise peygamberlerdir. Diriliş ise hiçleşmeye giden yönelimi yeniden varoluşa devşiren üçüncü bir yoldur. Karakoç'un *Varlık* görüşünün sonucu olarak okunabilecek bu varoluş yolu özne (diriliş eri) için kendi oluş yolculuğunda varlığı'nı kat ederken yönünü öncelikle özüne çevirerek ideal olanın kavram yerine *mefhum* ile karşılaşmasını gösteren bir "olma" durumuna gönderme yapar. Diriliş erinin öz hakikatini keşfederek dirilmesi için bir sigaya çekilme durumunu içererek başlayan süreç nesneleştirici olgusal gerçekliğin ötesinde ve onu aşan anlamları içerir.

Düşmüş olan toplumu yeniden ayağa kaldırma projesini temsil eden diriliş ve buna bağlı olarak inşa edilecek medeniyet, herhangi bir görüşün antitezi ya da sentezi değildir. Site devleti formatında tasarlanan bu medeniyet aynı zamanda demokratik bir karaktere sahiptir. Teklif ettiği varoluş kipini sembolik dille inşa eden Karakoç, her peygamberi dirilişe giden yolda farklı bir sembolle karşımıza çıkarır. Kıssalar üzerinden yaptığı girişim ile anlatsının gücünü artırmaya yönelik Karakoç'un -şairliğinden olsa gerek- kavramsal ve metodik düşünmenin sınırlarını zorladığı görülür. Ahlaki sağduyu üzerine kurulu bir öznellik ile İslam Medeniyeti inşa etmeye çalışan Karakoç'un teleolojik medeniyet tezinin son uğrağı ise başlangıç noktası "üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kursu gibi" olan "cennet"tir.

Karakoç'un medeniyet teorisi için sistematik bir diskur geliştirdiğini söylemek mümkün değildir. Bunun yerine onun kıssalar ve simgeler üzerinden inançlar ve metafizik tarihinin izlerini sürerek kendini sınırladığını ifade edebiliriz. Site devleti şeklinde idealleştirdiği İslam şehrinin yapısı açık değildir. Yeni bir aydın ve yeni bir hayat tarzına sık sık vurgu olmakla birlikte bunun deneyim alanındaki çözümlenmeleri oldukça muğlak olup eleştiriye açıktır.

⁹² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2009), 88-93.

Karakoç, günümüzde özellikle performans varlığı olarak tanımlanan insan karşısında iman, ideal, hayâ ve fedakârlık gibi kelimelerle tanımladığı diriliş eri ile medeniyeti yeniden inşa etmenin fitilini ateşlemeye çalışır. Her ne kadar antitez ve sentez kelimelerine mesafeli olsa da modernleşme karşısında bir cevap olan medeniyet tezi yine modern bir öneri olarak karşımızda durmaktadır. Fakat medeniyeti inşa edecek özneye ontolojik güvenin zemininin yeniden inançlar üzerinden sağlanmasıyla, estetize edilmiş hakikat güzellemelemleri karşısında onun tezi son derece önemlidir. Bu bağlamda onun girişimini İslam nezdinde hakikati nihayetinde yeni bir öznellik biçimi oluşturacak bir tercih ve o sese kulak verecek toplumun yönelimleri ile inşa girişimi olarak görmek gerekmektedir. Kavram yerine kıssaları öne çıkarıp bu bağlamda medeniyeti sadece ilişkiler, çıkarlar, duygular ve arzular bakımından temellendiren seküler anlayışlardan farklı olarak bir şeyi, başka bir var olanın varlık zemininde arayarak, daha açık bir ifadeyle hakikati referans alarak onu anlam ve zamansallıkta Kur'an ile asli bir rabita içinde araması da farklı bir arayışı seslendirmektedir.

Diriliş erinin belirli bir sahneyi tasavvuru sonucu kendisini konumlandırarak yeni varoluş kazanmasını içeren bu tez, olması gereken ile olan arasında varlık kazanan insan için yeni bir imkân olarak durmaktadır. Bu imkân “Neye inanmalıyım?” şeklinde ifade edilebilecek ve insanın dışındaki zorunluluk alanı ile “Nasıl inanmalıyım?” sorusuna karşılık gelen ve öznenin kendi hakikatinin onun medeniyet tasavvuru bakımından diriliş insanında nasıl kurgulanacağına karşılık gelen olumsuzluk alanı arasındaki dengelerin kurulması ile mümkün olabilir. “Nasıl?” sorusu karşısında Karakoç’un çözümlerinin deneyim alanında diriliş erine /özneye yapacağı rehberliği açıklamaya fazlasıyla muhtaçtır. Ancak, Karakoç’un diriliş hamlesine başladığı dönemin tarihsel koşullarında dünyayı algılama biçimine bağlı olarak ortaya koyduğu hakikat arayışını kendi sosyo-kültürel bağlamında okuduğumuzda onun ilham verici tezinin değerini takdir ettiğimiz gibi zihnimizi de olası yanılgılardan sakındırmış oluruz. Kanaatimizce Karakoç’un güncelliğini ve gücünü koruyan en önemli şey, özellikle ontolojik ve metafizik varlığa dair kabullerin sorgulanmaya açıldığı transhümanizm gibi ütopyalar karşısında -tezi bir ütopya olarak kalsa bile- yaptığı uyarı, önerdiği ahlaki sağduyu ve insana yeniden ontolojik güvenini temin etme konusunda vermiş olduğu güven ve destektir.

Kaynakça

Arslan, İshak. “Ruhun Dirilişi Üzerinden Sezai Karakoç’u Okumak”. *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*. ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık. 295-306. İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011.

Baş, Münire Kevser. “Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Metafizik”. *Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu*. ed. Saadettin Acar & Vahdettin Işık. 235-248. İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları, 2011.

Baş, Münire Kevser. *Yapıtaşları: Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar*. İstanbul: Lim Yayınları, 2. Basım, 2015.

Begoviç, Aliya İzzet. *Doğu ve Batı Arasında İslam*. çev. Salih Şaban, İstanbul: Klasik Yayınları, 2006.

Davutoğlu, Ahmet. “Medeniyetlerin Ben-idraki”. *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 2/3 (1997-1), 1-53.

Dellaloğlu, Besim. *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2020.

Dewey, John. *Özgürlük ve Kültür*. çev. Vedat Günyol, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988.

Duralı, Ş. Teoman. *Çağdaş Küresel Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 4. Basım, 2010.

Duran, Burhanettin. “Türkiye İslâmcılığında Medeniyet Söylemi ve Sezai Karakoç Düşüncesi”. *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri*. ed. İsmail Kara & Asım Öz. 289-306. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 2013.

Eagleton, Terry. *Kültür Yorumları*. çev. Özge Çelik, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Basım, 2016.

Eagleton, Terry. *Tanrı’nın Ölümü ve Kültür*. çev. Selin Dingiloğlu, İstanbul: Yordam Kitap, 2014.

Farabi. *İdeal Devlet*. çev. Ahmet Arslan, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2019.

Ferguson, Adam. “Of the General Characteristics of Human Nature.” *An Essay on the History of The Civil Society*. ed. Fania Oz-Salzberger. Part I, Section I. London: Cambridge University Press, Third Published, 2001.

Ferry, Luc. *Sevgi Devrimi*. çev. Emre Akçaoğlu, Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2015.

Gözel, Özkan. *Ne- Varlık ve Ahlak: Trans- Ontolojik Bir Dönüşüm*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.

Heidegger, Martin. “Metaphysics as History of Being.” *The End of Philosophy*. çev. Joan Stambaugh. 1-54. United States of America: University of Chicago Press, 2003.

Kalın, İbrahim. *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkileri Tarihine Giriş*. İstanbul: İnsan Yayınları, 3. Basım, 2016.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 7. Basım, 2009.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham II Sevgi Devrimi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2007.

Karakoç, Sezai. *Çağ ve İlham III Yazgı Seçici*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998.

Karakoç, Sezai. *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 3. Basım, 2008.

Karakoç, Sezai. *Diriliş Muştusu*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003.

- Karakoç, Sezai. *Diriliş Neslinin Amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 38. Basım, 2016.
- Karakoç, Sezai. *Düşünceler I Kavramlar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2015.
- Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.
- Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2008.
- Karakoç, Sezai. *Kıyamet Aşısı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 13. Basım, 2015.
- Karakoç, Sezai. *Ruhun Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2000.
- Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2. Basım, 1999.
- Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999.
- Karakoç, Sezai. *Yitik Cennet*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 60. Basım, 2021.
- Meriç, Cemil. *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: İletişim Yayınları, 23. Basım, 2016.
- Perry, Ralph Barton. *Realms of Value: A Critique of Human Civilization*. Cambridge: Harvard University Press, 1954. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674430419>
- Tatar, Burhanettin. *İslam Düşüncesine Giriş*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2016.
- Topçu, Nurettin. *Kültür ve Medeniyet*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 15. Basım, 2018.
- Ural, Şafak. "Kültür" Kavramı ve Kapsamı Üzerine Düşünceler". *Safakural*. Erişim 02 Şubat 2022. <https://www.safakural.com/kultur-kavrami-ve-kapsami-uzerine-dusunceler>
- Urhan, Veli. *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem*. Ankara: Fol Yayınları, 2020.
- Vattimo, Gianni. *Modernliğin Sonu: Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenötik*. çev. Şehabettin Yalçın, İstanbul: İz Yayıncılık, 1999.

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Ek Dosya-1

Başlık: hakem.docx

Tür: Ek Dosya

Tarih:18-06-2022

Sayın Hakem 1;

Sayın Hakem, eleştiriniz dikkate alınarak Farabi ile ilgili bir paragraf eklenerek konuya genişlik kazandırılmıştır. Teşekkür ederim.

Sayın Hakem 2;

Metin üzerinde gösterilen tashihler yapılarak ilgili yerler kırmızı ile gösterilmiştir. Teşekkür ederim.

4. EDİTÖR SON KARARI

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abduillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ, TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Karar Tarihi: 20-06-2022

Yazara Not: Sn. Yazar, Çalışmanızın son metnini, hakem raporları çerçevesinde hazırlamanızı istirham ederim. Ayrıca çalışmanızın 150 kelimelik “Öz” ile 150 kelimelik “Abstract” kısmını, her biri 350-400 kelime olacak şekilde genişleterek Dosyalar sekmesinden sisteme eklemenizi rica ederim. Öz/Abstract genişletileceği için ayrıca Summary ve Özet eklenmesine gerek yoktur. Word içeriğinin şu şekilde olması beklenmektedir: Başlık *Tezden, tebliğden vb. üretilmiş ise Türkçe ve İngilizce Etik Beyan (Bk. İSNAD) ** Kaynakçadan hemen linkteki Word dosyasında yer alan etik beyan tablosu doldurulup eklenmelidir: <https://dergipark.org.tr/tr/download/journal-file/23413> Yazar Adı Kurum Bilgisi Türkçe-İngilizce (Bk. İSNAD) ORCID İngilizce Başlık Abstract Keywords Öz Anahtar Kelimeler Metin Ek Kaynakça • Metinlerde yer alan Arapça özel isimler (din, mezhep, şahıs, sûre vb), kitap adları ve kavramların yazımında Encyclopaedia of Islam’ın 3. baskısının kullanımına uyulmalıdır: <https://referenceworks.brillonline.com/browse/encyclopaedia-of-islam-3> • Tercüme metni bir dil uzmanına kontrol ettirmeniz de önem taşımaktadır. • Kullanılan eserlerin DOI numaraları bulunup kaynakçaya eklenmelidir: <https://search.crossref.org/references> • Sayı Yayın Tarihi: 20 Eylül 2022 • Son Metin Son Gönderim Tarihi: 15 Temmuz 2022 * Metnin mümkün olduğunca 8.000 kelimeye çekilmeye çalışılması beklenmektedir. Bilgilerinize sunarım. Abdullah Demir Eskiye Editörü 0 539 249 77 18

Karar: Kabul Edildi